

RODOLFO ARES (PSE-EE)

"Anoetako proposamenean Batasunak iragarritako hainbat pauso ez da eman"

ARGIA

2006ko urtarrilaren 29a | LXIX. urtea | 2.025 zenbakia | 3,50 euro

"Logikoa da zenbait
euskal intelektualek
pentsatzea bertsoa
zenbat eta txarragoa
hobea dela"

Andoni Egaña

Amets Arzallus gai-jartzaile

larrun 96 **HAURREN HEZIKETA**

Eskutik helduta al doaz familia eta eskola?

Marisol Uriá • Luis Mari Elizalde • Imanol Zubizarreta • Eurne Galindez

IRAN
Gobernuak
itotako
herritarren
garrasia

Kike Amonarriz

eskaerak

katalogoaren eskaera orria
943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

Asteko gaia

- 4 Iran: Klerikoen gobernuak etsitako herria.**
Karlos Zurutuza.

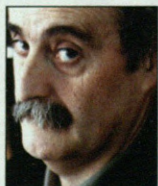

Gaiak

- 18 Gizonen eszitazioa emakumeena baino errentagarriagoa da.** Zihara Enbeita.

Iritziak

- 21 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
22 Aitor Zabaleta. Krudelkeriak.
23 Mikel Arana. Hurrengo urtea.
25 Castillo Suarez. Ezpain hilezkorak.
Joxe Mari Ostolaza. Ipar-Hego.
28 Oier Araolaza. Izurri berria, berria izurri.

J. K. Igerabide.

Erdiko kaiera

- 29 Juan Kruz Igerabide: "Ametsak ziklikoki berpiztu egiten dira".**
Pilar Iparragirre.
33 Entzun aldizkaria:
Hamarkada bat adi. Mikel Garcia.
36 Ezpalak. Katixa Garate.
38 Argitalpenak: Karlos Linazasorori elkarrizketa.
Pilar Iparragirre.
40 Denbora-pasak.
42 Ihesi: Zizurkil, historiaren zelaia. Estitxu Eizagirre.
46 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua eta Jakoba Errekondo.

Termometroa

- 52 Automobilgintza: Kontuz deslokalizazioarekin eta kanpoko lehiarekin.** Daniel Udalaiz.
54 Bero-beroan.
56 Net Hurbil. Blogariak gripea aditu askok baino lehenago ikusi dute. Pello Zubiria.

11 | Andoni Egaña

BECarioetan katedraduna

Joan den urteko abenduan berriz ere bertsolarien txapela jantzi zue-
netik hainbat elkarrizketa entzun
eta irakurri dizkiogu Andoni Ega-
ña. Oraingo honetan Amets

Arzallus izan du galdetzaile. Bere bertsokeraren eta pen-
tsatzeko moduaren hainbat zirrikitura iritsi da Arzallus.

24 | Luparekin Jakes Bortairu

26 | Hostoak Anjel Lertxundi

58 | Azkena

J. M. Velez de Mendizabal

48 | Rodolfo Ares

Grande-Marlaska epaileak Batasunaren jardueraren etena
eta BECeko Batzar Nagusia debekatu baino lehen solastu
ginen Bizkaiko PSE-EEko Ares-ekin. Elkarrizketa erabakia
ezagutu ostean eginda ere, ez luke alde handirik izango.
Bere ustez, egoera korapilatsua laxatzea Batasuna eta
ETAren esku dago.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produkzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loliarte, Aloña Soraluze. Bezeroen harrera: Olatz Kortza.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baltia. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA: Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions, S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Ipar Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

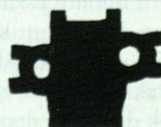

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

gizarte ekintza

Klerikoen gobernuak etsitako herria

Iranek abiatutako programa nuklearrak nazioarteko krisia eragin du oraindik orain, Gerra Hotzaren hotsak gogora ekarriz. Klerikoen gobernuak hartutako erabakiak direla eta, 70 milioi biztanleko herrialde osoa errazegi hartzen dugu erruduntzat, kaleko irandarrek pairatzen duten errepresio bortitzari gor eginez.

Datozen lerroetan Irango herri xumearen garrasia entzun daiteke, guregana inoiz iristen ez dena.

Testua eta argazkiak:

KARLOS ZURUTUZA

GOIZEKO LAURETAN iritsi naiz Isfahanera. Goizegi Irango antzinako hiriburua bisitatze-ko, eta beranduegi hotelez hotel ibiltzeko.

Azken hilabeteotan hiriko zentral nuklearra egin zaigu ezaguna, baina Isfahango Imanaren plaza, bere mezkita, jauregi eta lorategiekin, mundu islamikoaren ikur nagusia da oraindik ere. XVI. mendeko Reniër frantziar poetak "munduaren erdigunetzat" jo zuen, eta tamainan Tiananmengo plaza soilik omen da handiagoa.

Autobus geltokitik 15 minutu eskasean iritsi naiz, ia konturatu gabe. Plazarainoko bidean Jomeiniren irudi ugarietako erreparatu diet. Zaila da begirada zorrotzarekin topo ez egitea, are gehiago oraindik hutsik dauden kaleotan.

Goizeko ordu honetan laranja fosforeszentetaz jantzitako garbitzaileak baino ez dabilta. Gogor ari dira, egunean zehar jende asko ibili-

ko baita, Lotfollah edo Imanaren mezkitetarako bidean. Ilunabarrean, iturriek freskatutako lorategietan, familiek maindirea zabaldu eta bertan atsedena hartuko dute, solasean, betiere teontzi inguruan, eta umeen algarek mueziden deiekin bat egingo dute.

Oraindik ordu batzuk falta dira plazako mezkiten urdin kolorea bere osotasunean azaltzeko, eta logaleak hartu nau Ali Kapu jauregiaren ondoan. Eguzkiaren lehen izpiekin esnatzerakoan, espektakulua zoragarria izan da, baina beste ezusteko batek eman dit atenezioa: motxila ondoan pistatxoetako pastela eta

Txiroa eskolaren kanpoaldean
Sanandaj-en, Irango Kurdistanen.

freskagarria neuzkan, gosari gisa. Ez nuen espero irandarren abegitasun famatua hainbestera-nokoa izan zitekeenik.

"Munduaren erdigunea" atzean utzi eta ibaia gurutzatu dut, Siosepol zubi zoragarri-tik. 33 arkupe ditu, eta azpiko pasabi-dea, sargoria saihesteko toki aproposa iruditu zait. Zubia zeharkatzen ari nai-zela, hiru neska gazte ikusi ditut pira-guan gogor entrenatzen, burua *hiyah* batez estalita.

Ibai ondoko parkean gizon bat ingu-ratu zait. Nader izena du eta erretiratua

"Gazteok etsita gaude jada.
Nork egingo dio aurre
tiroka erantzuten
duen poliziari?"

dago. Ingelesa ikasten ari denez, nirekin prakti-ka ote dezakeen galdetu dit, edukazio handiz.

"Ba al zenekien hemengo ardo gorria, *Shiraz*eko, mundu mailan ezaguna dela?", galde-tu dit. Hain zuzen ere, *Shiraz*eko ardo ospetsua merkatu beltzean aurki dai-teke, baina Australian egiten da orain. Naderrek hilean botila bat erosten du, "nire pentsio txikia jasotzen duda-nean", dio.

Bat-batean zuriz jantzitako bi gizon pasa dira gure albotik. Naderri hasiera-ko irribarrea desagertu zaio, eta *mullah*

FARID

hauen bizkarrei begira gelditu da, pentsakor. "Jende honen ergelkeria jasaten ari gara" azaldu dit, klerikoak bistan dituela oraindik. "Pertiako Sha (erregea) kanporatu eta gero, kirten hauen eskuetan erori ginen. Orain Saudi Arabia bezalako herrialdeak diru asko inbertitzen ari dira, Iran Errepublikak Islamikoaren erakusleioa izan dadin" esan du haserre bizian. "Pertiako Sha Amerikako Estatu Batuen txotxongilo bat besterik ez zen, baina errege ustel hark ez zituen kontrolatzen gure bizitzaren esparru guztiak. Orain bezain txiroak izanda ere, askoz ere zoriontsuagoak ginen".

"Inoiz ikusi al duzu pinguinorik basamortu erdian?", galdetu dit, txadorraz jantzitako emakume bati begiratu.

Neska gazte gehienek "manteau" izeneko gabardina motza nahiago dute, baina txadorra asko ikusten da oraindik ere. Pinguino itxura ez, mamu itxura atera diet nik; egunez baino ateratzen ez diren mamu beltzak. "Irandarrok ez dugu hau merezi", esan du Naderrek.

Bat nator.

Latigua eta urka herriko plazan

Basamortu erdian dagoen Yazd hirian, Irango zoroastriar komunitate handiena bizi da. Ateskadeh tenplu nagusian haietako asko topatu ditut, "su sakratua" gurtzen.

"Zaharrek 1.500 urtez pizturik egon dela diote. Sinestu ala ez, sua jainkoaren irudikapena besterik ez da", azaldu dit nire ondoko gazteak. Hassanen gurasoak zoroastriarrak dira, baina berak ez dauka denborarik "suari begira" egoteko. Hiriko leku interesgarrienak erakusteko gidari eskaini du bere burua, ingeles mintzapraktikaren truke. "Mesfidantzarako arrazoirik ez dago", dio berak.

Ez neukan zalantzarik ere. Jada bi aste daramatzat Iranen eta ia egunero ezagutu dut honelako jendea. Hirian zehar bisitaldi gidatuak eskaintzeaz gain, askotan euren etxeetan otordura gonbidatu naute, "ingeles-zale"

hauek. Bi orduko txangoa izan da, zoroastriar tenplu, bazar eta bertako *badgir* eraikin misteriotsuen bisita. Dorre itxurakoak dira *badgir*ak, eta haize izpi txikiak ere lur azpiko urputzuetara bideratzen dute. Bertan freskatutako aireak, kanal sistema batetik zirkulatzen du gero, gure aire egokituaren antzera funtzionatuz. Ez da azken hau bezain hotz ateratzen, bai ordea, askoz ere osasungarriago.

Martirien hilerriko kristalezko kutxa.

Iran-Irak gerra hura

Teherango kanpoaldean *Behesht-e zahra* hilerria dago. Iraken kontrako gerran (1980-88) hil ziren milioitik, 200.000 daude hilobiratuta bertan. Martiri bakoitzeko kristalezko kutxa bana dago, non hildakoaren argazkiarekin batera, bere objektu pertsonalak edota familiak utzitako edozein oroigarri ikus daitezkeen.

Hala ere, ez da kanposantua gerra bortitz haren oroigarri bakarra. Martirien irudiak, oso gordinak batzuk, kartel erral-

doietan maiz ageri dira. Bestalde, telebisita nahiz irratsaioetan, ia eguneroko gaiak dira soldaduen heroismoa edo hankak ebakitako beterranoen duintasuna bezalakoak.

Izan ere, apenas dago Iranen gerra hartan hildakorik izan ez duen familiarik. Gerra sufrimendua hain zabala izanik, Teherango gobernuak nazio sinbolotzat hartu du, haustura handia jasaten ari den herrialdea bateratzearen.

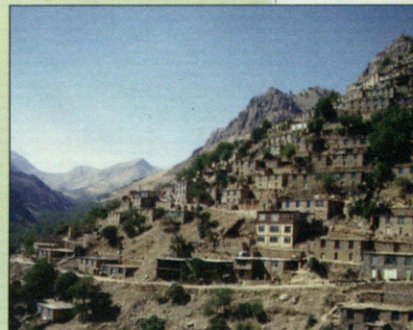

Ahotsik gabeko hizkuntz mosaikoa

Farsiarrak pertsiarren ondorengotzat hartzen dute beren burua. Euren eskuetan dagoen Iranen, goi mailako kargu oro, erlijioso nahiz politikoa, komunitate honen kideentzako soilik erreserbatuak dago. Ez da harritzekoa beraz, farsiera izatea Irango hizkuntz ofizial bakarra.

Iran alabaina, nazio ezberdinek osatutako herrialdea dugu. Ekialde Hurbila eta Asiaren artean hain estrategikoki kokatuta dagoen herrialdean, ez da harritzekoa gizatalde ugari topatzea: azeriak, kurduak, turkomoanoak, arabiarrek eta balutxiak dira, besteak beste, horietako batzuk. Turkiar mintzaira duten azeriak dira, hain justu, Irango gutxiengo handiena. 23 milioi bizi dira bertan, bizilaguna den Azerbaijango Errepublikan baino askoz ere gehiago. Farsiak bezala, xiita musulmanak dira, eta honek asko errazten du bi komunitateen arteko harremana.

Ondoren kurduak datoz, 10 milioi direlarik hemen. Kurduak, "farsien lehengusuak" direla esan genezake, bien hizkuntzak familia beretik baitatoz, baina sunita musulmanak dira. Erlijio bereizketa, eta historian zehar adierazi duten independentziarako grina dira, kurduak jasaten duten bazterketaren arrazoiak.

Howraman Takt.

tatik bi heren 30 urtetik beherako gazteak dira" hasi da kontatzen, ahotik kea dariola.

"Herria, batez ere bi heren 'arriskutsu' horiek kontrolpean izateko, heroina eta opioa dira tresnarik eraginkorrenak. Beraz, bi substantziak oso zabaldua daude Iranen. Opioa esaterako, populazioaren erdiak baino gehiagok erretzen du, droga honen kontsumoa apenas baitago zigorturik. Alkohola berriz, beste kontu bat da. Borrokarako grina pizten du, eta gobernuak ez du honelakorik nahi noski. Polizia islamikoak norbait edaten harrapatuz gero, 50 zartada ematen dizkio, espetxera bidali aurretik. Dena den, gehienok edaten dugu etxe barruan. Garagardo lata

Bisitaldiak nahikoa aseta, tea eta *gelian* (ur-pipa) bana eskatu dugu taberna batean. Gure atzetik, begirada galdua duen gizon bat sartu da, balantzaka, mozkorren antzera. Tabernariak irteteko esan dio eta sartu bezala joan da, noraezean. "Heroina", dio Hassanek, "Afganistandik tonaka sartzen dute".

Bere pipari zupada sakona eman dio, hitz egiteko indarra hortik hartuko balu bezala. "Irango populazioa 70 milioikoa da, eta horie-

UZTARTZA

Aterpetxea • Jatetxea

Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tlnoa: 943 693481

Menua 9€-tan.
Asteburuetan karta.

Goitik behera: Imanaren plaza (Isfahan) ilunabarraren; motorzaleak Teheranen; badgirrak eta ur putzua; eta azkenik gizonak geliana erretzen te etxe batean.

batek 3 euro balio du merkatu beltzean, whisky litroak 25”.

Eten handiagoa egin du Hassanek orain, azukre-kozkorra ahoan sartuta, te zurruta dastatzeko. “Ezkonduta al zaude” galdetu dit jakinminez. Ekialde Hurbilean ezkontzak oso garestiak dira. Izan ere, Irango gobernuak kreditu bereziak eskaintzen ditu ordaindu beharreko dote eta gainontzekoei aurre egiteko. Beraz, galdera honen erantzunak bi alde adieraz ditzake: bata egoera zibila, eta bestea aberastasun maila, estatusa.

Hassanek bazekien European ezkondu gabeko bikote asko daudela. “Zorte handia duzue horretan ere”, esan du. Antza denez, Iranen ezkontzea ezinbestekoa da sexu harremanak izateko. Bikote gazteek ezin dute eskutik helduta paseatu ere egin, are gutxiago elkarri musu eman. Bestalde, adulterioak heriotz zigorra dakar; gizonezkoak urkan eta emakumeak harrika exekutatzen dituzte.

“24 urte ditut eta oraindik ez dut sexu harremanik izan”, aitortu dit Hassanek. “Egia esan, ez dakit neskak gustuko ditudan ere”.

“Herria, batez ere bi heren ‘arriskutsu’ horiek (30 urtetik beherakoak) kontrolpean izateko, heroina eta opioa dira tresnarik eraginkorrenak. Beraz, bi substantziak oso zabalduta daude Iranen. Opioa populazioaren erdiak baino gehiagok erretzen du”

HASSAN

Ez naiz gauza izan aholkurik emateko, eta isilik gelditu naiz. “Badakizu bi gazte urkatu dituztela Mashadeko herriko plazan? Homosexualak ziren; 17 eta 18 urte besterik ez zituzten”.

Azkenean te litro eta ur-pipa antz izan dira, kontu eta istorioek eskatu adina. Iluntzean, Hassanek eskuan zeraman zigarroa ezpainetan jarri du, eta elkarri bostekoa eman diogu agur esateko. Iranen jende guztiak etengabe erretzen duela iruditut zait. “Irandarrok pentsatzen dugu erretzeak gure arazoak konponduko dituela”, esan du Hassanek, irribar gazi batez.

Kaosa, txadorrak eta kirurgia plastikoa

Irango hiriburua, Alburz mendi erraldoien babesean kokaturik dago, baina tamalez, mendiok nekez ikus daitezke kutsadura lainoen artean. Ekologi-arazoa hemengo bi milioi autoek eragiten dute. Iritsi naizenetik begietako azkuraz egon naiz eta atzo, hain zuzen ere, eskolak itxi ziren

umeak etxean geldi zitezen; antza, poluzioa neurri jasangaitzetara iritsi zen.

Trafiko ero honek, badauka hala ere, alde positiboa. Zartadarik gabeko dibertsio bakarrenetakoa moto-taxia da hemen: atzean eseri, pilotoari gogor heldu, eta bazoaz, errepide nahiz espalotik, auto edota oinezkoen artean. Ez dago ezbeharrekin kezkatu beharrik; edozer gertatuta ere, "hala beharko zuen (Alak)" edo *Inshallah*.

14 milioi biztanleko hiriburua den arren, ez du Teheranek turismoa erakar dezakeen arkitektura edota aztarna arkeologikorik. Irandarrek ordea, beste ikuspegi bat daukate. Hemendik sartzen dira kanpoko ideia nahiz aurrerapenak, hain beharrezkoak diren aldaketak. Askok diote klerikoen kontrako matxinada hemen piztuko dela. Faridek ez dauka hain garbi: "Gazteok etsita gaude jada. Nork egingo dio aurre tiroka erantzuten duen poliziarri", esan du, auto-ilara batean geldirik gaudela.

27 urteko gazte honek ingeniariatza ikasketak bukatu zituen duela hiru urte. Lanik aurkitu ezinik, aitaren autoarekin taxilari dabil. "Gainera –jarraitu du– gure

Mezkitarako bidea, Isfahanen. Behean, Siosepol zubiaren azpiko pasabidea.

bizimodua itogarri eta aspergarria bihurtu da, horregatik kontsumitzen da gero eta droga gehiago. Estasia merke lor diezazuket", eskaini dit bat-batean, klaxona zapaltzen ari dela.

Oso merke alegia: tableta bat dolar batean, tabakoa bezain merke.

Auto-ilarak metro gutxi batzuk aurreratu ditu. Gure alboetan hamaika moto ikusi dut, batzuetan hiru, baita lau pertsona ere ziztu bizian doazela.

"Ikusten al duzu parke hori? –galdetu dit Faridek, eskua leihotik aterez–. Prostitutaz beterik egoten da". "Eta poliziak?", galdetu diot harridurak jota. "Sobornatzen dituzte, diruz edo

bestela. Trabestiak ere badaude, txadorraz jantzita", esan du irribarrez. "Txadorraz jantzitako trabestiak", errepikatu du, bere hitzak sinetsiko ez balitu bezala.

Niri ere kosta zait.

"Aldaketen hiriburuan" gauden arren, beloa ezinbestekoa da Teheranen ere. 1981ean bertan egindako ikerketa "zientifiko" baten arabera, emakumeen ileak "gizonak erotzen dituen bibrazioak sortzen ditu".

Dena den, hemengo

Zaratustraren tenplu nagusia

Irango barrualde lehorrean, mendi baten gailurrean dagoen *Chac Chac* tenplu bitxia bisita daiteke. Bere izena bertatik tantaka ateratzen den iturriak ematen dio, eta gehienontzat ezezaguna bada ere, munduan dauden bi milioi zoroastriarren peregrinazio gune nagusia da egun.

Erlijio jaialdi garaietan ezik, *Faraidun*, tenpluko zaindaria, bakarrik bizi da urte osoan zehar. Berak irekitzen dizkie gune sakratuaren ateak hona inguratzen diren ni bezalako bisitariei. Tenplura iristeko ehunka eskailera igo eta gero, iturria eta su sakratua ikus daitezke barruan, Ahura-Mazda jainkoaren ikurren ondoan.

Zaratustra profetak orain 3.500 urte sortutako erlijioa lehen sinesmen monoteistatzat hartzen da. Islama hemen nagusitu arte, Perstsiako Erresumaren erlijio ofiziala izan zen.

Zoroastriar ospetsuen artean Freddie Mercury abeslaria edo Zubin Mehta orkestra zuzendaria ditugu, baita Errege Magoak ere. "Magu" pertsiar jatorrizko hitza da, su sakratuaren zaindaria jakitunak izendatzeko erabili ohi zena. Kristau tradizioaren arabera, "Errege Magoak" kurdien lurraldeetatik (Mesopotamia) Palestinara abiatu ziren, *Mesiasen* jaiozaren lekuko izateko.

neska ausartek oso atzean jartzen dute buru erdia apenas estaliz, eta bistan dagoen ilea, kolore biziko metxaz ageri da maiz.

Makillajea edota kirurgia plastikoari buruz, oster, "zientziak" eta Koranak ez diote ezer. Teherango kaleetan sudurrean benda duten emakume asko ikusi ditut, adin guztietakoak. Ebakuntzak 600 euro balio omen du. "Europar ordaintzen duzuenagatik -azaldu zidan

"Badakizu bi gazte urkatu dituztela

Mashadeko herriko plazan?

Homosexualak ziren; 17 eta 18 urte

besterik ez zituzten"

HASSAN

batek- Iranen ebakuntza egin eta errekuferatu bitarte, herrialde osoa bisita zenezake hotel garestienetan".

Agian beste ikerketa "zientifiko" batek "pertsiar sudurra" desagertze arriskuan dagoela frogatuko du datozen urteetan, eta ez da oker ibiliko.

Chac Chac tenpluaren sarreran ohar hori dago jarrita. Azken hiru lerroetan hauxe dio: "Emakumeek sartzea saihestu beharko lukete hilerokoa dutenean".

Hiritik alde egin baino lehen Armeniar Kluba bisitatuko dut azken gauean. Komunitate honen elkargunea Teherango toki bitxienetarikoa da. Musulmanek sarrera debekatuta dutenez, emakumeak beloa jantzi gabe eser omen daitezke bertako jate-txean.

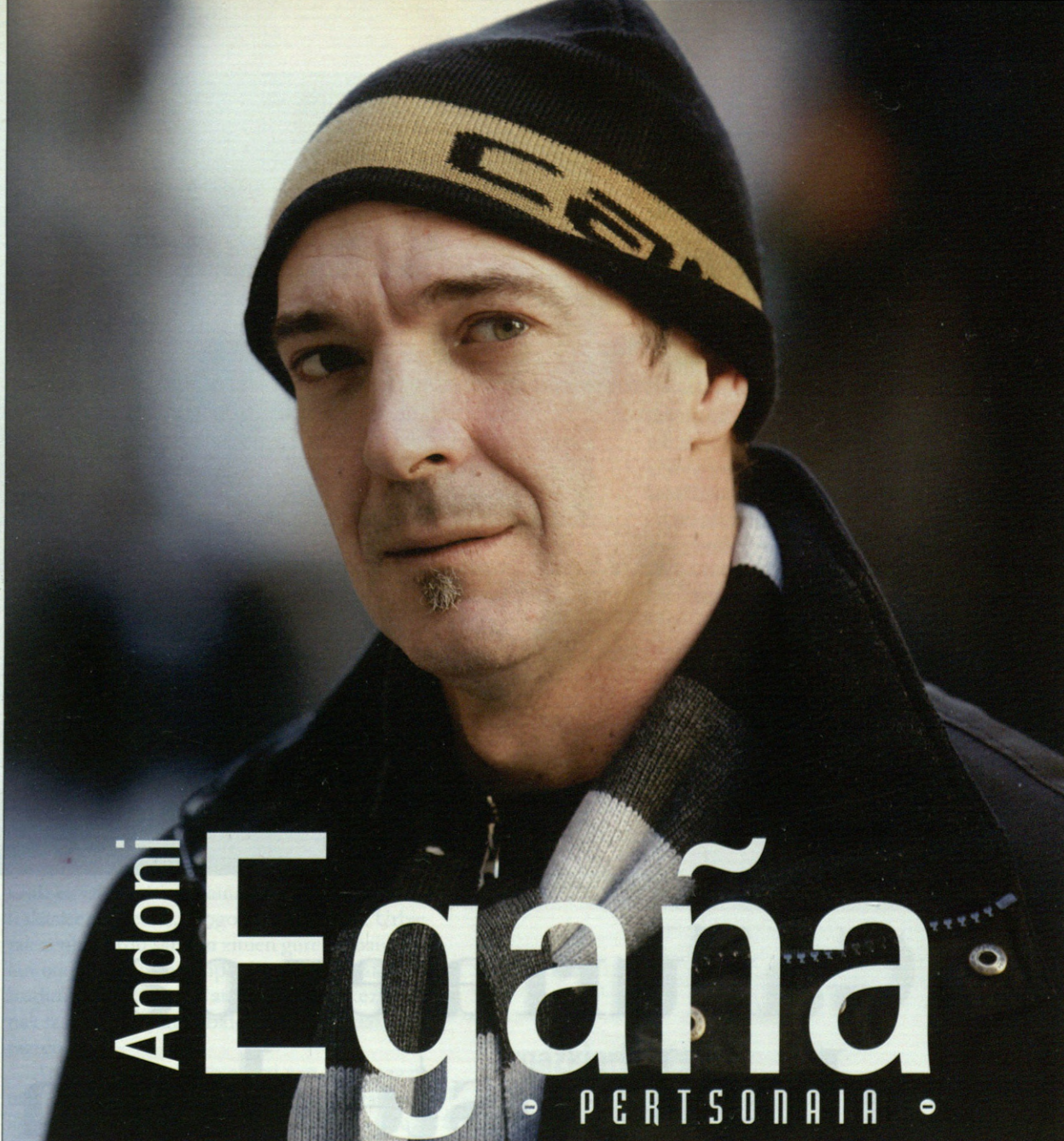
Tokia seinalatzen duen kartelik ez dagoenez, Jark kalean gora eta behera ibili naiz, jakin-minez. Zorionez, adin ertaineko bikote bat ate joka ikusi dut, eta haiengana inguratu bezain laster, dotore jantzitako zerbitzari batek sartzeko gonbita egin digu. Atea ixtearekin batera, aurreko emakumeak beloa kendu du, eserita zeuden lagunengana joan baino lehen. Gaurkoan, kanpoan afaltzeko gau aproposa izanda ere, ez dago jende asko lorategiko mahaietan. Lagun taldeak hartu duen mahaiaren albokoan eseri eta segituan erreparatu diot Armeniako melodia tristeak jotzen ari den pianojoleari.

Giroaren "normaltasuna" dela eta, une batez armeniar brandy famatua hemen dasta nezakeela bururatu zait. Tamalez, zerbitzariaren irribarreak hautsi du nire ilusio inozoa. Azkenean izozki bat izan da, nahikoa *Parsi Cola* edan baitut egun hauetan.

"Bikotearen seme gaztea Armeniara doa bihar", esan dit zerbitzariak, mahaira bueltatzearan "agur-afari bat ospatzen ari dira".

Vahikek urtebete eman du Interneten ezagutu zuen Erevango neska ikusteko zain. Bihar elkartuko dira, inoiz bisitatu ez duen jatorrizko herrialdean. Urduri dago.

Une batez gurasoei begiratu die, entzuten ez dutela ziurtatzeko. "Ezkondu bezain laster, Alemaniara emigratuko dugu biok. Oraindik gaztea naiz, eta ez nuke nire gurasoen antzeko bizitzarik jasan nahi", esan dit ahopean. ■

A close-up portrait of Andoni Egaña, a man with a goatee, wearing a black beanie with a yellow stripe and a dark jacket over a grey and white striped scarf. He is looking slightly to the left with a neutral expression.

Andoni Egaña

• PERTSONAIA •

BECarioetan katedraduna

Izan zara amona, izan zara parranda zalea. Parranda zalearen amona, amona zalearen parranda. Izan zara itsua, izan zara argia. Itsuaren argia, argiarekin itsua. Izan zara burua, izan zara burusoila. Burusoilaren burua, baina ez buru soila. Izan zara Himalaiako postala, izan zara hitzen jabea. Himalaiako hitzen jabea, hitz jabeen Himalaia. Izan zara aulkia, izan zara mikroa. Mikrofonoan aulkia, aulkian mikrofonoa. Izan zara IKEA, izan zara AEK, izan zara kea, izan zara sua, izan zara zu, izan zara, Andoni Egaña.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

«Gailurra ez da jendeak uste duen bezain goxoa»

Ez da ohikoa baina, bakarkako gai batekin hasiko gara. Zu zortzi urteko Zarauzko mutil koxkor bat zara, Jexuxen eta Begoñaren semea, ikastolan euskarako irakasleak idazlan bat egiteko galdera hau eman dizu: "Zer dira bertsolariak?" Bertsolariak dira gure etxeko sukalde zaharrean irrati handitik entzuten diren pertsona horiek. Eta badakit gainera, aitonak edo komentatu duelako, "bai, Lasarte, hain gazte, eta operatu egin behar dutela *estamutik*".

Egi-egietan hori da nire lehendabiziko oroitzapena bertsolaritzarekiko, Lasarteren gaixotasunaren aipamena. Eta gero hamar bat urterekin

santa eskera irteten hasi ginenean, gure bertsolari koplari zein izaten zen ere gogoan daukat, gure gelakide zen Estanis Etxeberriaren aita, Segundo Etxeberria, errezildarra izatez, baina oraindik ere Zarautzen bizi dena. Basarrik, bestalde, ordu pila bat pasatzen zituen Gure kabiya elkartean, eta hori nire jaiotetxetik hogeitrametro zegoen, baina nik zortzi urte, eta hark berrogeita hamar, ez genuen elkar ikusten.

Hiru oin jarriko dizkizut orain, ez dute errimatzen, baina horien gainean eraiki beharko duzu bertsoa: Imanol Urbietta, Piter Ansorena, Xabier Amuriza.

Andoni Egaña Makazaga Zarautzen jaio zen 1961eko urriaren 2an. Senideen artean ere lehena, hiru anai-arreba ikusi zituen bere atzetik etortzen. Zarauzko ikastolako lehen belaunaldikoa izanik, Salbatore Mitxelena ikastolan eman zituen lehen pausoak, gero Antonianotan ibili zen, eta Donostiako Larramendi ikastetxetik euskal filologia ikastera egin zuen jauzi. Gasteizko udaletxean kultur sustatzaile bezala zazpi urtean lan egin ondoren, 1992an atzera Zarautzera bihurtu zen sormena bizigai harturik. Iturri horrek bertsotan izan baldin badu ere emanik handiena, liburuetara, telebistako gidoietara, eta prentsa zutabeetara ere bideratu du bere etorria. Azkenaldian ahozketasuna ikas tresna ere izan dadin lanean ari da. Sei liburu baditu idatziak, disko bat ere bai argitaratua, baina Andoni, batez ere, lau aldiz izan delako bertsolarien Euskal Herriko txapelkun da Egaña. Ezkondua da eta bi seme-alaba ditu. Zarautzen bizi da.

“Manolongandik jaso nuen nik sormenarekiko giltza, / ta Ansorenak azaldu zidan zein garrantzitsu den hitza. / Gerora berriz nire maisutzat izan nuen Amuriza; / horiek gabe ezin ulertu Egañan bertsolaritza”.

Imanol Urbietak guretzat zorte handia izan zen. Guk hamar bat urte geneuzkala iritsiko zen Erromatik bueltan Zarautzera gure irakasle izateko, Kutxan lanpostu finko bat utzita gainera, horrelako abentura zoro batera. Ez genuen eskolaritate kartillarik ere, ez genekien hamalau urtera iritsi eta estudiatzen jarraitu ahal izango genuen, beraz ausardia dezentea behar zen. Guk ez jakitea, tira, baina gurasoen aldetik eta irakasleen aldetik... Gogoan dut Imanol Urbietak zenbat ordu sartzen zituen gurekin bai eskolan eta bai eskolaz kanpo, berak erakutsi zigun irudimentsuak izaten, ausartak izaten, ezberdina izaten, musikaren bidez sentimenduak adierazten...

Ansorena geroxeago etorri zen. Hamazazpi urte neuzkala ezagutu nuen, UBIIn, Larramendi ikastetxean, eta dezente ikasi nuen nik orduan Ansorenarengandik. Bera ere gaztea zen orduan, hogeita lau bat urte zituen, eta gogoan dut, behin, nola galdetu zigun: “Zeinek maite du euskara? Maite duenak altxa besoal!”. Denek altxa genuen. Nik ere bai. Heldu zidan orduan paparretik eta, “hori ez duk esan behar! Maitatu ez, euskara egin behar dik erabili!”. Orain oso ikasgai arrunta ematen du, baina garai hartan niretzat lezio handia izan zen, eta euskal filologia ikasten ere bere aholkuz hasi nintzen.

Eta gero Amuriza. Nik 80ko txapelketa ez nuen zuzenean entzun, futbol partida bat edukiko genuen plaierotan eta ez ginen finalera joan, baina oso adi egon nintzaion. Nire gelako batzuk joan ziren, eta haien grabazioen zain egon nintzen. Liburua ere erosi nuen. Amurizak zerbait berria ekarri zion bertsogintzari, horretaz denak jabetzen ziren, baina ni gainera jabetu nintzen neuk ere antzeko zerbait egiten saiatzeko aukera baneukala. Ez dakit zergatik. Segur aski neure kasa bertsotan hasi eta nahiko

erraz egiten nuelako, nahiko gaizki baina nahiko erraz.

Ofiziorako gaia orain. Gu funtzionario baten kontzientzia txarra eta ona gara. Funtzionarioak Gasteizko udaletxean lan egiten du, eta nik diot lan ona dela, badela aski diru eta segurtasun, egunkariak irakurtzeko lain denbora... Baina zu ez zaude oso konforme.

Kontzientzia onak bere lehen argudioa atera dezake funtzionarioak ospea duela txarra, baina funtzionarioak, ona delarik, beste edozein langilek adina lan egiten duela. Kontzientzia txarrak erantzungo lioke funtzionarioen alderdi txarra langiletasunetik aparte dagoela, ez dela langile ez langilean neurtzen, baizik eta behin azterketa bat gaindutu eta bizitza osoan bertan goxo segitzeko eskubidea ematen diola bere buruari, eta hori egiten duenak zerbait baduela txarretik. Orduan kontzientzi onak esango lioke, tira baina hala ere funtzionaritzaren barruan beti daudela eskailera mailak, beti daudela azterketak gaindutu nahi dituztenentzat. Eta kontzientzia txarrak erantzungo lioke, eskailera maila horiek beti jakinekoak direla, beti goranzkoak, eta beti ate batean daukatela topea.

Nik Gasteizko udaletxea uztea hogeita hamar urterekin erabaki nuen, beraz munduan gazteen jubilatutako pertsona izango naiz, eta pozten naiz. Gasteizko udalak orduan bazituen kultur proiektu garrantzitsuak: zentro zibikoaren sorrera adibidez; kultura, kirola eta ongizatea leku berean trinkoturik herritarren eskura eta edozein auzotan jartzeko ideia hori. Ez ziren

Argazkiari bertsoa

“Honi bertso bukaera bat jarriko nioke, txikian: *Txapela lortu eta lotsa galdu nuen*’. Hala baita, zentzurik onenean. Ikasitako bertso bat kantatu nuen, aitona erakutsitakoa, Txirritaren bertso bat, oraindik ere gogoan dut: *‘Gure etxean sartu dira sei sardina, nik ez det topatutzen justizi berdina; guretzako bana ta zuentzako bina, gutxienez behar gendun bana ta erdina*’. Hainbeste entseatuko

genuen oraindik ere buruan daukadala. Eta gero uste dut txapela jantzi zidatela, gurasoak eta izaten baitziren antolatzaile. Baina lotsa galtzearena ere garrantzitsua iruditzen zait. Zarauzko ikastolako garai hartako umeek, ikastolako lehen belaunaldikoak izaki, beti izan genuen jendaurrera azaldu beharra, eta azaldu behar horrek urduriena eta lotsatiena ere beti pittin bat jarri egiten du oholtzara”.

irten behar bezala baina ideia nik uste berria eta ausarta zela. Baina nahiz horrelako ametsen ardura zati bat eduki, ni bulegoan ito egiten nintzen, eta gainera Gasteiz geografikoki urruti zegoen nire bertso saio gehienen kokalekutik, eta oso lo gutxi eginda pasatzen nituen egunak. Eskerrak erabaki nuen ez nuela ziurtasunik nahi, arnasa nahi nuela.

Kartzelakoa: 1993a da, abenduko arratsalde bat, Belodromo inguruko gelatxo itxi batean, kartzelan, purua erre zauden bertsolaria zara. Zauden lekutik "ole" eta txalo zaparrada latzak entzuten dituzu.

Urte hartan kartzela belodromotik kanpora zegoen, kanpoko estadioan. Nik momentu hartatik lagun baten, Xebastianen, hitzak oroitzen ditut: "Aurrena hoa, ez ezak arriskatu, txapela lortuko duk". Xebastianek belarria jan zidan behin eta berriz kartzela garaian, arriskatu gabe txapela ziurta nezan. Eta babes hori estimatzen da, zerorrek seguru ez dakizun unean, berak konfirmatzea, "bueno, bueno, gauza normaltxoren bat egiten baldin baduk normalean hirezat behar dik txapelak".

Beste ofizio bat: Jon Sarasua naiz ni eta zu Andoni Egaña, gaur esan dio beleak zozoari, ezin-go duela bertsotan segitu, utzi beharra daukala. Bertsotan askotan erabili izan dugun esamoldea da: *esan nabi eta ezina*. Beleak, utzi egingo zuela, azken bertso saioaren aurretik planteatu zion zozoari. Beraz, aurrez biok bagenekien azken saioa hura izango zela, baina guk ere ez genekien noiz artekoa izango zen despedida. Ebakuntzaren zain zegoen, eta bere ahots kordak hunkitu zitezkeela bagenekien alde aurretik. Nik bizitzan izan dudana bertso saiorik zailena izan zen hura, geu hunkitzen baikin-kantuan, eta jendea ez, ez zekielako.

Hala ere, nik uste dut badutela gogoaz beriz ere bai zozoak eta bai beleak elkarri kantatzeko, eta ea aurtengo urtearen barruan gertatzen den. Uste baitut Jonek baduela ahots bat, eta ahots horren faltan ez nuke esango bertsogintza herren dagoenik, nahiko estilo eta jende on badago, baina bat falta izateak beti ematen du pena, eta Jonek badauka zer kontakua. Gainera bera ere izan liteke jendearekiko igurtzi horren gogoz, eta ea elkar konbentzitzen dugun, alegia, ea nik bera konbentzitzen dudana.

Ofizio honetan ni gazte literaturara emana naiz, eta liburutegian nabil liburu baten bila, pasa bat, pasa bestea. Batek erakarri nau: Pausoa noiz luzatu. Eskua luzatu diot. Zabaldut, eta zabaltzearekin bat, gabonetako postaletan nola, ahots bat kantuan hasi zait.

Lehenengo bertsoaren bukaera hala litzateke: "Abenturaren idazketa da, idazketan abentura. Behin-goagatik egin behar nuen neronek nabi nuen bura".

Isiltasuna

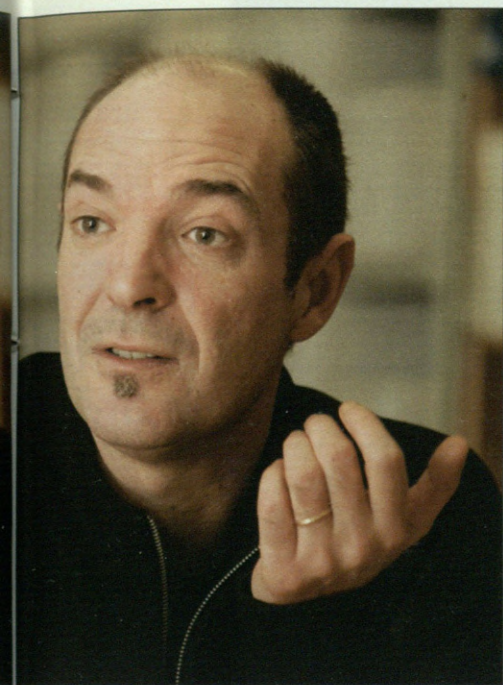
"Nik ez dut inoiz isiltzeko premia larrik sentitu, lau jaialdi segidan egin eta bi egun libre gustura hartzen dira, baina nik ez nuke balioko boladatan isiltzeko. Oso garbi daukat bertsolaritza menuko zerbait dela, datorrena hartu, harekin moldatu, eta hura janaz gozatzen ikasi. Kartatik aukeratzen hasten baldin bagara, eta horretarako eskubide osoa du bakoitzak, ni behintzat gaizki sentituko nintzateke gero menura itzuli behar dudana egunean. Esperoko da ez dakit zer ematea, eta nik ez daukat batere segurtasunik nire buruarengana halako egunetan halako tokitan emango dudarik. Akaso hamar egunetan segidan kantatuta bederatzigarrenean hobeto kantatzen dut, zortzi egunean isildu eta bederatzigarren egun horretarako propio prestatuta joanda baino. Jakingo banu kirolarekin bezala zenbait egunetan hobeto aritzeko aurretik atsedentxo bat ona dela, baina ez dut frogatu hori nire ibilian".

Bertsolariok ohituak gaude beti besteen esanera ibiltzen. Poz hartzen da etxean jasotzen denean abisua: "Halako tokitara etorri hadi", baina azkenean beti besteak nahi duen lekuan, besteak nahi duenean, eta besteak nahi duen modura gabiltza, eta literaturak ematen digu beste arnasbide bat, geuk egiteko geure proiektuak, eta kasu hau hala izan zen. Buruan sartu zitzaidan eleberri bat egin behar nuela, ideia banuen, eta tira aurrera. Beraz, egia da, Ricardouk edo ez dakit nork zioen hori dela liburua: "Abenturaren idazketa da, idazketan abentura" eta gainera nik nahi nuenean egindakoa.

Orain ofizio laguna zuk aukeratzen utziko dizut. Zure etxeko liburutegitxoan zabilta liburu artean solaserako lagun baten bila. Zeri helduko diozu? Igual bertso doinutegiari helduko nioke. Nik hitza jarriko dut, eta berak erantzun dezala doinu soilarekin, eta uste dut biak geldituko garela erkin. Hitzak doinurik gabe ez du balio, doinuak ere ez hitzik gabe bertsotarako, eta inork uste duguna baino harreman handiagoa dauka bata bestearekin. Askotan uste izan da doinua hitzaren jantzi soila dela, eta bai zera, askoz ere gehiago da, biak batera doaz, nola sortu ere doinuak agintzen du. Nire buruari bertso ibilian autokritikarik egin beharko banio horretan egingo nioke, doinuekin alferra izan naizela, doinuak entseatz, doinuak berritzen, doinuak mihi puntan edukitzen.

Alde horretatik pare bat urteotan inbidia eman dit Maialenek zein ongi kantatu duen ikusteak, kantatu ondo, gero eta hobeto, eta doinua ez arropa soiltzat erabiliz. Ea datozen belaunaldiak doinuei guk emandakoa baino garrantzia handiagoa ematen dieten, hori lite-

raturaren oinarrian dagoen zer baita, fondo eta forma ez daude bereziak, ezin bereziak dira.

lñaki Seguroularen bi zita emango dizkizut orain. Bat egin, ez egin, edo erdi bat egin, baina bakoitzari bertso bana bota.

"Horixe da jolasa: esaldien josi-askatze bat, esanahien elkar urratzea eta hotsen gurutzatze atzenkorra".

Ados nago horrekin erabat. Azken batean hizkuntza bat hori da, dagoenetik edan, ez dagoenetik sortu, eta beti hor egon diren bi hitz sekula inork elkartu ez dituenak elkartzea. Hortik dator, poesia ez, baina kondentsazio poetikoa. Eta kondentsazio poetiko hori da, desberdin esatea, bakan esatea, horiek dira hiztun onaren ezaugarri, bertsolari onaren ezaugarri, eta literaturgile onaren ezaugarri.

"Euskara akademikoan kantatzen duten koblarri orojakileen txapelketa irabazi nahi duenak bota dezakeen bertso sakon, hunkigarri, eta poetikoa, gaia kartzelakoa delarik, eta doinua elizakoa".

Badago horrelako ikuspegi bat zenbait literaturgileren artean, edo pentsamenduari emandako zenbait euskal intelektualen artean, lehengoa hobesteko, garo usaineko bertsoa hobesteko. Ez dute planteatzen, baina agian hau esan nahi dute: bertsoa zenbat eta txarragoa orduan eta hobea da. Jakina, ez zaie interesatzen bertsoa ona izan dadin, bat-batean egiten baldin badira besteek denborarekin egiten dituzten antzeko gauzak, hori urkamendia izango litzateke zenbaitentzat. Orduan bai, logikoa da zenbaitek pentsatzea bertsoa zenbat eta txarragoa hobea dela.

Bertsozale Elkarte

"1987. urtea, artisautza eta artea, gotorra eta fuertea, betea, bertsoaren izatea, hauskorra eta merkea, aurrera joatea, eskaparatea... Bertsozale Elkartearen zeregin nagusia bertsogintzaren inguruan sortu den mugimendu hori, bertsolaritza, kultur proiektu bezala gauzatzea da. Eta horrez gain kultur proiektu hori Euskal Herriko gainerako kultur ekimenekin harremanean jarri eta herrigintzarako bidean jartzea. Bertsoa berez eta bertsolariak geurez oso gauza hauskor eta manipulableak gara bakarka, eta orduan horren oreka, horren ekologia, kultur proiektu bat daukan elkarte batek bakarrik zaindu lezake".

Beste ofizio bat: Andoni Egañaren sakelan gaude biok, bi paper gara, ni nortasun agiria, eta zu billetea. Ni denaren papera, eta zu duenarena. Beti gabiltza nagusiarekin alderrai. Baina teman bizi gara biok, biotako nor gaituen mai-teago.

Diru billetea hasiko litzateke nortasun agiriri esanaz, egiazko nortasuna ere aski ezkutukoa duenak nortasun agiria gezurrezkoa duela noski. Eta nortasun agiriak erantzungo lioke bere fidagarritasuna dudan jarri duela, baina bera urte askoan daramala nagusiak patrikan, billeteak, aldiz, sarri-sarri aldatzen dituela. Beraz, Egaña fidela dela nortasun agiriarekiko, hain fidela ere sei urte daramatzala kadukatuta.

Eta azken orduan presaka eta gaizki aparkatuta iristen da autoko karneta, eta elkarizketara sartzen da.

Gidatzeko karnetak diru paperari kantatuko lioke bera dirua baino izerdi gehiago kostatakoa dela nagusi honen kasuan, eta nortasun agiriri nortasun agiria behin bakarrik ateratzearekin aski izan zuela Egañak, gidatzeko karneta bitan atera behar izan zuela, beraz, askoz ere maiteago duela gidatzekoa, prest baitago edozein azterketa berriz egiteko tontoa izateagatik.

Saioaren erdian komunera joan zara zure buruarekin egotera. Eta komunean bakarrik zeundela, galdera batzuk irakurri dituzu atean:

"Aurpegira begiratzen al diozu heriotzari?"

Arazoa litzateke saihesterik balego, baina saihesterik ez dagoenez etorriko da etorri behar duenean. Eskerrak gainera inork ez dakiela bere heriotza ordua zein den, sekulako tortura izango litzateke yogurrek bezala iraungitze data bakoitzak kopetan idatzia bagenu. Orduan bai kopeta-

ra begiratuko geniokeela elkarri! Pentsatzen dut, serio, esatera ezagunak dioen gisan, heriotza ez dela arazo, arazoak konponbidea daukatenak dira, eta horrek ez dauka, beraz ez da.

"Zertarako artistak?"

Egia, komunean denok berdinak gara.

Oraingoan zu Indio Nabori zara, Kubatar dezimista hil berria. Zerura joan eta Xalbadorrekin egin duzu topo. Ni, Xalbador, zur eta lur gelditu naiz, bizitza guztian entzun bainuen bertsolaritza bakarra zela munduan. Eta orduan inprobisazioaz, bertsolaritzaz eta dezimistez jardun dugu.

Xalbadorrek segur aski esango lioke Indio Naboriri, bera irten zela mundura, behin baino gehiagotan joan zen Ameriketara, Parisen ere izan zen, baina Xalbadorrek bere umiltasunetik aitorpena egingo luke mundua ezagutzera irten eta mundu guztiak ez zituela ezagutu, gure mundua munduan zehar bakarrik ezagutu zuela, ez beste hizkuntzetan inprobisatzen zutenik eta abar. Eta Indio Naborik esango lioke Xalbadorri, berak ezagutu dituen euskaldun bertsolari astapotroen aldean, Irazu, Maialen eta ni behintzat ezagutu baikaitu bertsotan, oso kubatarra iruditzen zaiola Xalbador. Xalbadorren poesiarako abildadea kubatarrek ere hartuko lukete, eta handia daukate, Indio Naborik ikaragarria. Xalbadorrek galdetuko lioke Indio Naboriri, ea bera nola iritsi zen bertsolari edo repentista izanda Kubako Literatur Sari Nazionala lortzera, eta Indio Naborik Xalbador bertsotan entzun ondoren, ez luke ulertuko nola Xalbadorrek ez zuen sekula txapelik eraman, eta are gutxiago nola ez zen sekula Sari Nazionala izan literaturan.

Eta Xalbadorrek galdetuko lioke Indio Naboriri ea nola iritsi zen euskaldunak ezagutzera, zer gertatu den bera mundutik joan zenez geroztik inprobisatzaileek elkarrekin topo egin dezaten. Indio Naborik segur aski esplikatu lioke harrituriko Xalbador bati, gaur egun, zorionez, inprobisatzaileak beste munduak ezagutzeko ahaleginean ari garela. Izan dugula suertea elkarrekin topo egiteko, eta nazioarteko kultur jardunaldiak burutzen ari garela. Xalbador harritu egingo litzateke akaso Indio Naborik esango balio bera bizi zen azken urteetan Euskal Herria badela erreferentziatxo bat inprobisatzaileentzat, bai Hego Amerikakoentzat, bai Espainiako estatuko beste herrialdekoentzat, bai Sardiniakoentzat...

Gu biok Andoni Egañaren bi ideia gara. Hitza jarri digute bederatziko txikia botatzeko: AULKIA. Niri otu zait: "Laurekin bakarrik ez, hiru oinekin ere bertsoa osa litekeela... eta aulkietan berdin, aulkitxoak egin, hiru hankarekin, iragana lurrera eror ez dadin". Zuri otu zaizu: "IKEAN bai lepo, baina ezetz

Solasa

"Uste dut azken hau solasaren txapelketa izan dela, solasa prestakuntza garaian adibidez. Inoiz baino gehiago hitz egin dugu bertsolariok elkarrekin, zer egin asmo genuen, baita gure estilo proiektuez ere, zer doinu hartu, nola heldu bakarkako gaiari... Eta uste dut gero eta garrantzitsuagoa izango dela bertsolari bakoitzarentzat egin nahi duenari buruz hitz egitea, horrela bakarrik kontrastatzen delako zer zirrikitu dauden, zein diren joerak, joera horietan segitu nahi den edo hautsi nahi den... Aurrerantzean bertsogintzarako hori ikusten dut bidea, nor izatea, eta nor izatea lortzen da, ez asko kantatuta, baizik eta asko hitz eginda kantu lagunekin, gogoeta bide".

txikirik behiak jezteko". Biak alderatzen ari zara.

Orain artean lehenengoa hobetsiko nuen, ez dakit zergatik, kontzeptu sakonagoa dagoela dirudielako, baina aurtengo nire apustua bigarrenaren aldekoa izan da. Konkretutasunetik abiatuta interpretatu mundua, eta ez alderantziz, potolotasunetik abiatu eta gauza txikiak interpretatu. Esanguratsua da orain dela zortzi urteko txapelketako finalean jarri zidaten gai hura, porruak erosi nituela azoka batean, eta porru sortaren ederrari begira nengoela. Suposatzen zen esan behar nuela baserrian edo jabego txikietan egindako produktuak askoz ere hobeak direla saltoki handietan erositakoak baino. Hori esan nahi arazi zuen gaia ipini zuenak, baina horrek ez zidan kilimarik egin. Aldiz, aulkia jarri eta antzeko interpretazio bat neuk sortzeak bai. Horregatik diot, bertsolariari utzi zulo txiki batetik mundua interpretatzen, eta ez eman mundua zulo txiki bat esplikatu dezan.

Bi bakarkako gai jarriko dizkizut orain, eta zuk aukeratu gustukoena. Lehena hau da: "Hamaikagarren aldiz hots egiten ari zara, telefonoa txirrin-ka ari da, baina berriro ere inork ez dizu hartzen". Bigarrena: "Zu bertsolari zahartua zara, urte asko pasa dituzu plazarik plaza, eta nekatua zaude. Baina deitzen dizute oraindik. Gaur ere hoska ari zaizkizu, hamaikagarren aldiz hasi da telefonoa

joka, zalantzan zaude, hartu edo ez”.

Garbi daukat bigarren gaia itxi samarra dela, azken batean dauzkazun aukerak hiru dira: hartu eta bai esan, hartu eta ez esan, edo ez hartu. Horri erantsi zure ibilbidea bertsogintzan, eta hiru ondorioetako bat justifikatu. Baina nahiko itxi ikusiko nuke nire burua, sorpresarako toki gutxi dago hor. Segur aski orain lehenengo gaia aukeratuko nuke, telefonoz deika ari denarena, libreagoa zara hor. Izan zintezke adin ertaineko pertsona bat, ama zahar eta alarguna beste etxe batean bakarrik bizi duena, eta ez erantzuteak dramatismo puntu bat badu. Har zenezake erabat ikuspegi desberdinetik, eta esan Miguel Fuentes zarela, Realeko presidentea, eta Nihati deika ari zatzaizkiola, ez duela hartzen eta beraz galdutzat jotzen duzula, eta Zubietako gazteekin lan gehiago egin beharko dela. Edo sexu irrikaz dagoen mutil gaztea, mutil zaharra, edo ezkondua izan zaitezke, zure puta kuttunari deika, eta ez dizu hartzen, orduan momentua zaildu egiten zaizu. Horra, bote lasterrera, hiru bide oso desberdin aukeratuak lehen gairako, eta bigarren gaiak berriz, oso bide hertsia ematen zizkidan. Beraz, lehena aukeratuko nuke.

Baina bertsogintzan beste kalkulu bat ere egin behar da. Kalkulatu beharko genuke ez ote den konplikatuégia lehen gaiak aukeratzaren duen edozein bide, asko esplikatuko behar delako, beraz ez ote den bigarrena jakinekoagoa baina jendea hunkitzeko errazagoa. Kalkulatu beharko genuke kartzelan zer zenbaki garen; bata, bia edo hirua izanda, igual gairik itxiena hartu liteke, baina zortzia izanda ia hobe da arriskatu, eta ama alarguna bakarrik bizi duenarena hartu. Bertsoak baditu bere sekretuak eta kalkuluak. Gero, gainera, ahal bada, ongi errimatu behar da, ongi neurtu, eta esan indarrez bete esan behar duzuna, baina alde zurretiko kalkulu hori klabea da gaur egun.

Beste ofizio bat orain. Ni mutiko gaxte bat naiz, eta zu Andoni Egaña, baina posterrekoa. Nire gelan zauzkat, paretari itsatsia, eta gauero luze egoten naiz zuri begira, zu bezalakoa izatea amets. Gaur hizketan hasi zatzaizkit.

Lehenengo bertsoa horrela bukatuko nuke: *“Onaindik ere gaztetxo zara ez dezaket ezer eska, baina bi gauza sortu didazu: ohorea eta kezka”*. Hala delako. Ohorea da, gure belaunaldiaren bertsogintzako obsesioa eta apustua hori izan zen, prestigioa lortzea eta zabaltzea, beraz, lortzen baldin badugu prestigio maila hori ez dago zertan autoflagelaturik gure burua, uste dut aurtan BECera joatearen eta egin dugun propagan-

daren azertuetako bat hori izan dela, konplexurik gabe garena azaltzea. Orduan, posterrak baluke ohore hori, baina kezka ere bai, mitomania beti delako arriskutsua. Nik badakit gailurre-ra iritsi nahi duenak zenbat oztopo izaten dituen, zenbat dagoen zortearen baitan, eta zein gutxi iristen diren. Iriste ez horretan depresio eta amets puskatze asko dago, eta gainera, nire esperientziatik esango nioke gailurra ez dela jendeak uste duen bezain goxoa eta goxagarria. Eta horrekin bukatuko nuke bigarren bertsoa: *“Hotz izugarri bat egiten du gailurreko ertz guzian, askoz hobeto egongo zara kanpamentu nagusian”*.

Ipuin kontalariaren ofizioa jarriko dizut orain, 1997an Beran zuri jarria. Zu, Andoni, ipuin kontalaria zara ofizioz. Eguna lanean pasa eta neka-neka eginda etxera sartu orduko, ni, zure seme txikia, hurbildu naiz ipuin bat kontatzeko eskatuz. Gaizki hezitako umearen seinale da hori, umeak listoa baldin bada jakin behar du zer eska dezakeen eta zer ez, orduan aita ipuin kontalaria baldin bada, umeak badaki aita tximetaraino etortzen dela ipuinez, eta eska liezaioke elkarrekin puzzle bat egiteko, edo elkarrekin futboleko jokatzeko etxeko pasilloan, baina ipuinik ez.

Alde horretatik nik zortea daukat, nire ingurune hurbilenak behin ere ez dit eskatu eskatu behar ez denik. Nekatuta, bertso gogaituta, edo bertso lepo nabileragarietan, gure etxean edo lagunartean, ez duzu aurkituko desorduan eta momentu okerrean bertso bat eskatuko dizunik, eta hori zorte handia da. Beraiek izango dira sentiberak, edo agian nik hezi ditut ongi. Segur aski lehenengo aukera.

Bukatzeko, azken ofizioa: zu Andoni Egaña zara, baina 90 urterekin, gaixo, alzheimerak jota, eta alabak, nik, zaintzen zaitut. Gero eta okerrago zaude, eta memoria proban jartze aldera, galderak egiten hasi naiz. Galdetu dizut zein zen Fran-

co, eta ez dakizu, galdetu noiz jaio zinen, eta ez dakizu. Dena ahantzia duzu. Etsi-etsian azken galdera egin dizut: *“Zer dira bertsolariak?”*

Bertsolariak? Ez al dakin zer diren alaba? Ni beti izan naun bertsolari, akordatzaren naun zazpi urte neuzkala nola kapaz nintzen bat-batean edozein bertso botatzeko. Garai batean Joxe Agirre etortzen huen gure Trinitate kaleko etxera, inoiz edo behin lotara, aitaren eta koadrilan santa eskean ibilita. Eta gero, gosari ordutan, bera jarri mahai ertz batean, puntua jarri, eta nik zazpi urterekin tapa-tapa erantzuten nionan. Akordatzaren naun behin ze puntu jarri zidan ere, beno ez, ez naiz akordatzaren. ■

Bertsoa

DOINUA:
LAGUNDURIKAN DANOI

Asko esan daiteke
Andoni, zugatik,
baina aukerak esan
nahia eraman dit.
"Zorionak Txapeldun"
esateagatik,
hortik aurrerakoa,
zer eta zergatik,
zuk badakizu eta
nik ere badakit.

Aitor Mendiluze

Joan den urteko uztailan Azpeitiko (Gipuzkoa) laborategi batek Emakumeen erantzun sexuala suspertzen duen lehen produktua atera zuen: Ninafar. Sortzaileen esanetan ez da emakumeentzako viagra. Desioa baino eszitazioa suspertzeko balio du. Ez da libidoarentzat. Eszitazioa edo desioa bultzatzeko izan, kontua da orain artean emakumearen erantzun sexuala ez dela asko arakatu, lehenengo azterketa 50eko hamarkadan egin zen arren. Gizonezkoen erantzun sexuala ordea, gehiago aztertu izan da. Zergatik? Ondorengo emakumeen erantzun sexualaren inguruan egin izan diren azterketen errepasoa duzu. Eta aldi berean, gaur egungo sexologiak honi buruz duen iritzia.

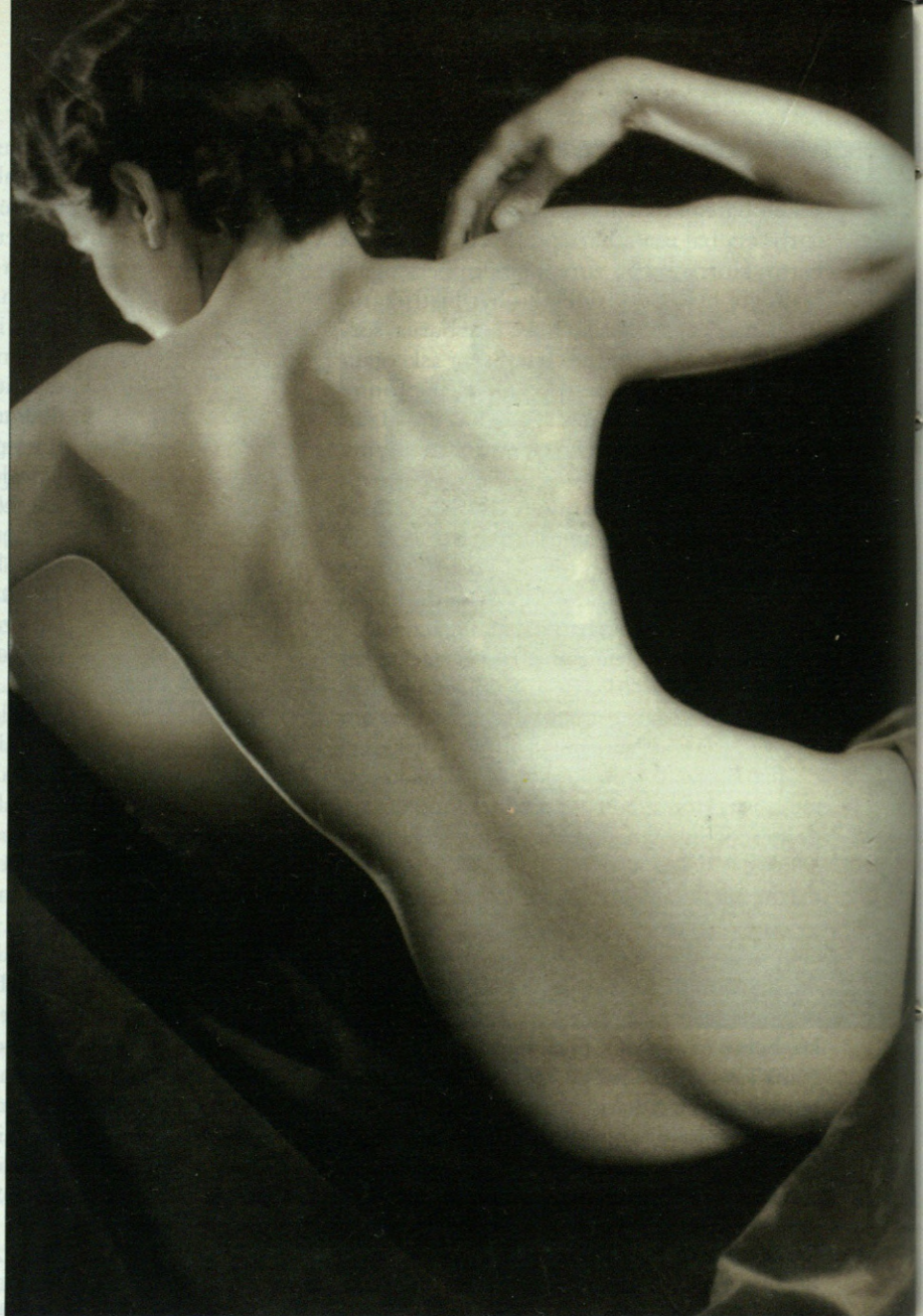
ZIHARA ENBEITA

Gizonen eszitazioa emakumeena baino errentagarriagoa da

ADIN JAKIN BATEKO emakumeentzat da Ninafar, menopausia dutenentzako. Bizitzako garai horretan eta obulutegietan hormona ekoizpenaren maila jaisten denean, emakumearen bagina lehortzen da eta mukosa galtzen hasten da. Odola beste organo batzuetara joaten da. Ninafarrek baginako zirkulazioa suspertzen du. Ninafar produktu naturala da, l-argini-

na daramana. Elikadura-osagarri bat, azken batean.

Aurkeztu zenetik ia urte erdi pasatu den arren, oraindik ez da horren ezaguna sexologoen artean. Hirusta Kolektiboko Kotte Susperregik, adibidez, entzun gabe zeukan. "Viagra femenino" bazela entzunda zeukan, baina Ninafarren berririk ez orain gutxi arte. "Hainbat emakume-

ren iritzia jaso dut Interneten eta denak oso pozik daude. Badu alde positiboa. Hainbat emakumeri beraien bizitza sexuala pixka bat aktibatzen laguntzen badie ondo dago", diosku berak. Hala ere, beste aukera bat ere badago bere ustez: "Beharbada daukagun heziketa hau aldatzea. Askotan harremanak di-dakoak izaten dira. Ez digute erakusten horretan denbora hartu behar denik. Bakoitzaren borroka da. Denbora hartu behar da. Lasai hartu behar da. Hala balitz ez Viagra, ez Ninafar eta ez ezer. Ez genuke ezer beharko." Agurtzane Ormatza Bakioko sexologoaren esanetan hodi zabaltzaileak edo basodilatadoreak lehenago ere egon dira merkatuan. Hori bai, beste izen baten azpian eta belar dendetan, ez farmazietan.

Eszitazioa izan zein desioa izan, orain artean emakumearen erantzun sexuala ez da askorik aztertu. Lehenengo azterketa 50eko hamarkada inguruan egin zuten Master eta Johnson estatubatuarrek. Sexologoak ziren biak, terapeutak. Ikuspegi biologikotik egin zuten azterketa. Ormatzak kontatzen duenez, "jendea txortan eta masturbatzen jarri zuten". Helburua benetan euren erantzun sexuala zein zen jakitea zen, "edo hobeto esanda, euren erantzun orgasmikoa. Psikologia edo sexologia aldetik ez zen horrenbeste aztertu". Gizonezkoen erantzun sexuala eta emakumezkoena bereizi zituzten bi sexologoez. Hori baino lehenago ez zen ezer egin. Lehenago normala zen emakumeak plazerrik ez sentitzea. Azterketa horien ostean emakumea orgasmikoa ez, multiorgasmikoa zela ondorioztatu zuten. Gizonezko erantzun sexuala gehiago aztertu izan da, hala ere. Baina zergatik? "Gizarte matxistaren beste ondorio bat" da Susperregiren iritziz. Ormatzaren esanetan ez da hori bakarrik: "Emakumeen erantzuna askoz ere konplexuagoa delako. Gizonezkoena aztertzea eta bideratzea errazagoa denez...".

70eko hamarkada inguruan Helen Singer Kaplan izeneko sexologoak batez ere emaku-

meen erantzun sexuala aztertu zuen. Hor beste aldagai batzuk ere agertu ziren. Desioa aipatu zuen Kaplanek eszitazioaren aurretik. Ormatzaren ustez "desioa denongan da oso inportantea, baina emakumeengan ardatza da edo ardatzetako bat". Harrezkero gutxi egin da. Ordukoak dirau orain ere.

Aipatutako azterketak ikusi eta beste proposamen bat dakar Ormatzak. Kiribil edo bukile erotikoa deitzen diote beraiek eta ez erantzun sexuala. Kiribil horretan lau aldagai aipatzen dituzte: "Desioa, eszitazioa, gogobetetzea eta ebaluazioa. Hori ez da momentu jakin batean hasten. Desioa edozein momentutan joan daiteke. Era berean,

denbora osoan gabilta ebaluatzen edo neurtzen". Biografia sexuala ere oso garrantzitsua da Ormatzaren ustez, baina zer sartzen da biografia sexual horretan? "Sexuduna naizen heinean nola neska egin naizen edo mutila, zelan garatzen den gure sexualitatea, biografia erotikoa eta sozializazio sexuala". Bere esanetan horrek denak dakar momentu horretan pertsona horrekin modu batean edo beste egotea. Gainera, kontuan hartu behar dugu "besteak ere motxila hori daramala bizkarrean".

**"Enpresa farmakologikoak
oso inteligenteak dira, sexistak
izateaz aparte. Eurek badakite
eszitazio, eiakulazio eta
orgasmo prozesua
gizonezkoengan askoz ere
errazagoa dela"**

A. ORMATZA

Gizonezkoen parametrotan

Eszitazio eza gaixotasun moduan ere aipatu izan da behin baino gehiagotan. Susperregiren iritziz eszitazio eza ez da gaixotasuna. Emakume guztiak eszitatzen gara. "Emakume bat di-da batean eszitzatu daiteke. Beste batzutan, berriz, denbora gehiago behar da. Zer gertatzen da askotan koi-toan? Gizonak oso helburu zehatza daukala: musu bat, titiak pixka bat ukitu eta... Emakumearentzako ez da nahikoa". Berez ez da gaixotasun bat Susperregirentzat, "gaixotasuna harremanean bertan egon daiteke. Guztiz falokratikoa bada, zakilak garrantzi handia hartzen duen eredu, hor emakumeak ez dauka asko egiterik. Emakume guztiok sentitu dezakegu orgasmoa. Sistema bera edo eredu sexuala dago gaixorik", azken

laster zuekin bilbon

antzerkia dantza # musika & baleta = opera @ jazz % txotxongiloak : jantziak
argiztapena - zinea < teoria & bideoak & cd-ak | liburuak < eszenografia
san frantzisko kalea (15aren parean)

yorick
Arte Eszenikoen liburudenda

Emakumearen erantzun sexuala

batean. Ormatzaren ustez ere mutilen parametroetan neurtu izan da emakumearen desioa eta hori da arazoa. "Mutilen parametroak kontuan hartuz gero, ez daukagu desiorik. Niri arroza gustatzen bazait eta zure parametroa espagetiarena bada, eta espagetiak jatera derrigorputa banago ez dut jango. Horrek zer esan gura du? Ez daukadala goserik?". Era berean, "sexualitatea, erotika eta amatoriarekin lotutako guztia momentu batetan bekatur zen eta orain patologiarara pasatu da. Orain desioak egon behar du. Emakumeak orain badakielako. Beraz, ez daukanak arazoa dauka. Askotan ez diogu gure buruari galdetzen ea zer gura dugun. Besteenaren arabera galdetzen dugu. Bestalde, gure gorputzaren irakurketa fisiologikoa egiten ez dakigu emakumeok".

Gizonezkoen erantzun sexuala eta emakumezkoena desberdindu zituzten Master eta Johnsonek. Oraindik ere ezberdintasun hori egiten da, baina zein alde dago bada bien artean? "Beste kultura batzuetan gizona ere multiorgasmikoa dela esaten dute" dio Susperregik. "Hemen sinesgaitza egiten zaigu". Egindako azterketen arabera, gizonak denbora bat behar dute eiakulatu ostean beste erekzio bat edukitzeko. Emakumeak, berriz, eszitzazio prozesuaren gorenaren luzaroan egon daitezke eta orgasmo asko eduki. Multiorgasmikoak dira horregatik. "Batzuek orgasmo 'maskulinoagoak' izaten ditugu eta beste batzuek txikiagoak" diosku Ormatzak, "baina hainbat eta behin baino gehiagotan. Hori gure potentziala da". Orain arteko azterketek diotenaren arabera hori, baina Susperregiren iritziz, ez du zertan horrela izan. Orgasmiko edo multiorgasmiko izateaz gain, beste ezberdintasun bat ere aipatzen da: "Emakumeon kasuan edozein momentutan, orgasmoa heltzen denean ere, blokeatu ahal da. Gizonen kasuan tarte bat dago, saihestueztinezko tarte deitzen dena. Tarte horretara arte eszitzazioarekin jolastu daiteke (galdu, gehitu...), baina behin horra helduta ez dago bueltatzerik. Orgasmoa erantzun bat da eta eiakulazioa beste bat. Gertatzen da hemen bat egiten dutela. Beste leku batzuetan ez da hori gertatzen", esan digu Ormatzak.

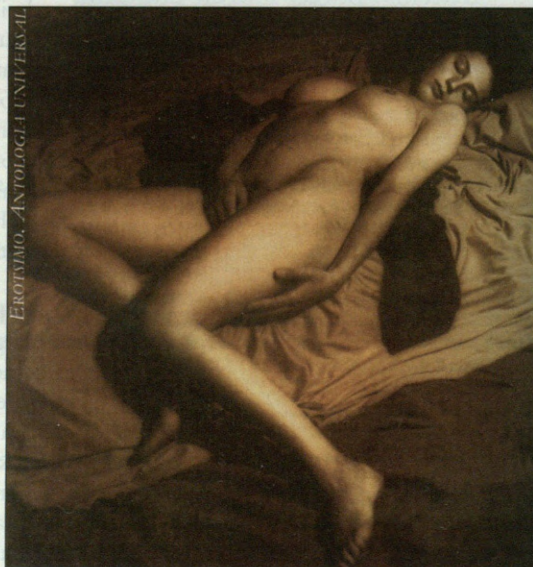
Antisorgailuak emakumeentzako

Esan dugu lehen emakumearen erantzun sexuala ez dela gehiegi aztertu. Antisorgailuen kasuan emakumeentzako hainbat metodo sortu dira ordea eta etengabe sortzen dira berriak. Gizonezkoen kasuan kondoia baino ez da existitzen. Kurioso da hori Susperregirentzat. "Emakumea gizonaren zerbitzura dago. Ereduaren beste

ondorio bat da. Emakume askok esaten dute koitoan ez dutela beste egoera batzutan beste gozatzen, orgasmorik ere ez da izaten askotan. Antisorgailuak ez zeudenean beharbada emakumeak ezetza esan ziezaiokeen harreman koitalari, haurdun gelditzeko beldurra zela eta. Baina gero antisorgailuak asmatu zituzten eta emakumeak ez zeukan aitzakiarik. Hor ere tranpa txiki bat dago. Horiek dira emakumearen ardurak gizonak larrua gehiago jo ahal izateko. Hori da oso azpitik dihoan mezua. Sakonki aztertuta egia askorekin topatuko ginatke. Oso ondo muntatuta dago dena azken finean". Ormatzak sexismoaren atzean diru kontuak ikusten ditu. "Enpresa farmakologikoak oso inteligenteak dira, sexistak izateaz aparte. Euren badakite eszitzazio, eiakulazio eta orgasmo prozesua gizonekoengan askoz ere errazagoa dela. Ikerkuntza labur batekin emaitzak lortu daitezkeela eta saltzea oso erraza dela. Gizonezkoentzat gainera oso garrantzitsua da erekzioaren kontua. Beraz, oso erosle onak dira. Antisorgailuen kasuan, errazagoa da obulazioa kontrolatzea. Eta nor arduratuko da haurdun ez geratzeko? Emakumea".

Ez dugu aurreratu

Sexualitatea ahoz aho dabilen kontua izan arren, inoiz baino informazio gehiago daukagun arren, benetan gauzak ez dira horrenbeste aldatu Susperregiren ustez. Hori bai, itxuraz aldatu dira. "Duela berrogei urtetik hona gauzak aldatu direla esan daiteke. Baina itxuraz, forman. Sakonean ez dela aldatu esan daiteke. Are gehiago, askotan beltzagoa dirudi. Aldaketa egon da, baina benetako aldaketa edo gure sexualitatea hobeto bizitzeko laguntzen duen aldaketa hori ez dut uste eman denik. "Ormatzak ere ez du uste benetan gauzak aldatu direnik. "Ez da garai batekoa, baina Faulcoulten penduluaren antzekoa da. Matur batetik bestera joan gara, baina mutur biak dira berdinak. Orain informazio eta desinformazio gehiago dago. Dakiguna ez dakigu ondo, ez delako zientifikoki zehatza. Pentsatzen dugu dakigunarekin nahikoa dela. Gureak ez diren mapak ematen dizkigute. Sexologok lan asko daukagu gaur egun, baina zenbat jende etortzen den benetako arazorik barik... Arazo guk bihurtzen ditugu. Sekulako presioa dago orain: sentitu behar dut plazerra, besteari eman, orgasmoa lortu, bestea ase, ni ase... "Hori ez da bidea. Bidea apurka-apurka egin behar da eta ikasten joan". Lehen baino informazio gehiago bai, baina "beldurrak, lotsak eta desioak ez dut uste gure amamarenarenengandik aldatu direnik", dio Ormatzak. ■

2006
1936

- ~ ESKUINAK EZ DU EZKERRAREN GARAIPENA ONARTU ESPAINIAKO AZKEN HAUTESKUNDEETAN.
- ~ KATALUNIAKO ETA EUZKADITOKO ESTATUTUAK EZTABAIDAN.
- ~ MILITARRAK, ASALDATURIK.
- ~ ARABA ETA NAFARROA GARAIA, FAXISTEN ESKU.
- ~ EUZKO JAURLARITZAN, ABERTZALEAK ETA KOMUNISTAK AGINTEAN.
- ~ ASKATASUNA MURRIZTUA, ALDERDIAK DEBEKATURIK, BILTZEKO ESKUBIDEA ERAGOTZITA.

~ ...

Aitor Zabaleta

KAZETARIA

Krudelkeriak

Ezkondua, 17 eta 14 urteko bi seme-
ren aita, eta 44 urte zituen. 1981eko urri-
aren 23ko eguerdian, kafea hartzen
zegoen Iriondo tabernan, egunero egi-
ten zuen bezala. Bat-batean pistoladun
bat sartu eta tiro egin zion. Horrelaxe hil
zuten Jaime Arrese, 1974tik 1977ra Elgoibar-
ko alkate izandakoa.

Komando Autonomo Antikapitalistek
hartu zuten bere gain atentatua eta 25 urte
geroago, Elgoibarko Ezker Abertzaleak azal-
pena eman du: herriak aukeratu ez zuen alka-
te "frankista" eta "faxista" izan zen Arrese.

Ez zaie gustatu hilketaren urteurrenean
Barren herri astekariak argitaratutako errepor-
tajea, eta interpretazio "errebisio-
nisten" arriskua ikusita, esplika-
zio partikularra eman dute
astekarira bidalitako gutun
batean, garai haiek bizi ez zituzte-
nei bereziki zuzendua, behar
bezalako ikuspegi historikoa izan
dezaten.

Badirudi norbait erantzule
sentitzen dela, eta burua zuritze
aldera azalpenak eman beharra
daukela. Horrela, gerra itxurako
komunikatua idatzi dute, Arreseri
ez ezik, *Barreneko* kazetari-
ei ere egurra emanez erreportaje "er-
re-bisionista" egiteagatik. Alkate
izandakoa gogoratzea ere desero-
so egiten zaie batzuei, eta gezu-
rrak eta irainak bota dituzte bere
kontra. Mezularia ere errudun,
gustuko ez duten gaia aukeratze-
gatik eta ikusi nahi ez duten
errealitatea begien bistan ipin-
tzeagatik, Arrese estimu handi-
koa zela, alegia.

Ezjakintasunak edo, hobeto esanda, itsuke-
riak, huts eginarazi die bete-betean. Arrese
Elgoibarko alkate izan zen garaian, Jose Luis
Elkoro Ezker Abertzaleko militante histori-
koa alkate zen Bergaran, eta Imanol Murua,
Zarautzen, bi adibide ipintzearen.

Frankismoan alkate izateak ez zuen esan
nahi derrigorrez diktadurarekin bat etortzea.
Alkate abertzaleak eta demokraziaren aldeko-
ak ere izan ziren, bai hemen eta bai Espainian.
Tonto samar sentitzen naiz esplikaziook ema-
ten, baina eman behar, zoritxarrez.

DANI BLANCO

Alkate "frankista" eta "faxista" izan zela
diote, eta nik, nahiz eta orduan umea izan,
ondo gogoratzen dut hilketak herrian sortu
zuen atsekabea. Pertsona maitatua eta erres-
petatua izan zen Arrese, euskararen, euskal
kulturaren eta ikastolen defendatzailea.
UCDkoa zen (Unión de Centro Democráti-
co), horixe bere kulpaa, eta Komando Auto-
nomo Antikapitalistek heriotzera kondenatu
zuten.

Jarrera prepotentea alde batera laga eta
mundo itxitik aterako balira eta galdetuko
balute kalean, azkar konturatuko lirateke ze
mingarriak diren berba horiek, ze kalte egiten
duten eta ze urruti dauden gehienon senti-
menduegatik. Familiak eta lagu-
nek izan duten sufrimendua gutxi
ez, eta 25 urte joan eta gero,
berriz kondenatu dute Arrese.
Ondo ezagutzen dut familia,
sekula ez diet gorrotozko hitzik
entzun, eta niri hori beti egin zait
deigarri. 25 urteren buruan, zigo-
rra berri ere beraientzat.
Batzuen krudelkeria beldurtzeko
modukoa da.

Gutunak Ezker Abertzalearen
sinadura dauka, nahiz eta aber-
tzale eta ezkertiar asko bat ez
etorri, eta lotsa sentitu dute, eta
haserre ere bai seguruenik.
Baina beste batzuetan bezala,
alderdi gehienetan gertatzen den
antzeria, isilpean gelditu dira esan
beharrekoak, sinesgarritasunaren
eta osasunaren kaltetan.

Maiuskulaz idatzitako histo-
riaz gain, badira milaka historia
txiki, gatazka politikoaren harian
gehiago edo gutxiago guztiok
edo ia denok bizi izan ditugunak. Denok
sufritu dugu, denok sentitu gintezke biktima.
Baina aurrera egin nahi izanez gero, elkar
ulertu eta konpontzeko prest bagaude,
horrelako jokaera bihozgabeak soberan
daude. Kalean ez ezik, gatazka bihotz barru-
barruan badago, adiskidetzea ez da posible.
Bakea hitzak desarmatzea eskatzen du.
Arma isilduta ere, berbekin min galanta
egin daiteke, eta Arresetarrei egin diete, eta
gupidarik gabe gainera. Horrela gaizki gabi-
tza. Beti bezala. ■

Alkate 'frankista' eta 'faxista' izan zela
diote, eta nik, nahiz eta orduan umea
izan, ondo gogoratzen dut hilketak
herrian sortu zuen atsekabea.
Pertsona maitatua eta errespetatua
izan zen Jaime Arrese, euskararen,
euskal kulturaren eta ikastolen
defendatzailea. UCDkoa zen
(Unión de Centro Democrático),
horixe bere kulpaa, eta Komando Autonomo
Antikapitalistek heriotzara kondenatu zuten

Mikel Arana

EB-BERDEEN PRESIDENTZIAKO BOZERAMAILEA

Hurrengo urtea

Urte baten azken eta lehen egunek oso aproposak dirudite pasatakoaren inguruan balantzea egin eta etorriko denari buruz igarpen edo asmakizunak egiteko. Hurrengo urteko nondik norakoak igartzea ordea, euskal politikagintzari dagokionez, normalean ez da gauza erraza izaten eta aurtien are gutxiago. Edozein igarpen edo analisi egiten hasi aurretik hiru egitate edo errealitatek urtea kolore batekoa edo bestekoa pintatuko dutela kontuan izan behar dugu. Kronologia erabiliz, elementu neutrala bezala hiru errealitate hauek sailkatzeke, lehen une garrantzitsua, Batasunak Barakaldon burutu behar zuen Kongresua izango da.

Mota guztietako zurrumurruak entzun izan dira Kongresu horretan gertatu zitekeenaren inguruan, nahiz eta argi dagoen gauza bakarra Batasunak bere mahai nazionala berraukeratu behar zuela zen. Momentuz, Entzutegi Nazionalak ekitaldia debekatzeko hartu duen erabakia, bake eta normalkuntza prozesurako oztipo bezala baino ezin da ulertu.

Gezurra dirudi teoriarik behintzat oso ondo zebilen normalkuntza eta bake prozesua horrelako erabakien menpe okertu ahal izatea. Argi dago, guzti honen azpian Alderdien Legea dagoela eta berau balio gabetzen ez den bitartean egoera normaltzea oso zaila izango dela, eta erabakia, hau soil-soilik, Zapateroren gobernuari dagokio.

Hemendik aurrera ordea dena Batasunaren esku dago, berak erabaki beharko du debeku honen aurrean probokazioan erortzen den edo heldutasunez jokatzeko duen.

Batasunak erabaki beharko du, eta modu zehatzago batean esatearren, bere Mahai Nazional berriak gatazka gainditzeko zein pauso emateko prest dagoen.

Anoetako Adierazpena publiko egin izan zenetik urtebete igaro da. Zentzuduna dirudi beraz pentsatzea Batasunak Donostian emandako pausoa gainditu eta urrutirago joango dela modu publikoan edo isilpean, ETArri behingoz, behin-betiko su eten bat eskatzu. Hau baita ezker abertzaleari gatazka gainditzearren alde emateko falta zaion pauso nagusia. Erabaki hau hartu edo ez hartzeko unean ordea, segur aski, garrantzi handia izango du aipaturiko hiruetatik bigarren errealitateak, Entzutegi Nazionalen burutzen ari den 18/98 makro-sumarioak, alegia. Ulergarria da ezker abertza-

DANI BLANCO

learen baitan prozesu honek min egitea, justizian eta demokrazian sinesten dugun guztioi min egiten digun bezala.

Bakoitzak modu partikularrean izan ditzakeen erantzukizunak alde batera utzita, ez dut uste inork zalantzak izan ditzakeenik epaiketa horren funtsa edo muina politikoa dela, Alderdi Popularraren eta Garzon epailearen estrategia-
ren fruiturik nabariena alegia. Prozesamenduzko akatsak, batere zentzurik gabeko erabakiak, auto istripuak, itzulpen negargarriak eta abar luze bat, inolaz ere eusten ez den epaiketa batean ikusi ditugu.

Batasunak erabakigarriak izan daitezkeen pausoak eman eta berauek barne mailan "saltzea" horrelako panoramarekin zaila dela diotenek arrazoi izan dezakete beraz. Batasunaren Kongresuaren emaitza bezala, epaiketarena ezagutzeko ere zain egon beharko dugu.

Azkenik, hirugarren funtsezko errealitate bezala, Kataluniako Estatuaren ezfabaidaren prozesua dugu. Kasu honetan garrantzizkoena ez da hainbeste, adibidez, finantzetaren inguruan negoziazioaren emaitza, baizik eta Estatua Erkidego baten legebiltzarraren %90aren erabakia onartzeko prest dagoen edo ez.

Modu batean edo bestean, Zapateroren gobernuak eztabaida honetan hartzen duen jokabideak, etorkizunean etor daitezkeen estatutuen erreformen emaitzak aurreratuko baititu. Nahiz eta azkenean Kataluniako hiritargoak Espainiako Gobernu eta alderdi politiko kataluniarrek lortutako balizko akordioa

onartu, azken hitza beraiena baita, proposatutako estatutua Kataluniako legebiltzarrak onartu zuenetik oso urruti baldin badago, iragan urteko otsailean gertatu zen bezala, erkidegoen subiranotasuna guztiz ahulduta geratuko da eta herriek erabakitzeko daukaten eskubidea ukatuta.

Hiru errealitate hauek izango dira beraz hurrengo urteko panorama politikoa erabakiko dutenak, Gobernuak eta ETak mugimendurik egiten ez badute behintzat. Egoerak egoera, oso itxaropentsu egoteko arrazoirik ez dagoela dirudi. Ikusiko dugu gauzek nola egiten duten aurrera, baina oraindik hasi gabe zegoen bake eta normalkuntza prozesua inoiz hasiko denaren zalantzak izateak, gutxienez, ulergarria dirudi. ■

Mota guztietako zurrumurruak entzun izan dira Batasunaren Kongresuan gertatu zitekeenaren inguruan, nahiz eta argi dagoen gauza bakarra Batasunak bere mahai nazionala berraukeratu behar zuela zen. Momentuz, Entzutegi Nazionalak ekitaldia debekatzeko hartu duen erabakia, bake eta normalkuntza prozesurako oztipo bezala baino ezin da ulertu

Jakes Bortainu

EUSKAL KONFEDERAZIOKO KIDEA

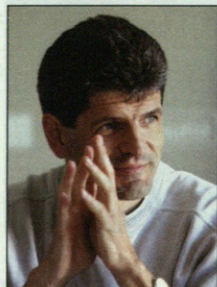
Konfrontazio hutsetik jokaera konplexuagora

I parraldean euskarak biziberritzeko beharrezkoa duen hizkuntza politika martxan emanen ote du Euskararen Erakunde Publikoak? (EEP). Deblauki erran dezakegu ezetz. Erantzuna eztabaida ideologiko-politikoan sartu gabe ere —hots frantses instituzioa dela eta soilik euskal instituzio batek lor dezakeela euskararen berreskurapen eta normalizazio osoa— eman daiteke, alabaina erakunde honek, gaurko baldintzetan, gabezi larriak pairatzen ditu bere misioa betetzeko.

Lehenik, lege babesik ez. Edozein politika publikok legea du baliabide emankorrena eta euskara oraindik legetik at dago frantses Estatuan. Ikustekoa da urtarilaren 13an Lamassoure jaunak, berriz ere, iragarri digun hizkuntza lege proiektua noraino gauzatuko den.

Bigarrenik, dirua. Aurrekontu mugatua du Erakundeak eta frantses Estatuko kontuen defizita ikusirik, norabide politiko aldaketa sakonak gertatu ezean, aukera gutxi badira ondoko urteetan haren parte emenda dezan. Instituzio bakoitzak EEPri ekartzen dion aurrekontuaren ehunekoa araudietan xedatua denez, beste instituzioen ekarpena berez mugatuta geldituko da.

Hirugarrenik, helburu argiak. EEPa organismo politiko-teknikoa da, eta biltzen dituen Instituzio desberdinen kontradikzioak islatzen ditu. Gaur egun haien artean koherentzia eskasa nabarmena da. Euskararen aldeko diskurtso ofizialaren gibelean eduki franko desberdinak atzemateaz gain, mesprezu bortitzenak irauten du —SNCF edo Justizia alorrean, besteak beste—. Beste adibide gisa, irakaskuntza atalean joan den udazkenean Erakundeak plazaratu duen garapen planak

DANI BLANCO

ez du euskara eta euskarazko irakaskuntzaren eskaintza zabaltzearen aldeko hautu argia egiten. Gurasoen eskaeraren zain egoten da eta gaur egungo euskarazko ikasbideen jarraipena soilik hartzen du helburutzat.

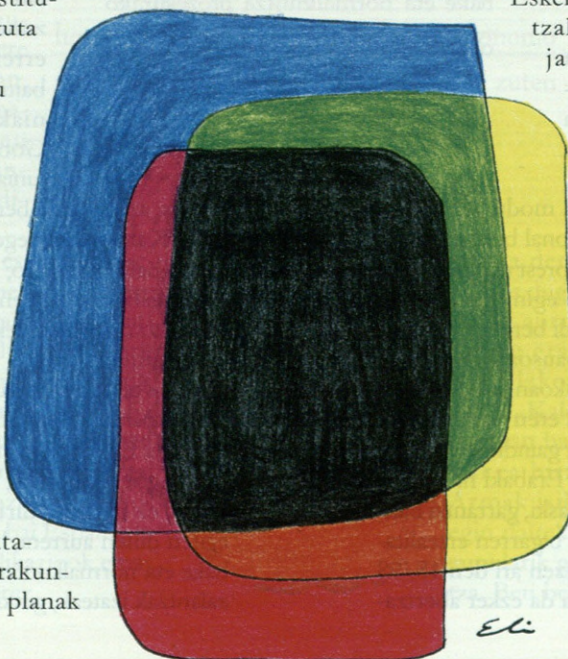
Orduan zer? Deus berririk ez da eta beti bezala jarraitzen dugu? Inondik ere ez. Eta euskaltzaleen aldetik huts larria litzateke egoera berriaren aukera guztiak ez ikustea eta ez baliatzea. Halaber itsua izan behar da egoera berri hau, parte handi batez, euskaltzaleen aldarrikapen, borroka eta lanaren fruitua dela ez ikusteko eta ondorioz azken urteetako euskararen aldeko hamai-ka ekimenak hutsalak izan direlako ustea zabaltzen uzteko, etsipena eta desmobilizazioa hedatuz. Ez. Aurrerapenak lortu ditugu, ez nahi bezainbat edo nahi bezain onak baina aurreko egoerarekin konparatuz urrunago joateko baldintza hobeak eskaintzen dizkigute.

Lehen-lehenik, hizkuntza politikaren ideia eta beharra iritzi publikoan nahiz klase politikoan normalizatzen ari direla ezin uka. Duela hamar urte, 1996an, Antolakuntza Eskema landu zen urte hartan, euskaltzaleen ahotan soilik entzuten zela jakinik nabaritzen da egindako bidea.

Bigarrenik, EEPren sortzearekin, frantses legedian existitzen ez den eta inongo Instituzioren esku ez dagoen eskumena, hots, hizkuntza politika definitu eta bideratzearena, eragile publiko bat, bakarra eta ongi identifikatuaren gain eman dute. Instituzionalizazio tresnak ukatzen zaizkion lurralde honetan —ikus Euskal Departamendua edo Laborantza Ganbara—, ez da lortzen makala.

Hirugarrenik, hizkuntzaren alde lanean ari diren herri mugi-

«
Aurrerapenak lortu ditugu, ez
nahi bezainbat, baina aurreko
egoerarekin konparatuz urrunago
joateko baldintza hobeak
eskaintzen dizkigute
»

EL

Konfrontazio hutsetik jokamolde

konplexuagora pasatu behar dute

euskalgintzako eragileek. Herri presioa

antolatzeaz gain, aukera berriak baliatu,

bere adituak eskaini eta proposamenak

mahaigaineratu behar dituzte

mendu eta elkarteentzat "leihatila bakarra" bilakatzen da, frantses antolamendu politiko-administratiboak sorturiko hainbat zailtasun eta trabak gaindituz. Azkenik, EEPk hizkuntza politika orokorra nahiz arloka definitu eta bideratzeko misio ofiziala du. Horrela, lehen aipatu hutsune eta muga guztiak izanik ere, "hizkuntza politika" elkartei diru publikoaren banaketarekin identifikazioaren garaia gainditua da eta Antolakuntza Eskeman zerrendatuak baina Botere Publikoak erantzule izanik, sekulan gauzatuak izan ez ziren hainbat neurri bideratzeko azken estakuruak desagertu dira.

Garaiki aldatu dira. Konfrontazio hutsetik jokamolde konplexuagora pasatu behar dute euskalgintzako eragile sozialek. Herri presioa antolatzeaz gain eta elementu hori abandonatu gabe, aukera berriak baliatu, bere adituak eskaini eta proposamenak mahaigaineratu behar dituzte. Espiritu horretan ditu aurkeztu Euskal Konfederazioak duela hilabete bat bere iduriko hizkuntza politika publikoaren helburuak eta garatu behar dituen ildoak. EEPk martxan emanen duen hizkuntza politika ahal bezain emankorra izatea nahi duela iragarri du eta bere iritzi, ekarpen, laguntza bai eta ikuspegi kritikoak ere emateko prest agertu da.

Bai Euskarari Akordioaren bitartez hainbat eragile sozialekin edota hitzarmen baten bitartez, berrogei bat Herriko Etxerekin elkarlanean aritu da azken bost urteetan euskalgintzako herri mugimendua, bere gogoko hizkuntza politikaren helburu guztiak konpartitu gabe ere, mugitzeko borondatea duten guztiak laguntzeko prest dela erakutsiz. Oraingoan euskararen egoerak behartzen du, muga, zepo eta arrisku guztiak ezagutuz, funtzio berriak betetzera hizkuntza politika publikoaren definizioan inplikatzu eta horren aplikazioan eraginez. ■

Castillo Suarez

Ezpain hilezkorrak

Erbestean bizitzea erabaki nuen nire herritik alde egin gabe. Erbestea aukeratu nuen aukera ematen zidalako menpekorik zein nagusirik gabe bizitzeko. Bakarrik bizi nintzen hori hautatu nuelako oroitzuten ez dudan uneraren batean: erbestea beti da hautatua kontrako iritzia zabaldua egonagatik. Eta erabateko bakardadea ezagutu nuen inguruko oroitzapen bakar bat erdibana ez nuela ohartu nintzenean. Une horretatik aurrera, ordea, nire oroitzapen propioak egiten hasi nintzen. Niretzat bakarrik. Alde batera utzi nuen osotasun bat ez osatzearen ideia arraro eta deseroso hori, zure bizitzaren zati txikitxo bat bizitzeko aukera murrizta. Ezezagun bat aurkitu nuen inguru ezagun batean. Norbait aurkitu nuen: ni, eta ez zu.

"Ez dizkizut postal gehiago bidaliko atzerritik. / Ez duzu nire minaren geografia zertan ezagutu. (...) / Hotz jokatzeko dut urrutitik, / babes bila, defentsan, / ez nadin abul azaldu, tristeegi. / Bestelakoa litzateke izar bat eta zazpi musu entregatzea, / ez orbel zaku bat. / Ez da erraza aitortzen, ez nuke jasango. (...) / Samurragoa da galerna / hondoratzea goazela irri egiten baduzu". (Jon Benito). ■

HIRUKO TXIKIAN

Joxe Mari Ostolaza

Ipar-Hego

Hegoaren iparra eta Iparraren hegoa nahasian. Bere xaia eraikia duena. Hamar urte beteak ditu eta bere errepertorioa egina du. Doinu bakoitzak du adostua erritmoa, tonua eta armonia, guztiok batera egiteko bilgunea. Eta zutabe horren gainean aritzen dira sortzaileak, etorri berriei beren lekua egin dezaten egitura logikoa eskainiz. Desafinatzen dutenak nabarmen gelditzen direnez, armonia hausten dutenez, dozena erdi konpas aski dituzte isiltzeko eta ikasi bitartean entzule soilak legeztu gelditzeko. Afinitateko gauza direnek aldez, betiere dute beren talentua erakusteko aukera, eta hastapenean inprobisatutakoa zutabearen integratuz, egituraren armonia bilakatu, bertakotzeko aukera. Horrela doa denbora baliatuz azkartzen taldea, bere barne izatea aberasten eta kanpora emaitzak emanez bidea erakusten. Euskara du elkar komunikatzeko tresna, partaideak bi erdarek bereizten baititu. Eskola ona musikaz. Prozesuak ditu proiektuak eraikitzen. Horretan ditugu modernoak oso, ereduagariak nahi gabe ere. Gipuzkoako Goierri eta Lapurdiko Urruñak eta Ziburuk dakite hori. Euskal Herrira esportatzeko esperientzia. Behetik gorako estrategia, elkarren errespetuan oinarritua. Plazer bat. Mugarik ez duena. ■

Anjel Lertxundi

IDAZLEA

Urte berri, zaharrak ere berri

Etxea sable gainean

Mateo ebanjelariak dio zuhur jokatzenez duen gizakiak "sablearen gainean etxea eraiki" duen gizon ero baten antza duela. Sablea, edo hondarra. Harea. Oinarri trinkotasunik gabea fundamentuzko ezerk zutik iraungo badu.

Espainiako Konstituzioa egin zutenek, sableen beldur baitziren, sablearen gainean eraiki zuten Espainiari bakea ekarriko omen zion etxea. Eta inolako eztabaidarik gabe sartu omen zuten zortzigarren artikulua.

Imanol Murua Uriak horri buruzko Jordi Solé Turaren memorieta pasadizo bat dakar bere blogean:

"Jordi Sole Turak bere memoriatan idatzi omen zuen (*Una Historia Optimista. Memorias*) Espainiako Konstituzioaren ditzosozko 8. artikulua, hitzez hitz, izenik gabeko gutunazal itxi batean iritsi zitzaizela Konstituzioa proiektua idazten ari ziren zazpi ponentei. Militarren enkarguak egin ohi zituenak eraman zien. Denak isildu, eta halaxe onartu omen zen artikulua -badaezpada ere, liburua ez dudala eskuratu eta entzutez ari naizela aitortuko dizuet, irakurri duen inork kontakizuna baieztatuko didan esperantzan-. Sole Turarekin batera Konstituzioa idatzi zuten beste sei ponenteetako inork ez omen du honen bertsioa gezurtatu".

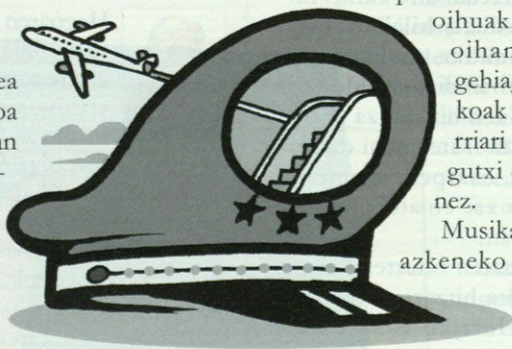
Niri, berriz, beste liburu bateko pasarte etorri zitzaidan gogora Mena jeneralak ahoa zabalduta eta sablea hotsak irteten zitzaizkionean espainiartasunaren zintzurretik. Hala kontatzen du Ronald Frasek-ek bere *Blood of Spain (Odol-sarraskia Espainian)* liburuan Espainiako gerra zibilean gertatu omen zen anekdota bitxi bat:

CNTEkoak eta komunistak arma kargamentu baten jabetza eztabaidatzen ari dira: "Kargamentu osoa emango diat, baldin komunistak egiten bahaiz", dio komunisten buruak. "Nahiago hil, komunistak baino", anarkisten ordezkariak. Eztabaidak ez du amaiera izateko trazarik, baina halako batean telefonoa hoska hasi da. Koronel zenetistak hartu du. Beste aldekoak eman dion albisteak latza behar du izan, aurpegiko koloreak mudatzen ari baitzaizkio, gero eta estuagoak

DANI BLANCO

Denok gara geure
buruen zentsore,
denok bridatzen
dugu buruan
genuenaren
mingainerainoko
bidea...

irudiak:
Antton Olariaga

ditu hortzak. Deia amaitutakoan, ukabilkada bat eman du mahai gainean: "Etsaiek armen almazen osoa harrapatu ditek gu eztabaidan ari ginen bitartean!".

Batzuk eta besteak Kataluniako Estatutuaren inguruko eztabaida askotan antzuekin entretentituta zebiltzan bitartean, esperantzen almazen osoa galtzeko beldurra piztu du Mena jeneralak. Bitartean, mahaiaren alde bateko eta besteko negoziatzaileek ez dute itxura galtzen, karta onak dituztela erakusten saiatzen ari dira. Batzuei eta besteei ez ahal zaie, behintzat, Sagastak esaten zuena gertatuko:

"Joan, bagoazak. Ez zekiat norantz, baina edozein tokitara goazelarik ere, seguru nagok bidea galduko dugula".

Tirano

Hona René Avilés-en ipuin labur baten ego-kipena:

"Tiranok hegazkineko eskailerak igo zituen; orkestra militar bat herri hartako himno nazionala jotzen ari zen: jeneralak, ministroak eta bankeroak, malkoak begietan, Tirano agurtzen ari ziren.

Tiranok azkeneko aldiz begiratu zien jeneral, ministro eta bankariei. Urrutirago, aireportuaren inguruko zelaietan tiroak, oihuak, milaka hildako; atzean, oihana, seguru asko hildako gehiagorekin. Tiranok ere malkoak zituen begietan, bere aberriari zenbat eman zion eta zein gutxi eskertu zioten negar eginez.

Musika amaitu zenean, Tiranok azkeneko aldiz hitz egin nahi izan zien bere jarraitzaileei. Hanka-puntetan jarri, ahotsa loditu, eta bota

zuen:

-Ahal duenak, salba dezala larrua!- eta Tiranok hegazkineko eskailerak korrika igo, hegazkinean sartu eta atea itxi zuen bere atzean".

Baina Mena jeneralarena ikusita, hona René Avilés-en ipuin laburraren bukaerak iradokitzen didan mendekuzko bariazio xumea:

"Musika amaitu zenean, Tiranok azkeneko

aldiz hitz egin nahi izan zien bere jarraitzaileei. Hanka-puntetan jarri, ahotsa loditu, eta bota zuen:

–Ahal duenak, salba dezala larrua!– eta Tiranok hegazkineko eskailerak korrika igo, eta pauso bat eman zuen hegazkinean sartzeko. Ordurako, ordea, hegazkina aspaldi joana zen.

Senez eta berez

Euskal idazleok, gauza egunerokoenetan eta arruntenetan behintzat, gure ordez pentsatuko lukeen hizkuntza bat nahi genuke. Horren premian gaude. Gehiegi pentsatu gabe, senez eta berez aterako litzaizkigukeen makulu estilistiko eginak behar ditugu esalditik esaldira. Ia dena gurekin hasten dela izaten dugun sentsazio hori baztertu behar genuke. Ekonomia pixka bat ekarri beharrean gaude geure fraseologia-ra; anbiguotasun ez bilatuari egin beharreko borrokan; gatzelaniazko herdoil burokratikoaren emaitza erretenetan inspiratu den euskal herdoil burokratikoari eraso eta eraso egiteko trantzean; ditugun baliabideei –puntuazioari, adibidez– etekin gehiago ateratzeko obligazioan.

Ezerezaren kontra

Ezerezaren tentaziotik distraitzeko idazten dugu (Leonardo Sciascia)

Zentsuraz

Durangoko Azokan zentsuraz jardun zuten.

Kanpokoaz. Zentsurak mozorro asko ditu, frankismo garaian ez agutu genion moztaririk itsusiena. Azken boladan, ordea, pentsamendu bakarraren zentsura ere ezagutzen ari gara, pentsamendu bakarrak zentsura baitu oinarri-oinarriko filosofia.

Eta horren aurrean, gu. Geure baitara bilduta, geure buruari eragiten diogun zentsura. Kritika desagerrarazten duen zentsura hori. Etxeko itoginak ez seinatzeko konpromiso isilpeko hori, nahiz eta bustitzen ari garen...

Beleen usoak harrapatzeko amarrua da zentsura, Juvenalek esana. Denok geure bai-

Gorrotagarria zait mende balaren

harrokeria eta bihotz falta afrikarren

aurrean hain biluzian erakusten

ditugun auto handi, motore

indartsu, helikoptero eta

telebista-kameren lizunkeria ikusita

tan bizi dugun belearen eta usoa-ren arteko lehian usoa nahi genuke garaile. Idaztea bera ere talaia horretatik begira daiteke: zentsurarekin jokatzeko dugun lehiatzat. Geure buruak zentsuratzen ditugu honako esaldi honek inor mindu ez dezan, horko baieztapenak arazoak ekarriko dizkidalako, hango irudiarekin lagunen bat galduko nukeelako... Denok gara geure buruen zentsore, denok bridatzen dugu buruan genuenaren mingainerainoko bidea...

Ai, pentsamenduak kristalezkoak bagenitu, maite gaituztenek eta gorroto digutenek gardentasun osoz ikusiko balituzte ditugun zalantzak! Gure kezka eta miseria biluzik ageriko balira!

Letrak eta zifrak

Periodikoetan irakurriak: "Liburu-salmentak, behera; sektorea kezkatuta omen dago".

Adiskide, letren hizkuntza eta zifren hizkuntza ez datozkizu sekula bat. Areago: zifren hizkuntzak letren hizkuntzan dauden pitzadura, kontraesan, hutsune eta gezurrak sala liezazkizuke. Letrak oso inportanteak direla diozu, baina gin-toniketan gastatzen dituzu sosak. "Euskara bihotzean baina erdara ezpainetan" darabilen gizarte batean bizi baitzara, zifren hizkuntza utilitaristak salatzen zaitu zure bizitzaren zirkin guztietatik. Gustatu egiten zaizu esatea letren hizkuntza gero eta eraginkorragoa praktikatu eta huraxe eraman nahi zenukeela bazter guztietara, baina zenbakiaren hizkuntza hotzaren ezetza gailentzen zaie urtero zure aurrekontuei.

Hargatik atzo eta haatik gaur, letren hizkuntza etereoa zifren hizkuntza zehatzaren mende jartzen baituzu beti, zure patrika eta zure praktika berdintzen segituko duzu: ez dute letra ziztrin batzuen aldea besterik.

Paris-Dakar

Gorrotagarria zait mende balaren harrokeria eta bihotz falta afrikarren aurrean hain biluzian erakusten ditugun auto handi, motore indartsu, helikoptero eta telefista-kameren lizunkeria ikusita.

Ipurdia dolarrekin garbitzen hastea falta zaigu. ■

Oier Arrolaza

DANTZARIA

Izurri berria, berria izurri

Gaur ere interprete lanetarako prest gatoz. Beti egoten da tartean *plaentxiatarren* bat, eta badaezpada, *Juanitoxen* laguntzarekin interprete lanen nondik norakoak argituko ditugu lehenengo.

Joan zitzaigun Juan San Martin, baina idatzita utzi zigun ondarea itzela da. Zirikaden artean, interprete lanari buruzko hau: "Behin plaentxiatar bat eta eibartar bat, Madrilera juan ei ziran tratu kontuko biae batera. Ostatuan sartu ziranian, baztartxo batian arpegi ezauneko bat ikusi zeben prantsez antzerako bikin berbetan, eta esan zetsan plaentxiatarrek eibartarrari: Hi, hori hor dagon-hori, eztok-pa eibartarra?"

– Bai, hori etxe honetan interprete dagok.

– Da, zer dok hori?

– Ba –diño eibartarrak–, horrek inglesakin ta prantzezakin doianian, batak esatetsan guttia bestiarri kontatzen jetsak.

– Eta horri zelan deitzen detsela esan dok?

– Interprete.

– Ba, guk, Plaentxian, holakueri "alkauete" deitzen jetsagu".

* * *

Euskal dantza tradizionalak egitura eta nortasun arazo larriak ditu, eta noraezean dabil aspaldiko urteetan. Hori gutxi balitz, estetikoki beste alorrek egindako bidearen kontrakoa hartu izan du. Bertsolariak, trikitilariak, aktoreak, idazleak... izurria bailitzan ihes egin diote estetika kostunbristari, txapelak kendu eta piercing-ak jantzi dituzte. Dantzak aurkako bidea egin du, behin eta berriz begiratu du atzera, eta besteak beste jantzi eta estetika tradizionala berreskuratu eta aldarrikatu ditu. Errezeloz eta auzo-lotsaz betetako begirada gaitzesgarriak jaso ditu trukean.

Azken urteotan batzuk hasi dira dantza tradizionalak estetika modernoz jantzen. Muinean nobedade handirik ez, baina soinean berri itxura. Pozik ageri dira komunikabide, programatzaile eta sustatzaileak proposamen "berriak" aurkeztzen. "Berria" etiketaz bataiatu diren unetik "berritasuna" dute balio nagusia eta hortik aurrera adierazpen artistikoaren bikaintasuna berrestea baino ez zaigu geratzen. Baina txapela, gerrikoa eta abarketak erantzi eta jeans-ak,

DANI BLANCO

tixertak eta belarritakoak jantzita ez dugu dantza tradizionala "berritzen". Are gutxiago proposamen "berriak" zaharren balioak berrestera mugatzen baldin badira, aurretik zegoenari inolako baliorik ez baldin badiote eransten eta mai-zegi ez badira haien mailara ere iristen. Estetika tradizionalari uko egin arren, lan handiak ditugu dantzaren lengoaia berri bat sortzen, eta apenas ekarpen koreografiko interesgarriak egiten asmatzen den.

Olatu modernista horri muzin eginik badi-ra konplexurik gabe tradizioaren eskema estetikoan lan egiten jarraitzen dutenak. Eta horien artean batzuk dantza tradizionala barrutik, muinetik, berritzen eta eguneratzen ari dira. Alegia, lengoaia koreografikoaren bilakaeran urrats sendoak ematen ari dira. Baina estetikoki tradizioaren moldeekin jarraitzea erabaki dute, eta beraz, berri itxura goratzen duen ingurumarian, haien ekarpenak ez dira aintzat hartzen.

«

Azken urteotan batzuk hasi dira dantza tradizionalak estetika modernoz

jantzen. Muinean nobedade handirik ez, baina soinean berri itxura.

Pozik ageri dira komunikabide, programatzaile eta sustatzaileak

proposamen 'berriak' aurkeztzen. 'Berria' etiketaz bataiatu diren unetik

'berritasuna' dute balio nagusia eta hortik aurrera adierazpen artistikoaren

bikaintasuna berrestea baino ez zaigu geratzen. Baina txapela, gerrikoa

eta abarketak erantzi eta jeans-ak, tixertak eta belarritakoak jantzita ez

dugu dantza tradizionala 'berritzen'

»

Berritu ala hil. Berritu beharraren obsesioak jota bizi gara. "Soina zahar, berri gogoa, azal horizta, muin betirakoa" nahi zuen euskararentzat Lizardik. Berritzekoa jarrera aberasgarria bezain saihestezina da, baina badi-rudi euskal kulturaren zenbait alorretan itsututa gabiltzala berritu beharraren beharraz. Kultura moderno bezala homologatu nahi dugu gure burua, zaharkinak eta folklore usaina dariotenak zulora eta berri itxura duen edozer aldarera. Berria balio bihurtu da, eta gainera, lehentasuna duen balioa. ■

Musika

Hamar urte bete ditu
Entzun! aldizkariak

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Arkeologia

Emakume
maiairen irudi
adierazgarria

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Juan Kruz Igerabide

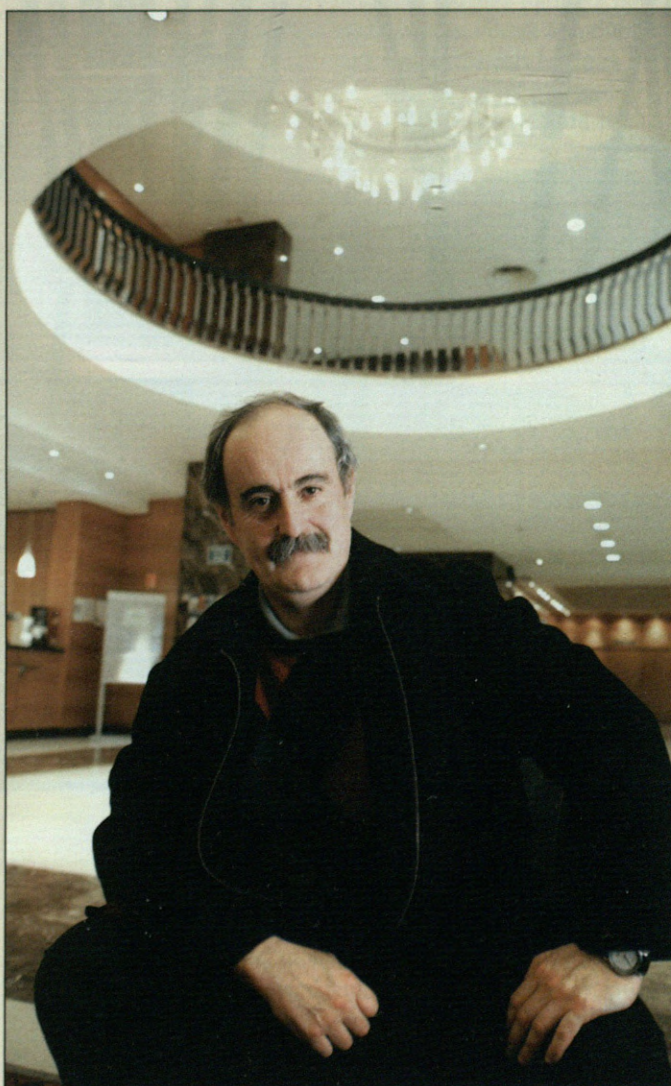
Trantsizio garaia gogoetarako

Haur literatura, poesia, aforismoak, klasikoen egokitzapenak... makina bat genero landutako idazle emankorra dugu Juan Kruz Igerabide. Orain nobela batekin datorkigu, frankismoaren azken urteetan eta Trantsizioaren hasieran, jende askotxok izan zituen amets iraultzaileen porrotak jende horiengan nola eragin zuen azaltzen duen *Hauts bihurtu zineten* liburuarekin.

Oroimenak aukeratu egiten duela, eta aukeratzeko duenetik, arriskutsua edo behintzat ez oso fidagarria bihurtzen dela gogoratzen digu Igerabidek. Beraz, garai hura nola bizi izan zuen eta orduko egoerak bere barruan utzitako arrastoaren arabera interpretatuko dituz irakurle bakoitzak eleberrian kontatzen direnak. Eta bistan da, ondoko elkarrizketan Juan Kruzek erantzuten dituen galderak ere, elkarrizketaren egileak nobelari buruz egindako irakurketa pertsonalaren haritik doaz.

PILAR IPARRAGIRRE

Argazkiak: Dani Blanco

«Ametsak ziklikoki berpiztu egiten dira»

2006ko urtarrilaren 29a

ARGIA
30

Ezer baino lehen, bi olerkiren aipuak agertzen dituzu. Haietako bat Imanolek abestutako Mikel Arregiren poema bati dagokio...

“Zuek, hil zineten,/ atomo huts, hauts bihurtu zineten...”, bai. Nobelaren gaia laburbiltzen duen poema da, garai bateko zenbait mugimendu, ilusio, portaera desagertzearen

inguruko liburua baita, eta Frankismoaren azken urteetako eta Trantsizioaren hasierako zenbait jenderen oroitzapenaren hautsak apur bat biziarazteko ahalegin bat.

Hain zuzen ere, gogoratzen dituzun pertsone-tatik bat Imanol kantaria bera da.

Haren presentzia nahiko marjinala da nobel-
lan, pertsonaia gisa, baina Adela –perso-
naia nagusiak– sinbolizatzen duen perso-
naia Imanolen oso haritik doa, eta hor
lotzen dira biak. Azken batean, errealtatea-
rekin egiten diren lotura xume labur horien
lekuko bat da.

**Bigarren aipua, berriz, Gabriel Arestik egin
eta Oskorrik abestu izan zuen “Adela gorria/
Adela gurea” harena da.**

“Adela, gure arabar lorea” rena, bai. Izan
ere, nik agertzen ditudan protagonistetako
bat haren oihartzun bat da. Maistra komu-
nista. Gabriel Arestiren Adela ikastola
batean ibilitako andereñoa zen, bere ideia
komunistengatik Arrasateko ikastolatik
bidali egin zutena. Nire Adela, berriz, esko-
la publikoan dago, eta han egiten du bere
iraultza lana. Dena den, bien artean nik uste
dut badagoela loturarik, zeren azken batean
garai hartan ikastoletan hasi zen askatasu-
naren pedagogiaren mugimendua. Gogora-
tzen naiz nola nik askatasunaren pedagogia-
ren lehenengo berriak Herri Gaztedin izan
nituen, eta gero Amara Berri ikas-
tolan (Donostia), han eman zire-
lako ikastaro batzuk pedagogia
berri eta askatzaile horien haritik.
Baina bazegoen beste giro bat ere:
eskola publikoan, erregimenaren
bortxa guztia; eta ikastoletan,
ideologia aldetik asko kontrola-
tzen zuen alde bat.

Kontserbadoreak, esan nahi duzu?

Oso-oso kontserbadoreak, Elizarekin era-
bat lotuak zeudenak, eta horiek, jakina,
komunismoaren edo horrelako ideia aurre-
rakoien aurka zeuden, eta halako jendea
bota egiten zuten.

**Nobelan zehar aipatzen dituzun porrot egin-
dako amets iraultzaileen artean askatasuna-
ren pedagogiarena dago. Zergatik gertatu
ote da porrot zehatz hori, kontuan izanik gaur
egun ere orduko pertsona askok jarraitzen
dutela ikastoletan zein eskoletan irakasle?**

Gogoeta hori nobelan nolabait libre uzten
da, ez da ixten. Nik neuk uste dut mugimen-
du hark zeuzkan alde onak pedagogiaren
ikuspegi teknokratiko eta didaktizistak ito
dituela. Eta oinarrian mugimendu hark ahule-
zia handiak zituelako baita ere. Mugimendu
oso idealista, erromantiko samarra zen...

**Amets iraultzaileen porrotaren arrazoiak ere
nahiko lauso ageri dira. Borroka armatuari
egozten al diozu zerorrek porrot horren arra-
zoietako bat?**

Borroka armatuari buruz nobelan egiten
diren gogoetak bizipen pertsonaletik eta
etikatik begiratuak dira, eta ez estrategia
politiko edo historikoetatik. Azterketa bizi-
penezkoa da, nola bizitzen duten batek eta
bestek, eta hor jada ikusten dira jarrera bat
baino gehiago. Narratzaile gazteak ere
zalantza handiak ditu. Adela dauka jarrera-
rik argiena eta tinkoena, eta narratzailea den
mutila bizia errespetatzen eta etika zorrotz
bat mantentzen hezi nahi du. Horrela trata-
tzen da borroka armatuaren eta borroka
politikoaren kontu hori. Nik neuk, nobela-
ren kanpotik begiratuta, uste dut iraultza
proletarioaren porrotaren arrazoiak ezin
direla begiratu testuinguru txiki batean,
munduko testuingurutik baizik. Eta ikusi
egin behar da ere egin ziren iraultza proleta-
rioak zenbateraino izan ziren iraultza eta
zenbateraino ez ziren diktadura bihurtu,
burokratizatu... Hau da, zenbateraino ez
zen usteldu hura guztia.

**Nobelako narratzaile gazteak badirudi hobes-
ten dituela abertzale munduak espainolista-
tzat jotzen zituen taldeak –PC,
ORT, OIC–, eta ez ezker abertza-
lea, astapotroz osatua ikusten
duelako-edo...**

Adela eragin handia du bera-
rengan, eta Adela PCkoa da. Bes-
talde, bere inguruan dabilen jen-
dea dago –bailaran-eta, garai
hartan batez ere ORT zen nugu-
si, gero beste batzuk ere bai–, eta
inguru horrek ere eragina du bere ikuspe-
gian. Ezker abertzalea nolabait ezkutuago
bezala agertzen da egoera horretan, baina
badu presentzia indartsua, Joxe Marien
kasuan. Gertatzen dena da Joxe Mari, gero,
inguru horrekin kritiko bihurtzen dela. Joxe
Mari eta Ana, emaztea.

**Guardia Zibilek bahitu zutena. Amparo Aran-
goaren omenez sartutako pasartea al da
hori?**

Ez, armatua da, besterik gabe. Hainbeste
aldiz gertatutako zerbait denez, horren ispi-
lu. Gero, Joxe Arregiren kasua ere agertzen
da. Beraz, narratzaileak badu inguru bat,
hor kokatua dago, baina ez da definitzen
erabat, oso gaztea delako eta argitu nahian
dabilelako. Bere sinpatiak, dena den, oso
garbiak dira, kasu horretan batik bat Adela-
renak. Baina ez du garbi ulertuko ere Adela
bera zergatik den PCkoa, aita galbidera era-
man zioten berberen alderdikoa. Kontrae-
san horretan dago. Eta Joxe Mari ere bai:
ezker abertzale mundukoa da, baina une
batean hiltzearen kontu hori ez du onar-

“Pertsonaia guztiak dira nire
proiekzio batzuk. Marro nire
itzalaren proiekzioa litzateke, eta
narratzailea nire kontzientziaren
zati bat izan daiteke”

tzen. Marro berak ere mundu horretakoa dirudi, baina gero ez dakigu txibatoa den edo zer den... Pertsonaia horiek kontraesanean bizi dira. Ematen du Adela salbatzen dela hortik, oso tinkoa delako, baina bukaeran hark ere porrot egiten du.

Adela emakume askatzailea da, eta jakina, sexu aldetik ere bai. Nobelan, halere, badiurdi sexu askatasun horri egozten zaiola bere porrot pertsonalaren arrazoia.

Je, je, je...! Nik ez diot zuzenean egozten Adelaren askatasun se3ualari bere porrotaren kontua, baina askatasun hori kudeatzeko moduari bai, agian. Azkenean bera noiz lasaitzen da pixka bat? Apaiz batekin elkartzen denean.

“Idazle unibertsalek egindako gogoeten barruan sartu nahi bat da nirea. Eszeptizismo bizitzazale bat. Gauzei buruz gogoeta egiten dut jarrera eszeptikotik”

Hortaz, bikote tinko bat izan balu libratuko zen drogaren mundutik?

Agian ez, zeren berdin erori diren bikote tinkoko makina bat kasu ezagutu ditugu. Hori baino gehiago, gure inguruan ezagutu ditugun jokabideen erakuste bat da.

Zer alde dago narratzaile gaztearen eta Juan Kruz Igerabide nerabearen artean?

Horren eta nire artean badago loturarik, baina Adelaren eta nire artean ere bai, eta Marroren eta nire artean ere badago. Guztiak dira nire proiektzio batzuk. Marro nire itzalaren proiektzioa litzateke, eta narratzailea nire kontzientziaren zati bat izan daiteke, argitu nahian dabilena. Baina ni ez nintzen horrelakoa. Errealitatean, gazte hori baino askoz ere definituagoa nengoen ni; garai hartan Herri Gaztedin ibili nintzen, eta gero hartu nituen jarrerak ere ez ziren hain zalantzakorrak izan.

Zeri erantzuten dio helduentzako nobela hau idazteak?

Barne-hustuketa bati, ez inori kontuak eskatzeko —ezta neure buruari ere—, baizik eta esperientziei hitzak jartzeko, ohartzen den kontzientzia hori zabaltzeko, gehiago ulertu nahirik. Eta lehendik nekarren gogotari jarraipena eman nahi izan diot ere; poesia eta aforismoak egin ditudanean gogoeta hari bat landu dut, eta nobelan ere gogoeta horrekin segitu egiten dut. Idazle

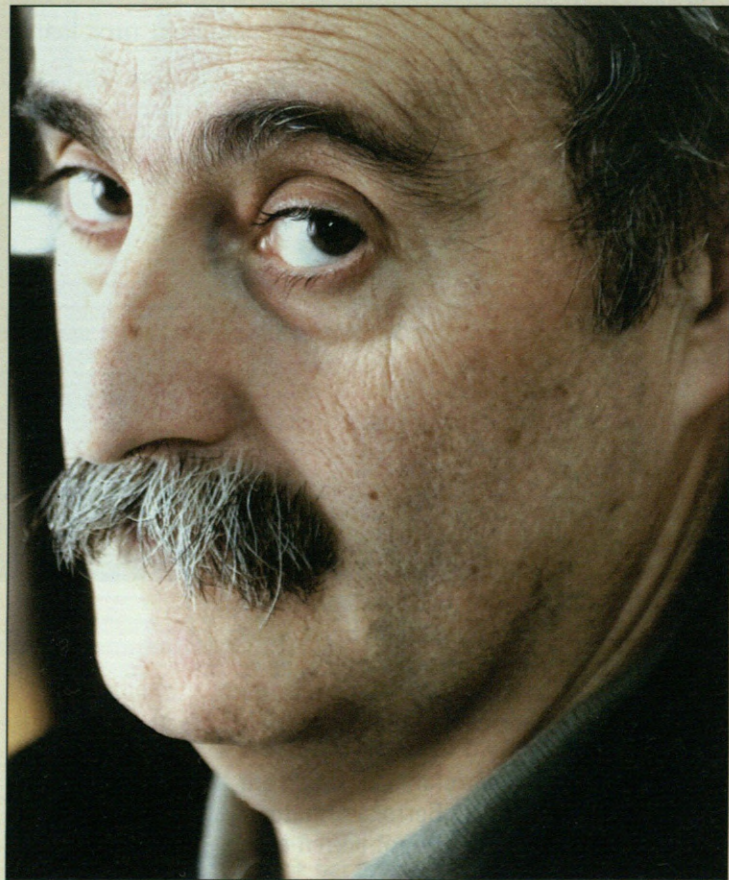
unibertsalek egindako gogoeten barruan sartu nahi bat da nirea. Eszeptizismo bizitzazale bat. Ezin ditut gauzak bete-betean sinetsi, hala ere haiei buruz gogoeta egiten dut jarrera eszeptikotik, baina horrek ez dit bizitzan sinestea kentzen.

Frankismoaren azken urteak bizi izandako jendeak erraz ulertuko du *Hauts bihurtu zinteen*, haren mamiarekin ados egon ala ez. Eta egungo gaztediak, ulertuko al du?

Pertsonaia batzuen bizipenekin konektatzen duten heinean, bai. Garai hura ez dute ulertuko nobela honen bidez, ez da hori asmoa; baina agian jakin-mina piztuko zaie, eta galdezka hasiko dira: horrelako esperientzia gogorak izan zenituzten? Eta galdezka hasten denak gaur egun dauzkagun erantzun estuak baino pixka bat zabalagoak bilatzen hasteko aukera badu behintzat. Nobelak duen akuilua hori da. Ez garai horren interpretazio bat eskaintzea, galdezka hasteko akuilatzea baizik. Eta pertsonaia batzuekin identifikazio bat, edo halako inarrote bat lortzen baldin bada, bada, beno...

Berriro ametsa berpiztu daiteke?

Ametsak ziklikoki berpiztu egiten dira. Kontua da esnatzea, eta ez ametsetan segitzea. ■

ENTZUN! ALDIZKARIA

Hamarkada bat adi

Entzun! musikari buruzko aldizkariak hamar urte beteko ditu ekainean. Deabruak Teiltueta taldeko Ubeda anaiek bultzatu zuten proiektua, Imanol Ubedak dioen moduan kamikaze lana zela jakin arren. Izan ere, ibilbidean oztupo ekonomikoak aurkitu zituzten eta argitalpena eten behar izan zuten. Baina hilabete batzuk beranduago berriz ere gogoz ekin zioten egitasmoari eta egun sendotua dagoen aldizkaria da *Entzun!* Musika jorratzen duen euskarazko aldizkari bakarrak erronka eta asmo berriz beteta ospatuko du urteurrena.

MIKEL GARCIA

90EKO HAMARKADA erdialdean, hainbat musika zalek Euskal Herriko prentsa idatzian musikaren arloan zegoen hutsunea betetzeko beharra ikusi zuten. Euskara eta gaztelera uztartzen zituen *E! Tubo* musika aldizkaria desagertua zen eta euskara hutsezko argitalpena kaleratzea otu zitzairen. Hala, Imanol eta Joni Ubedak bultzatuta eta Esan Ozenki zigiluaren laguntzarekin, 1996ko ekainean *Entzun!* aldizkaria jaio zen. Lehen zenbakiko azalerako Su Ta Gar taldeko Aitor Gorosabalen argazkia aukeratu zuten. Esan beharra dago euskaraz idatzitako lehengo musika argitalpena izateaz gain, aldizkari osoa kolorez kaleratu zuen lehena izan zela baita ere.

Erronka garrantzitsua zuten aurrean eta hastapenak ez ziren errazak izan, baina pixkanaka beren ibilbidea egiten joan ziren. 90eko hamarkadan zehar formatuak, edukiek eta salneurriak aldatetaz jasan zituzten eta Ubeda anaiek Aritz Sound Systemi pasa zioten zuzendaritzaren lekukoa, arazo ekonomikoaren erruz 2002an bihilabetekariaren argitaratzea eten behar izan zuten arte. Hilabete gutxira, ordea, Eragin komunikazio enpresaren babesean eta Xabier Sagardiaren ardurapean aldizkaria kalera-teari ekin zioten berriz ere.

“Aldizkaria hartu genuenean, hilabete ugari zeramatzan atera gabe eta arazo ekonomiko asko zituen –dio Sagardiak–. Irakurleak oso sakabanatuta zeuden eta egoera nahiko txarra zen. Gure lehenbiziko helburua proiektua sendotzea izan zen; filosofia

bera mantenduz, baina sendotzea eta berritzea, bai edukien aldetik, baita diseinu aldetik ere". Ondorioz, ordutik salmentetan gorako joera izan da nagusi eta egoera egonkortzea lortu dute.

Egonkortasun horretan Eraginen baitan egoteak zerikusi handia duela aitortu digu aldizkariako koordinatzaileak. Eraginek beste hainbat aldizkari —*The Balde*, tartean— argitaratzen ditu eta web guneak diseinatzen ditu. Lan horiei esker eta diru laguntzen, publizitatearen eta harpidetzen laguntzarekin, *Entzun!*ek bizi-rauteko adina baliabide ditu. Horrelako azpiegiturarik gabe, aldizkaria mantentzea oso zaila litzatekeela uste du Sagardiak, "52 orriko argitalpena kalitate oneko paperarekin eta dena kolorez kaleratzea oso garestia" baita. Aldizkariak 2.000 eta 2.500 arteko tirada du eta harpidetza diru iturri garrantzitsua da. Salmenta zuzena baino arrakastatsuagoa da eta duela hiru urte bihila-betekaria berriz kaleratzen hasi zirenetik asko hazi da. Harpidetza gehienak Internet bidez egiten dituzte.

Salmenta guneei dagokienez, Gipuzkoa, Nafarroa eta Arabara ongi iristen dira, baina

Dosierrak, zaleen gustuko

Hamar urtek gai eta pertsonaia asko eta oso desberdinei buruz idazteko aukera ematen du, dudarik gabe. *Entzun!*ek orain arte 46 ale kaleratu ditu —abenduan azkena— eta horiek gainbegiratzuz argitalpena azken hamar urteotako euskal musikaren bilakaeraren adierazgarri izan dela esan daiteke. "Guk kalean dagoena hartzen dugu eta beraz, uneoro egin denaren isla nahiko zehatza garela uste dut", dio Xabier Sagardiak. Azalean gehien atera dena, esaterako, Fermin Muguruza izan da, bere proiektu desberdinekin izan duen oihartzunaren seinale.

Urte hauetako elkarrizketarik esanguratsuena zein izan den esatea zaila egiten zaio Sagardiari, baina bat aipatzekotan, 1996an Fugazi taldeko Ian Mackayri eginikoa datorkio burura. "Pop eta hardcorearen munduan eta musika independentearen eremuan hain garrantzitsua izan den pertsona elkarrizketatzea nabarmentzekoa da". Erreportajeen artean, berriz, azken garaiko berrikuntza azpimarratu du: dosierrak. Erreportaje sakonak dira, informazio askorekin eta musikan edo gai zehatzetan oso jantzia dagoen jendeak idatzitakoak. "Kaleratu ditugun gai batzuez inoiz ez zen lehenago euskaraz idatzi eta adituek horrelako gaiak euskaraz zeinen ondo jorrazten dituzten irakurtzea pozgarria da guretzat". Musika salmenta eta ekoizpena, Jamaikako musikaren historia edo soula izan dira dosierren gaietako batzuk. Publikoaren artean dosierrek izan duten harrera ona burututako lan finaren isla dela gaineratu du Sagardiak.

Bizkaian sartzeko arazo gehiago dituzte. Ipar Euskal Herrian ere oso leku gutxitan daude salgai. Banaketa sistema berezia dutela kontatu digu Sagardiak. *Entzun!* saldu nahi duen taberna, denda edo guneak bost ale erosten dizkie. Trukean, publizitate modulua ipintzen diote aldizkarian eta gainera salmentekin irabazten duenarekin geratzen da, aldizkariak ez baitu hortik ezer jasotzen.

Antolamendu aldetik, kolaboratzailerarekin sarean dute Euskal Herri osoan eta Sagardiak eta kolaboratzaileek gaiak elkar proposatzen dituzte. "Guri, adibidez, asko gustatzen zaigu musika beltza —azaldu digu koordinatzaileak—, Jamaikako reggaea, ska eta horrelakoe-tatik hasita Estatu Batuetako soulerraino. Musika beltza orain entzuten ditugun beste hainbaten oinarria da eta egungo musiken jatorria ezagutzea garrantzitsua iruditzen zaigu". Euskal

Herrira datozen atzerriko taldeak elkarrizketatzen ere saiatzen dira, baina euskal musika da edukien funtsa. "Gure gustuek eragin dezakete, baina aurreiritzirik gabe jokatzeko ahalegintzen gara. Talde batek diskoa ateratzen badu eta oso gustuko ez izan arren disko duina bada, horri buruz idatziko dugu".

Azken finean, Sagardiak dio irizpide nagusia kalitatea dela eta taldeak edo diskoak duen musika kalitatearen arabera aukeratzen dituztela gaiak. Hortaz gain, jaio zenetik aldizkariak duen filosofia mantentzen dute edukietan. Batetik, euskal musikaren eszena —oro har herri-musikaren esparru zabala hartuta, estilo jakinetara mugatu gabe— bultzatzea eta horren bozgorailu izatea. Bestetik, Euskal Herritik at interesgarriak iruditzen zaizkien musika estiloak jasotzea. Halaber, musika independentearen eremuan zentratzea da *Entzun!*en beste oinarrietako bat, "modetatik eta multinazionaletatik at". "Gure ustez —gaineratu du Sagardiak— egun musika interesgarriena industria handietatik at egiten da, eremu undergroundean, autogestioan, disko-etxe txikietan... Hor sormena libreagoa da eta edozein estilo dela ere, gauzarik erakargarrienak bertan sortu dira".

Gainera, euskal eszena independentea aldizkariaren ardatz nagusia izateak gainontzeko aldizkari espezializatuetatik bereizten ditu. "Gure argitalpena bertokoagoa da, euskal musikan sinesten dugulako eta berau sustatu nahi dugulako". Erdarazko musika argitalpenek estatuko edo atzerriko taldeei leku gehiago eskaintzen diete eta gainera erdaraz idatziak daudela azpimarratu du Sagardiak.

Baina Euskal Herriko musikak nahikoa eduki ematen al du? Koordinatzailearen esane-

Eragin komunikazio enpresak eta *Entzun/ek* Iruñean dute egoitza nagusia.

tan, eskaintza izugarria dago. “Denetarik dago, noski, erdipurdiko lanak eta oso lan onak, baina oro har kalitate oneko eskaintza dagoela uste dut. Talde askok sormen eta imajinazio handia dute eta kontzertuetan nabari da; euskal musika osasuntsu dago”. Euskal musikaren industrian, ordea, ez da hala: “Hor bai, arazo asko daude, diskoak ez dira saltzen eta asko eta asko estu eta larri dabil-tza”. Sagardiaren iritziz, euskaraz egindako musikak prestigioa galdu du eta “erdal publikoa 80ko hamarkadatik hona asko aldendu da euskaraz abestutako musikatik, faktore asko direla medio”. Horregatik, prestigio hori berreskuratzea eta batez ere aurreiritziak baztertzea garrantzitsua da, “estilo eta esparru guztietan talde on asko dagoelako”.

Promozioa helburu

Aipatutako talde on horiek azaleratzen hamar urte bete dituela ospatzeko, aurten DJ saioaren bat eta kontzerturen bat antolatzeke asmoa du *Entzun/ek*, baina etorkizunera begira erronka berriak dituzte jada. Proiektua nahiko sendotua dagoela ikusita, irakurle gehiago lortzea dute orain helburu nagusia. “Aldizkariak eskatu ahala, behar berriak sortuz eta edukiak edo diseinua aldatuz joanen gara, orain arte bezala, baina promozioa da gure erronka berria”. Izan ere, Sagardiak aitortu du oraindik badagoela aldizkaria existitzen dela ere ez dakienik. “Gu oso txikiak gara eta web gunea izan arren edo Durangon urtero egon arren, gazte askok ez du gure berri edo oso gutxi ezagutzen gaitu; hori da gure sentsazioa”.

Egitasmoen artean, aipatzekoa da baita ere *Entzun/ek* atera berri duen euskal bideo-klipen bigarren DVDa. Lehena 2004an egin zuten, 18 euskal talderen bideo-klipak bilduz

Musika independentearen eremuan zentratzea da oinarrietako bat, “modetatik eta multinazionaletatik at. Hor sormena libreagoa da”

eta izan zuen harrera ona ikusita, bigarrena kaleratu dute orain. Bertan, 19 bideo-klip sartu dituzte. Maiztasunari dagokionez, erronka baina, nahia izango litzateke bihila-betekaria hilabetekari bihurtzea. Erredakzioari gustatuko litzaioke, askotan ez baitute gaiak jorratzeko nahi adina lekurik, baina horretarako beharrezkoak liratekeen baldintzak kontuan hartuz, ezinezkoa dela argi du Sagardiak, “zientzia-fikzioa” dela.

Web orriaren egunetik egunerako hobekuntza, ordea, egingarriagoa da. www.entzun.com helbide elektronikoa egunero berritzen dute eta oso pozik daude egunero duten sarrera kopuruarekin. Gune dinamikoa egin nahi izan dute, aldizkariko edukiez eta bestelako informazio anitzez hornitua. Etorkizunean entzun ahal izateko moduan ipini nahi dute, baina ez da erraza, musikarien eta ekoizleen eskubideak kudeatzen dituen SGAE Espainiako elkar-tearekin negoziatu behar baita. Beraz, oraingoz lehentasuna beste eremu batzuei ematen diete. Esaterako, interesgarria da maketak.com izeneko atalean web guneak eskaintzen duen zerbitzua. Talde hasiberriek hiru abesti eta beraien biografia sar dezakete, edonork deskargatu ahal izateko. “Taldea berriak ezagutarazteko tresna aproposa da —dio Sagardiak— eta gainera guk ez dugu eskua sartzen, taldeak zuzenean formularioa betetzen du eta bere biografia eta maketak automatikoki sareratzen dira”.

Hain zuzen ere, mota horretako egitasmo independenteen bultzada izaten jarraitu nahi du *Entzun/ek*. Jaio zeneko filosofia berari jarraiki, kamikaze batzuei esker sortu zen aldizkariak argi utzi du beste hamar urte betetzeko sasoian dagoela. ■

Ezpalak

KATIXA GARATE

Arriaga, gazteegi hil zen jenioa

20 URTE egiteko egun batzuk falta zitzaizkionean hil zen Juan Crisostomo Arriaga Bilboko konpositorea. Agian horregatik, ahaztua izan da denbora askoan. Tuberkulosiak hain gazte eramn bazuen ere, txikitatik musikarako trebetasun handia azaldu zuen. Hilaren 27an beteko dira 200 urte konpositorea jaio zela. Bilboko Udalak, beste hainbat erakunderekin elkarlanean, *Arriaga bizirik* ekimena antolatu du. Horren baitan Udalak musikagilearen lan osoen azterketa eta edizio kritikoa kaleratuko du. Ekitaldiak eta kontzertuak datorren astean bertan hasiko dira. Baina urteurrena urte osoan zehar ospatuko da. Ekainean esaterako, Arriagari eskainiko zaio Musikaren Europako Eguna. Eta urte amaieran Arriagaren materialen erakusketa eta *Arriaga eta XIX. Mendeko Bilbo* jardunaldiak egingo dira.

Kalitatezko telebista 19 urtez

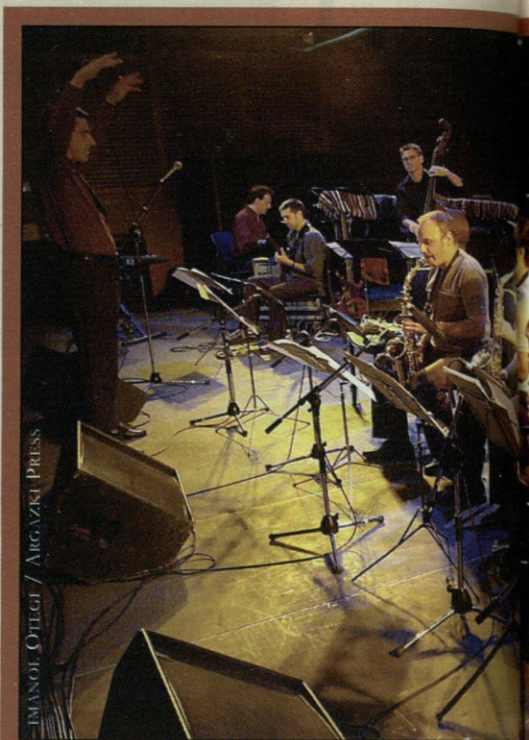
TELEBISTAK dituen gabeziak nolabait arintzeko xedearekin sortu zen 1987an FIPA Ikus-entzunezko Filmen Nazioarteko Jaialdia. 19. edizioa astearte honetan hasi eta hilaren 29an, igandean, amaituko da Miarritzen. Hain zuzen, aurten herri honetan egiten hasi zirenetik hamar urte igaro direla ospatzen dute. Guztira 36 herritatik ekarritako 104 saio lehiatuko dira sei kategoriatan. Aurten gainera, fikziozko sail ofizialean *Zeru Horiek*, Aizpea Goenagak Bernardo Atxagaren lanean oinarrituta egindako euskarazko filma estreinatuko da hilaren

Beatriz Zabalondo programa bikoiztuen egokitzailea *Berriari*: «Telebista euskaraz inolako arazorik gabe ikusten dute haurrek, baina 12-13 urte betetzen dituztenean eten bat dago. Gazteek ez baitute eurentzat moduko programarik aurkitzen euskarazko telebistan, eta horrek gaztelaniazko produktuak ikustera bultzatzen ditu gazteak (...) Jendea telebista gaztelaniaz ikustera ohituz gero, ondoren kosta egiten da bestelako produktuak euskaraz kontsumitzea; esaterako, zinema».

Pier Paul Berzaitzek *Diario Vasco*ri esanak: «Egungo abeslariak zein musikariak disko bat kaleratzen dute, eta ondoren hori aurkezten hasten dira zuzenean. Ni zaharragoa naiz, eta lehen guztiz kontrakoa egiten

zen: abestiak kontzertuetan aurkeztu eta gero pilatzen zenituen diskoan. Abestiak kantaldietan erroto ostean grabatzea iruditzen zait egokiena. Eta nire lan egiteko modua halaxe izan da azken bost urte hauetan ere».

Unai Elorriagak adierazpenok egin zizkion *Berriari*: «(Profesionalizazioak) alderdi onak eta txarrak ditu, baina luxua da goizean altxatu eta idaztera dedikatzeko aukera izatea, ordurik onenak idazteari emateko (...) Gauza txarretako bat bakardadea da. Lan-kideak ondoan izateak lasaitasuna ematen dizu unerik zailenetan. Bakarrik zaudenean, buruari bueltak ematen dizkiozu, eta gehiago eskatzen diozu zeure buruari. Baina azken batean exigentziarako ona da hori».

Taun Taun Bergarako txotxongilo taldeak ikuskizun berria apailatu du: *Batuta*. Musika klasikoko obrak dira familiei zuzendutako lan honen ardatza. Taldekideek aipatu dutenez, bizi-tzaren metafora da obra.

Josetxo Anitua (Cancer Moon) eta **Atom Rhumba** kontzertua eskaini zuten elkarrekin iazko maiatzean Bilboko Kafe Antzokian, *Ruta 66* aldizkariaren 20. urteurrena zela-eta. Kontzertu bakarra eskaini zuten eta huraxe diskoan plazaratu du orain Noizpop disko-etxeak, edizio mugatuan. Beste taldeen bertsioak ageri dira diskoan, argazki eta Josetxo Anituak idatzitako testuez lagunduta.

Judas Arrieta artista hondarribitarrak erakusketa paratu du Pekingo (Txina) Imagine galerian. Ekialdeko popa eta mangaren ikonografia uztartzen dira Arrietaren akriliko, argazki nahiz bideoetan.

Fran Lasuen musikariak, Ignacio Gabilondo ikus-entzunezko sortzaileak eta José Javier Lacalle margolariak *Hidrozone* arte instalazioa aurkeztuko dute hilaren 26an Lisboako Unibertsitatean (Portugal). Uraren poesia egiten dute hausnarketa instalazioan eta ondasun hori zaintzeko deia egiten dute.

INIGO AZKONA

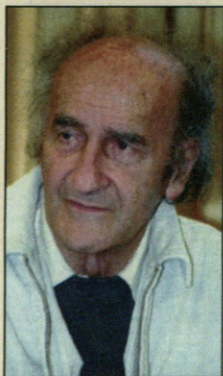
Jazza eta bluesa gehiago entzungo da Bizkaian

Udako Gasteiz, Baiona, Getxo eta Donostia-ko jazzaldietatik kanpo, ez da aukera askorik izaten jazz doinuak entzuteko. Badaude musika estilo hauei arreta eskaintzen dioten areto eta taberna batzuk eta noizean behin izaten da haietan blues eta jazz entzuteko parada. Baina gutxi dira halakoak. Eskaintza hori osatzera dator sortu berri den Jazz-Blues zirkuitua. Hilero emanaldi bana eskainiko du zirkuituak Basaurin, Leioan eta Zornotzan, urritik apirilera. Hiru herrietako udalek, Bizkaiko Foru Aldundiak eta Errabai-Jazz kultur elkarteak sortu dute ekimena eta egitasmoa zabalik dagoela adierazi dute, herri gehiagok parte hartzeko aukera dutela. Bertako nahiz kanpoko musikariak ariko dira zuzenean. Otsailean The Graham Foster Triok emango du kontzertua eta martxoan Bilboko Four Friends taldeak.

27an Gare du Midin. Lehiaketaz kanpo FIPAk beste hainbat ekitaldi ere eskaintzen ditu: besteak beste, FIPATEL ikus-entzunezko profesionalei bideratutako azoka, Jean -Claude Carrière gidoilari eta idazleari omenaldia eta emanaldi bereziak.

Bertsoz ahozketasuna lantzeko

EUSKARAZ JOLASTEKO ETA BERTSOTAN IKASTEKO materiala apailatu du Euskal Herriko Ikastolen Konfederazioak: *Bertsoz*, 8 eta 14 urte bitarteko ikasleentzat prestatu dute, bertsoak eta doinuak lantzeko. Liburua izango dute batetik ikasleek eta bideoak bestetik, bertsolaritza bere testuinguru naturalean jaso dezaten. Bideoak grabatzeko, saio batzuk antolatu dituzte propio. 140 bertsolarik hartu dute parte saiootan, gazte nahiz heldu. Egileek aipatu dutenez, astean ordubetez *Bertsoz* materiala landuz gero, bertsotan ikasiko dute ikasleek. Halaber, eskoletako ikasleentzako ez ezik, euskaltegietako eta bertso eskoletako ikasleentzako aproposa dela adierazi dute.

Tindaya egingarria dela diote teknikariek

1996AN aurkeztu zuen Tindaya proiektua Eduardo Txillidak. Fuerteventura irlako (Kanariar irlak) Tindaya mendi sakratua hustu eta *Tolerantziari monumentua* egitekoa. 1998an proiektuarekin aurrera egitea erabaki zuen Kanarietako Gobernuak eta 2001ean bideragarritasun plana eskatu zion Estudios Gadiana enpresari. Orainsu bukatu dute teknikariek ikerketa eta monumentua egingarria dela esan dute, froga geofisikoak eta zundaketak egin ostean.

Aurreikusi dutenez, uda aurretik aurkeztuko dute egitasmoa eta, Kanarietako Gobernuak onartuz gero, 2007an hasi litezke lanak.

Emakumeak dantzan eta bakarrik. Urtarrilaren 28an eta 29an *Emakumeak eszenatokian bakarrik* zikloa egingo dute Bilboko La Fundición aretoan. Bertan emakume dantzarien bakarlanak aurkeztuko dituzte. Kanariar irletak Natalia Medinak, Andaluziako Paloma Díazek eta Euskal Herriko Blanca Arrietak parte hartuko dute. Arrietak *Tximeleta efektua* lana estreinatuko du.

Michael Hanekeren filmak Arte Eder museoan.

Michael Haneke zinemagile alemanaren filmek ez dute mezurik, hausnarketa sustatzea dute helburu. Horixe dio behintzat Hanekek berak. Ez du zinema komertziala gogoko eta bere ustez zinema mota horrek gutxi du adierazpen artistikotik. Eta "arteak errealtateari aurre egin behar dio", diosku. Europako zinemagile onena izendatu dute aurtien Haneke. Bilboko Arte Eder museoak zinematekan, haren filmak proiektatuko dituzte otsailaren 16ra arte. Besteak beste, *Variation*, *Fraulein*, *Funny Games*, *La Pianiste* eta zinema aretoetan estreinatzeaz den *Caché*.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Loiolarik ez balitz

**Iñigo Aranbarri,
Jose Luis Otamendi**

UZTARRIA

286 orrialde
8 euro

Azkoitia eta Azpeitiko idazle uzta

Etzeko literaturaren oinatzak bildu nahi zituzten Iñigo Aranbarri eta Jose Luis Otamendik, baina baita nola, zergatik, zerk eta nork bultzatuta idatzi izan ziren horiek. Eta Azpeitia eta Azkoitiko literaturaren historia soziala egitera prestatu ziren, hangoek idatzi izan dutena eta hangoaz idatzia izan dena agertuz *Loiolarik ez balitz*, liburuan. Mendeetako kultur ahalegin baten kontakizuna da. Loiolak, inguruko bizimodua ez ezik, hango kultura ere goitik behera baldintzatu duela diote egileek; itzal beltzeko irentzaile orain, horrexegatik ernegarri hurrengorik izan dela. Trento ondorengo

giro hertsia itotako bailara izan omen da eurena, jauntxo-
en aristokrazia trinko batek luzaroan albain motzean lotu-
takoa, baina halere literatur altxor oparoa mamitu duena. |

The Clash talde punkaren borroka

Mikrofonoak eta bafleak erabil daitezkeela matxinadarako deia zabalteko ohartarazten du Paddy Rekaldek The Clash musika taldearen nondik norakoak eta kaleratu zituen diskoen berri ematen duen lanean, euren hainbat letra euskara-
tuak eskainiz batera. Zer giro sozioekonomikoan sortu zen 70eko hamarkadan Londresen punk mugimendua eta The Clash bera ere azaldu, eta punk mugimendua errota eta bide berriak -punky-reggae-rock'n'roll party hura-jorratzea lortu zuen taldearen bereizgarriak aipatu ditu Paddy Rekaldek. Azpimarratu du The Clashkoek argi zeukatela borroka guztiek iturri beretik edaten dutela, sama zapaltzen dizun bota hori jabe bakarrarena dela, eta honi gitarren eraso zuzen dakiokela edozein eszenatokitatik, testu sendo eta dantzan jarriko zaituen doinua lagun. |

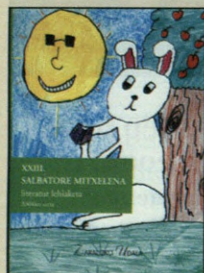

The Clash. Punk, rock'n'roll & reggae matxinada

Paddy Rekalde

PAPER HOTSAK

78 orrialde
10 euro

XXIII. Salvatore Mitxelena literatur lehiaketa

Batzuen artean

ZARAUZKO UDALA
192 orrialde

Txikieneak irabazitako literatur lehiaketako lanak

Urtero bezala Zarauzko Udalak kaleratu du Salvatore Mitxelena literatur lehiaketako azken ekitaldian irabazle suertatu ziren idazle gaztetxo-
en ipuinak eta olerkiak biltzen dituen liburua. 2004an, mailaketa aldatu egin zuten, txikieneak ere saria lortzeko aukera izan zezaten. Hona hemen ipuinetan lehendabiziko saria eskuratutako lanak. 8 urteko Ander Buenetxearen *Baleen istorioa*; 9 urteko Bittor Aldabaldetrekuren *Zorritxo bidaiaria*; B mailako Julen Ucinen *Handik hona*; C mailako Iñigo Arinen *Ilargiaren azpian*; 14 urteko Garazi Eizagirrereren *Noiz arte?* eta E mailako Garazi Urretabizkaiaren *500 metro*. Poesian, berriaz, Telmo Azkue, Zuriñe Irastorza, Aitor Etxeberria eta Alain Mendizabalen olerkiak izan ziren txapeldun. |

Iazko euskal kultura hizpide

Jakin aldizkariaren azken zenbakian iazko euskal kulturaz zenbait idazle esateko duena azaltzen dute. Horretarako, Alberto Barandiaranen, Mikel Bujandaren, Pantxo Etxegoinen, Tere Irastortzaren, Xabier Mendiguren Bereziarturen, Xabier Mendiguren Elizegiren, Allande Sokarrosen, Andres Urrutiaren eta Iñaki Zabaleta Urkiolaren ekar-menak bildu dituzte. Bestalde, Beatriz Zabalondok euskal gazteek Euskal Telebistarekin daukaten harremanari buruz egindako azterketaren emaitzak laburbildu ditu, eta Ignazio Aiestaranek duela bi urte betiko joan zitzai-
gun Jacques Derrida (1930-2004) pentsalaria dakar gogora. Globalizazio garaia ikur bihurtu zen filosofo frantses honek baztertu, etorkin, herrigabe eta agiri gabekoentzako adiskidetasuna-
ren eta abegiaren politika aldarrikatu zuen. |

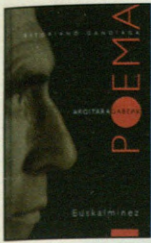

Jakin

Batzuen artean

JAKIN

114 orrialde
9,10 euro

**Poema
argitaragabeak**
Bitoriano Gandiaga

ARANTZAZU, ELKAR,
LABAYRU

175 x 4 orrialde
50 euro

Bitoriano Gandiagaren poemen lau liburuki

Bizkaia eta Gipuzkoako Foru Aldundien laguntzaz plazaratua izan da Bitoriano Gandiagaren poema argitaragabeaz osatutako lau liburukien kaxa. Gaika sailkatua dago. *Biziminez* izenburukoan, bizitza, denbora eta heriotzaren gainekoak agertzen dira. *Izadiminez* egunaren atalak, urtaroak eta naturaren elementuei buruz poetak zioena. *Euskalminetz* berriz, Euskal Herriak eta euskarak sortzen zizkioten kezak. Eta *Jainkominez* Bitoriano Gandiagak aitortutako bizikizun eta arazo erlijiosoak. Liburuki hauetako bakoitza aditu batek prestatu du: *Biziminez* Sebastian García

Trujillok; *Izadiminez* Iñaki Sarriugartek; *Euskalminetz* Paulo Agirrebaltzategik, eta *Jainkominez* Patxi Ezkiagak. I

36ko Gerratik 70 urtera, Aita Rafaellek utzitako lekukotza

Urteko harpidetza 12 eurotan duen *Karmel* aldizkariaren azken zenbakiak bataio izena Jose Sotero Urionaguena Garro eta erlijio izena Aita Rafael San Jose izan zituen gizonak Larreako priore bezala, gerra garaian, bizi izandakoaz idatzirik utzi zuen lekukotza eskaintzen du: *Gerra zibila eta Larreako karmeldarrak* izenburuko eskuizkribua. Bide batez, 36ko Gerraren ondorioz Larrea, Begoña, Langraitz eta *Karmenak* o espetxetan egon behar izan zuen karmeldar honen biografia ere ageri da bertan. I

Karmel
Batzuen artean
EUSKAL HERRIKO
KARMELDARRAK
238 orrialde

KARLOS LINAZASORO

«Poeta batek poesian nolabaiteko salbamena aurkitu nahi du»

Zer sentitu duzu poesia liburu hau argitaratzean?

Poema liburu bat argitaratzea gauza benetan pozgarria da. Beste liburuek ere poza ematen dute, baina nik poema liburu bat ateratzen denean poz berezia sentitzen dut. Ez dakit zergatik den, baina nik neuk uste dut poesia, nolabait, bizitzaren esentzia dela. Gero eta argiago daukat.

Zer dela eta?

Niretzat poesia erlijio hutsa da, eta hori horrela den neurrian poema bakoitza errezo bat da, eta ez dago gizartean poeta batek baino gehiago erreza-tzen duen pertsonarik. Nik uste dut poeta batek poesian nolabaiteko salbamena aurkitu nahi duela, behintzat nire betiko gogo horixe izan da, salbamen hori aurkitzea. Maria Zambranok dio esan ezin direnaz idatzi egiten dela, eta nik benetan horixe sentitzen dut, eta sekula inori esango ez nizkioken gauzak poesian idatzi egiten ditut.

Poesiak horretarako balio al dizu?

Jakina. Azkenean uste dut poesiak neu idazten nauela, neuri ateratzen dizkit tripak eta sentimenduak, eta ez aldrebes. Horregatik da hain berezia eta sakona. Uste dut nire sentimenduak, kezak, minak, gauza pertsonal guztiak adierazteko ez dagoela baliabide hoberik. Liburuan zer diodan? Dagoeneko 43 urte bete ditut, eta liburua heldutasun baten adierazgarri da nolabait. Bizitza den bidaia honetan —ez dakit zirkularra den edo joan-etorrikoa—, niri iruditzen zait joan egin naizela eta inora iritsi gabe banatorrela bueltan, eta horri buruzko hausnarketa da.

egileari galdezka

Karlos Linazasororen azken poema liburu

Erraietan egosiriko poemaz osatu du Karlos Linazasorok *Denbora alea*, Pamiela argitale-

txearen eskutik plazaratu duen bere azken olerki bilduma. Denborari buruzko hausnarketa eskaintzen du poeta tolosarrak, bizitzak orain arte zer eman dion eta baita zer kendu dion ere agertzen baitu zintzoki. Poetaren irudiz, batzuetan denbora alea pasatzen da, tantaka-tantaka, eta beste batzuetan, berriz, denboraleak izaten dira norberaren bizitzan, uholdeak eta garai txarrak. Bistan da, bigarrenak gertatzen direnean, une horiek lehenbailehen desagertzeko gogoz lehertzen egon ohi gara guztiok, bai eta Karlos Linazasoro ere. Dena den, egun berriari sarraila irekitzeko eskatzen digu poetak, *oinazga beti bezpera baltz bezala* argi bakarrari musuka ekiteko *Beti da orain biltzeko*, gogoratuko du gero, eta ahanztura

Denbora alea
Karlos Linazasoro
PAMIELA
58 orrialde
11,50 euro

behar duela bizitzeko. Nolanahi ere, ez du *kari-taterik nahi, ez beste bizi bat, eskupekoa*. Bakardade jendetsuan bizi dela dio, eta nekaturik dagoela arbola jainkotuen altzoan. *Nire gauzeekin bakarrik nahi dut egon gaur* aldarrikatuko du batean, nahiz eta ez dakien zergatik izan behar duen gaur: *bihar ere bementxe izango bainaiz/ nire gauzeekin, nire logabeziarekin, nire tristura atzerritarra-rekin*. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Fonetika-banakoa	▼	Zenbaki bidezkoak	▼	Osmioa	▼	Txerri-tegi	▼	VI. hilabete
	Zikin, lohi		Katu eme		Hesola				
	▶		▼		▼		Baxeraren erdian	▶	▼
							Era, baxenafarroan		
	Utzi	▶					Euskaraz eta kitto!	▶	▼
Irabazi						Zerri arrak			
* DEITURA	▼	Gatikakoa	▶	▼		▼			
Hileko argitalpen		* IZENA							
▶		▼							
Naroate	▶						Indioa	▶	
Bururatu							Kanpo		
▶			Gelaren erdian	▶		Tortura salatzeko	▼		Gipuzkoako herria
			Lehena eta azkena			Bokala			
Gaixoa	▶		▼	Ganibeta	▶	▼			▼
Titiak				Galdere-tan					
▶			▼			Bokala	▶	Modu atzizkia	▶
						Bokala		Bokala	
Iodoa	▶	Urañoa	▶	50	▶	Gauza, gaia	▶	▼	

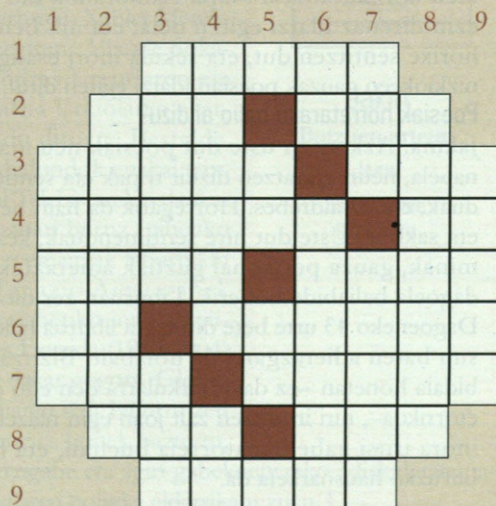
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Gailen. 2.- Naizen honek. Ahots. 3.- Pluralean, elizkizun mota. Saturnoren satelitea. 4.- Bizkaiko udalerria, Arratia-Nerbioin. Kontsonante bikoitza. 5.- Eginbeharra, egitekoa. Nafarroako udalerria, Izarbebarren. 6.- Iridioaren ikur kimikoa. Naroa. 7.- Jardun. Euritarako jantziak. 8.- Garai. Helduak euskalduntzeko erakunde. 9.- Mendiko atea.

GOITIK BEHERA

1.- Bide neurri zahar baten izena. 2.- Malkoen jarioa. 3.- Gizase-
me heldu. Bizkaieraz, iratzea, garoa. 4.- Bizkaieraz, aran. Ogi, hitz
elkarketan. 5.- Röntgen. Karearen kontsonanteak. Lehenengoa
eta azkenekoa. Bokala. 6.- Europar Batasuna. Pluralean, zerutik
erortzen den ura. 7.- Galdetzaile bat. Kisua. 8.- Toka, darama. 9.-
Ez emeak.

1	2	E	P	5	6	7	N	9	10
11	12	13	A	15	16	R	I	19	20

6	13	17	13	14		1	16	17	17
3	12	14	8		8	13	3	10	14
	8	3	9	11	14	12	18	10	14
	6	14	12		18	11	13	9	18
	7	13	12		3	17	17	3	4
18	7	3		3	17	7	18	14	8
	3	7	16		3	15		7	13
12		18	11	13	9	18		18	14
	1	14	17	17	14	4	14	12	13
	7	13	12						

V	I	A		K	E	*	L	U	I	*
I			A	*	K	Z	A	T	G	U
A	O	T	Z	I	A	*	I	R	E	*
*	T	A	T	*	E	L	A	U	T	O
N			E	T	A	M	A	R	A	N
I			A	R	E	T	B	A	I	H
A			K	A	R	I	G	A	T	M
K			A	E	K		*	L	A	
E	X	*	S	I	T	K	L	I		
*	T	*	O	D	*	S	*			

Arrek, kaka besterik ez jatea edo?

Lumanonahi

HARPIDETZAK
 ☎ 943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com

Luma
DENGUNA ARGIA ETA HITZ JOKOEN MILEBETAKARRA

+ *lumatxo*
harventzako gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
ESTITXU EIZAGIRRE

Zizurkil (Gipuzkoa)

Historiaren zelaia

1186koa dugu Zizurkilen lehen aipamen idatzia. 1391n Tolosari lotu zitzaion Ahaide Nagusiei aurre egiteko, baina, XVI. mende amaieran hasi ziren independentziaren aldeko lehen aldarriak.

1615eko urtarrilaren 26an, Hernando Ribera errege ordezkariak herri titulua eman zion. Hori bai, bertako biztanleek dirua jarri behar izan zuten hiribildu titulua eta espedientea ordaintzeko.

Bi gune ditu Zizurkilek: Oria ibai bazterrekoa bata, industrialak –Elbarrena edo Zizurkil behea deitua– eta Aiztondo bailarakoa bestea, Zizurkil Goikoa. Nekazari eta abeltzain giroko bigarren honetara jo dugu, Zarateko Bentara igotzen den 12 kilometro eta erdiko buelta egiteko.

Zizurkil Goikoa.

N-1 errepidea hartuko dugu eta Villabonarentz aterata, Villabonara iritsi aurreko errotondan Asteasurantz hartuko dugu. Zizurkil Behera iritsi baino lehen, eskuinera Zizurkil Goikorako bidea dugu, GI3282 errepidea alegia. Berehala gara Pedro Mari Otaño plazan. Autoa han aparkatu eta merezi du herriari begiratu bat emateak. San Millan elizako egurrezko ataria aterpe ezin hobea eta frontoi originala da. Bere ezkerralde-
ra San Millan jauregia dugu. Eta Teodoro Hernandorena bertsozalearen kalean barrena, udaletxera iritsiko gara, erabaki gogorretarako dema-plaza aurrean duela.

Berriz plazara jo dugu gaurko itzuliari ekiteko. Zarateko ibilbidea deituriko PR-Gi117 da egingo duguna, beraz, bide osoan marka txuri-horiak izango ditugu gidari. 12 kilometro eta erdiko luzera eta 275 metroko desnibela duen bidea 4 orduan egingo dugu. Asfaltoa maiz zanpatuko dugu, beraz, lehorraldian joanez gero merezi du oinetako arinak eramatea.

Zarate bidean gora bentaraino

Eliza atzetik, Abeletxe jatetxerantz doan bidea hartuko dugu. Jatetxerako bidegurutzean gora jarraituko dugu, bideari eutsiz. Bertatik bailararen ikuspegi ezin hobea dugu. Zabaldu eta gozatu begiak. Bideak Azkarate baserrira ikusgarriera eramango gaitu, eta pista bukatu denez, harri txintzar bideari ekingo diogu.

Pinu artean goaz Erramu Haitzaren magalean. Iturria pasa eta arranoa buru gainean bueltaka dugula, Zarateko Bentarako igoerari eutsi diogu. Bidegurutzean ezkerrera hartuko dugu, markek agindugako eran, eskuinera porlan pista eta Olentzoe-txeberri baserria utziz.

Trikuharria

Zarateko Benta jo eta atariko bankuan eseri gara, leher-tu beharrean. Aurrean duen 1.153 kiloko probarriari beste egunen batean heldu beharko diogu. Zarateko Haitza-ri (487 metro) ere desafio ederrak bota bai, baina ez dugu zapalduko.

Koloreak bere onera etortzean eskuineko mendi

Pedro Mari Otaño

Pedro Mari Otaño Barriola Zizurkilgo Errekalde baserrian jaio zen 1857ko hilbeltzaren 26an. 1891n Donostian ezkondu eta bertan jarri zen bizitzen. 1895ean idatzi zuen *Zerbait* liburua da bertsolari batek bizi zela argitaratutako lehenengoa. Hirutan joan zen Argentinara eta panpan artzain eta Buenos Airesen euskara irakasle aritu zen. Herriminen minez, bertso-otan hezurak Euskal Herrian uzteko nahia adierazi bazuen ere, 1910eko lorailaren 5ean Argentinako Santa Fe probintziako Rosario hirian hil zen.

1965etik Zizurkilgo plazan dagoen P. M. Otañoren irudia.

1) Euskal-Erriko lur maite artan
jaio nintzan baserriyan,
itzal aundiko intxaur arbol bat
dago gure atariyan;
aren ondotik iretan da noiznai
maldako gaztañariyan,
edo sagarrrik onenak jaten
luberriko sagastiyan,
arbol tartian bizitu nintzan
gazte denbora guztiyan.

2) Denak utzi ta etorri nintzan,
lur au ikusi nai nuan!
Aritz tantaiaik, pago lerdenak
nola ez izan goguan!
Orain artzantzan Ameriketan
arrantxo baten onduan,
eguna pasa larrian eta
jiratzen naizen orduan,
nere begiyak gozatzen dira
aldameneko ombuan.

3) Ainbesteraño tristetutzen naiz
eremu zabal oietan,
arbolak, mendi eta errekek
falta diran zelaietan,
non etorri ta eseritzean
ombutzar onen zañetan,
edo igo ta osto tartian
bere adar bikañetan,
ene, amatxo! nik nola esan
zenbat gozatutzen detan!

4) Txabol ondoko ombu laztana,
maitatzen zaitut gogotik,
eta biyotza erdibitzen zait
joatian zure ondotik
nere burura ekartzen dezun
oroimen gozuagatik
zure itxura ikusi nai det,
ez dizut eskatzen frutik
ni emen bizi naizen artian,
arren, egon zaite zutik!

5) Nere lagunik maitatuena,
ombu laztana, zu zera,
argatik nator zure kolkora
ni malkuak isurtzera,
iduriturik naramazula
atariko intxaurpera...
Beti izango zaitut goguan,
bañan joan nai det osteria
Euskal-lurreko arbolpe artan
nere ezurak uztera.

Bertsook 1900. urtean Buenos Airesko
La Vasconia aldizkariaren 234 zenba-
kian argitaratu ziren lehenik.

Ezkerreko irudian
Errekalde, Pedro
Mari Otañoren
jaiotetxea. Atarian
intxaur arbola
mantentzen dute,
nahiz eta Pedro
Mari ezagutu
zuen erori zen.
Eskuinean, ombu
bat, Otañoren
sosegua.

Zarateko Benta (ezkerrean), antzina, Gipuzkoako toki estrategikoa zen, kostatik barnealdera eta alderantziz zihoazen merkatarien atse-denleku baitzen. Eskuinean ikusten dugun ikuspegia dago bertatik: Getariako herria, arratoia barne.

bidea hartuko dugu, marka txuri-gorriak dituen. Igo izanaz poztuko gara, paisaia ikusita: Getariako herria, eta itsasotan igeri arratoia ageri dira eta!

Ataka igaro eta zelaia zeharkatu ostean, beste ataka pasako dugu, ixtea ahaztu gabe. Berehala pistara irtengo gara, Zarateko Bentara igotzerakoan eskuinera utzi dugun pista

horretara alegia, baina goragoko puntura. Zizurkilerako 7,5 kilometro falta zaizkigula gogoraraziko digu bide seinaleak, eta berriro marka txuri-horiei jarraituko diegu. Hainbat

San Millan: Ahaide Nagusien leinua eta bere eliza

San Millan Ahaide Nagusien leinua zen, Erdi Aroko gizartean hainbat pribilegio zituen. Ahaide Nagusiak babesa ematen zien bere menpekoei, hainbat zerbitzuren ordainetan. Leinu hau Oinaz zein Ganboatarren alde aritu zen, garaiaren arabera. Eta litekeena da Nafarroako mugan eskaintako zerbitzuengatik Gaztelako errege-erreginek eliza sari eman izana.

Horrela, San Millango elizaren eta familiaren artean harreman zuzena egon zen: eliza eta San Millango orube-etxea elkarrengandik oso hurbil daude eta eliza eraikitzeko dirua jarri zuten etxeko nagusiek. Gainera nagusiek elizaren jurisdikzio espiritualaren barruan zeuden baserrietako hamarrenak jasotzeko eskubidea zuten eta elizako nagusiak eurak zirenez, erretoare kargua eurek aukeratzen zuten: Familiako urrutiko kideak eta harreman zuzena zeukatenak jartzen zituzten erretore, herriko erlijio-buru nagusia San Millandarren estrategiekin bat etortzea ziurtatuz.

Elizaren izena bera ere bitxia da, Gipuzkoako lau parroquia bakarrik eskaini baizizkio San Millani. Eta eliza honek izan zuen garrantziaren erakusle da, bere izena hartu zuela 1350. urtean korriedoak –alegia, eliza-zerga ordaintzeko bat egindako eliza multzoak–, *Sanctus Milianus*, alegia. Korriedo honetan ondoko herriak sartzen ziren: Anoeta, Hernialde, Irura, Amasa-Villabona, Alkiza, Larraul, Asteasu, Aduna, Sorabilla, Andoain, Urnieta, Astigarraga eta Zizurkil.

XVI. mendean hasi zen Ahaide Nagusien boterea ahultzen: Zizurkil herriko komunitateak etengabeko liskarrak izan zituen leinu honekin, eta pixkanaka komunitateak gero eta indar handiagoa hartuko zuen, leinuek ordura arteko pribilegioak galduko zituzten bitartean. Hona liskarrerako motibo izan zirenak: Elizako apaiza aukeratzeko eskubidea; San Millandarrek komunalak ziren lurak saldu nahi izatea; Hilobiak hustu izana ere leporatu zieten, eta Ahaide Nagusiek eliza bere lurretan eraikia zela eta bere baimenik gabe ezingo zitzaiola inori han lur eman erantzun zuten. Edo 1601eko herriko festetan herritarrak plazan dantzan ari zirela, San Millandarrek musikarien instrumentuak hautsi zituzten, plaza hura euren zela esanez, eta dantza egiteko baimena eskatu behar zitzaizela exigituz. Baina herritarrekiko liskarrekin batera, ondasunen banaketak familian sortu zuen liskarrak ahuldu zuen familia.

Ezkerrean, San Millan eliza, eta Pedro Mari Otaño plaza. Eskuinean San Millan etxea.

Basapotako atsedenekua.

Zarateko Bentako trikuharria. Kalkolitiko-Eneolitikokoa da (K.a. 2500-1800). 1954an aurkitu zuen F. Yoldik eta 1965ean industu zuten J. Altuna, J. M. Apellániz eta J. Rodríguez. Haren barnean, xafra puskak aurkitu zituzten. Estazio megalitiko honetan, Aiatik Zubieta bitartean kokatuta daude trikuharriak.

bidegurutzeren ondoren, Zarateko Benta izeneko lepora iritsita, bidearen ezkerrean ongi seinaturik trikuharriari egingo diogu bisita.

Basapota atsedenekua

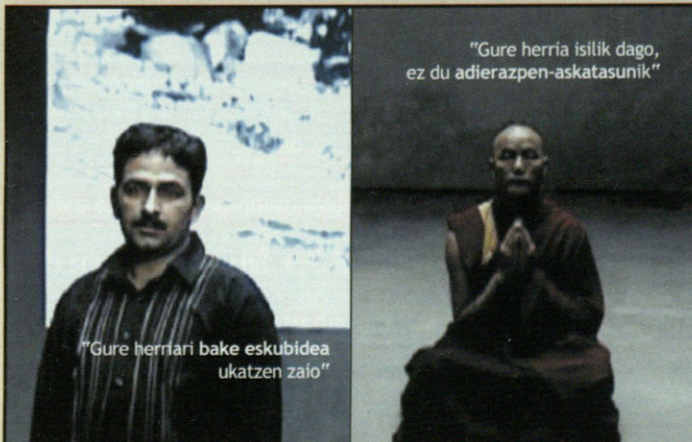
Jada malda behera goaz, harri kozkorrek trabatzen diguten lur gorritan. Adunako lurretan sartuta, Basapotako atsedenekura iritsiko gara. Mahaiak eta soildutako zuhaitzen abarok are atseginago egingo digu hamaiketakoa.

Utzitako bideari eutsiz, maldan behera bidegurutzera iritsiko gara. Bideseinaleak markatzen digunez, eskuinera hartuko dugu, ezkerreko bideak Aduna herrira eramango gintuzke-eta.

Maldan behera, marka txuri-horiei jarraiki eta hainbat bidegurutzeren ondoren, Pagoa baserrira iritsiko gara. Berehala Antsibar erreka zeharkatuko dugu zubitxo bati esker eta Saizar eta Iraola baserrietara igoko gara. Handik San Mikel basilizara aterako gara, GI-3281 errepidera. Errepidean gora berriro iritsiko gara Zizurkilgo Pedro Mari Otaño plazara.

Etixerakoan, Villabonaranzko bidegurutzera iritsi baino lehentxeago, Beibategi sagardotegiaren ondoan duzue Errekalde baserria, Pedro Mari Otañoren jaiotetxea. ■

Baserriko argia, Juan Gorritiren eskultura. EBEL-ek –Emakume Baserriarren Elkarteak– emakume baserriarren lana errekonozitzeko jarritakoa.

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

**geure hizkuntzan
bizitzeko eskubidea**

Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación Foral
de Bizkaia

**gure
arteak
euskaraz**

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ARKEOLOGIA

Maien historia argiago

HARRIAN LANDUTAKO EMAKUME MAIAREN irudirik zaharrena topatu berri du Calgary Unibertsitateko Kathryn Reese-Taylor arkeologoak zuzendutako taldeak. Aurkikuntza honen arabera, maien historian emakumeek, hainbat garaitan bederen, garrantzi handia izan zuten. Aurkikuntza Guatemalako Tikal-en iparraldean dagoen Naachtun aztarnategian egin da eta K.o. IV. mendekoa dela uste da.

Ez dakite irudikatutako emakumea pertsona arrunta edota jainkosa zen, baina landutako irudiaren estiloa erabat ezezaguna zen orain arte. Orain arte hieroglifikoetan topatutako aipamenetan emakumeak beti baten baten emazte edota alaba gisa azaltzen ziren, beraž, orain topatutako irudia aldaketa handia da emakumezkoen trataeran. ■

Estelak 2 metroko altuera, metro bateko zabalera eta 50 zentimetroko lodiera ditu.

Osasuna

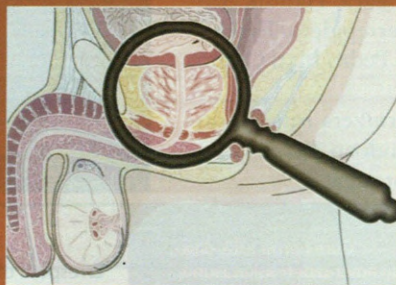
JABIER AGIRRE

Aldizkako azterketak, prostatako minbiziari aurre hartzeko modurik onena

GUREA BEZALAKO gizartean, gizonak gehien erasaten dituzten gaixotasun larrien ranking-een, prostatako minbiziak hartzen du bigarren lekua, biriketakoaren atzetik. Hala ere, gaur egun prebentzio eta atzemate goiztiarra eta tratamendu-aukera desberdinak tresna eraginkorrek dira 50 urtetik gorako gizonen artean egunetik egunera prebalentzia-indize altuagoak dituen gaitzari aurre egiteko.

Prostata gizonetakoaren guruin bat da, maskuriaren azpian eta ondostean aurrean dagoena. Bera da eiakulazioa edo isurketa bitartean semena garraiatzen duen isurkaria jariatzen duen guruina. Eta, zoritxarrez, gizonaren puntu ahulenetakoa bilakatu da, adinarekin minbizi nahiko maiz agertzen baita prostatan.

Horregatik, prostatako aldizkako azterketak ia ezinbesteko bihurtu dira 50 urtetik gorako gizonarentzat. Azterketa horietan leku nabarmena du ondostea ukitzeak, proba horren bitartez urologoak —edo minbizi-kon-

tuetan aditua den onkologoak— informazio oso baliagarria lortuko baitu. Beste funtsezko proba odol-analisi batean prostataren antigeno espezi-fikoa —PSA deitua— neurtzea da, antigeno hori altu samar egoten baita minbizi-kasuetan —antigeno maila altua, aitzitik, ez da beti minbizi-kasuen adierazgarri—. Beraz, ez larritu garaia baino lehen. Diagnostikatzeko zailagoak diren kasuetan,

prostatako biopsia egiten da, ondostean zeharreko ekografia baliatuz.

Modu batera nahiz bestera, minbizi hasierako estadiotan diagnostikatu edo atzematen denean —T1 eta T2 faseetan, hain zuzen ere—, sendatzeko modukoa da eta hori oso kontuan hartzeko datua da. Gaur egun, aldizkako azterketetan oinarritutako segimenduari esker, prostatako kartzinomen %90 metastasiak eman aurreko faseetan diagnostikatzen dira, eta tratamenduak arrakasta izaten du.

EKOLOGIA

Gizakiaren eragina munduko mapan

MUNDUKO populazioa handitu ahala, nekazariek gero eta lur gehiago ereiten dute. Hazkundera honen gaurko argazkian munduko luraren herena nekazaritzarako erabiltzen dela ikus daiteke, Wisconsin-Madison Unibertsitateko ikerlari-taldeak berriki adierazitakoaren arabera.

Talde honetako ikerlari Navin Ramankutty-k galdera honetan laburtzen du bere kezka: nola jarrai dezakegu janaria ekoizten nekazaritzalurretatik, deforestazioa, poluzioa eta luraren higadura ekidinez?

Ikerlariek munduan zehar nekazariek erabilitako ongarriak, landutako uztak eta lortutako etekinak arakatu dute. Halaber, oraingo hainbat joera berri arakatu dituzte; hala nola, Argentinan eta Brasilen gero eta baso gehiago botatzen ari dira soia landu ahal izateko eta soia horren kontsumitzaile nagusia Txina da. Hau arazoaren globalizazioaren adibide bat baino ez da.

Dena den, ikerketa horren emaitza nagusia nazioarteko elkarlana bultzatu beharra da; hain zuzen ere, datu-banku erraldoia antolatuta nahi da eta bertako datuak elikatzea zientzialari, ekologista edota datu interesgarriak dituen pertsona ororen esku egongo litzateke. Horrela, datu globalak edukita agian soluzio globalak hartzerik izango da. ■

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Pagoa gilagai

ARKEOLOGO urpekari kanadarrek "San Juan" galeoi edo nao euskalduna topatu zuten Ternua iparraldeko Labradorko Red Bay badian. XVI. mendean urtero siehunen bat lagun eta hamabost bat ontzi euskaldun inguratzen ziren haruntza bakailaoa eta balea arrantzatza. Bakailaotarako ontziak 120 tona

ingurukoak ziren, baleatarako galeoiak olio barrikak garraiatzeko handixeagoak, "San Juan" a, adibidez, 700 tonakoa. Urpean topatutako ontzi hau ekaitz batek hondoratu zuen 1565ean eta kroskoa ia oso-osorik aurkitu zuten barruan berrehunen bat bale-olio barrika, itsas nabigaziorako instrumentuak, pitxar, ganibeta, arpoi eta abar. zituela. Altxorra galanta! Ontzia 10 metro eskaseko sakoneran zen eta urpeko arkeologiaren historian lehen aldiz piezaka-piezaka zegoenean neurtu eta kanpora ateratzea erabaki zuten. Urpekariak 14.000 ordu eman zituzten lan horretan, ura 3º C-tan zenez propio lan horretarako ur berotetuz zituzten neopreno-jantzi bereziak asmatu zituzten. 1978an hasi ziren eta emaitza aurreko argitaratutako emango omen dute. Lan osoa argitara eman aurretik ikerlariak topatu dutenaren berri zabaltzen hasi dira, han eta hemen. Hango planoekin galeoiaren bizkar edo kubiartan zen baleak arrantzatzeko ontziaren erreplika edo klon bat eginga du eta beste bat burutzen ari da Pasaian Albaola elkarteak.

XVI. mendeko galeoi honek euskaldunon beste mito bat ere hautsi du: ontzi hauen etxea edo egitura haritz hutsezkoa zela beti. Galeoi honen etxearen oinarria den gila pagozkoa dela ziur diote, non eta Kanadan, alazankoa! Ontzi osoaren bizkarrezurra den gila zurruna baino malgua izatea egokiagoa izan eta gila beti urpean dagoenez neure iritzia argia da: busti-lehorrean aldatuz dabilenerako ez baina beti urpean diren egituretarako (zubi, kai, palafito...) zurik onena pagoa da, pagoa egur malgua da eta osoko gila-gai zuzena izango den zuhaitza haritza baino pagoa topatzea errazagoa denez: pagoa eskuera eta merke zuten ontzioletan egur hau erabiliko zuten gilatarako.

Geroztik Urdaibain topatu eta berritu berria da orain arte Kantauri aldean eskuratu den ontzi zaharrena: "Pecio de Urbietta", XV. mendekoa. Desmitorako, gila pagozkoa du.

Galesko Newporten urpean aurkitu berri duten XV. mendeko ontzia (oraindik koka edo karabela den ez da argitu) gaskoina, portugaldarra... nongoa den asmatu ezinik dabilzan hori, euskalduna dela dema egingo nuke! Pagozko gila baitu.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Rodolfo Ares

«ETA da arazo nagusia, gainerakoa eztabaida daiteke»

Ourense, 1954; Bilboko Otxarkoagan hazia. PSE-EEko Antolakuntza eta Koordinazio idazkaria eta PSOEko Zuzendaritza Federaleko kidea. "ETA banda terroristaren amaiera", "demokraziaren joko arauak", "Espainiako Konstituzioak zehaztutako esparru juridiko-politikoa" dira bere jardunean nagusitzen diren esaldiak. Bere ustez, ETA behin betiko amaituta, demokraziaren joko arauak errespetatuz, helburu guztiez mintza daiteke, baina Espainiako Konstituzioa aldatzeaz ere.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Iñigo Azkona

Aspaldiko partez, 2006ko EAEko aurrekontuak sinatu ostean, PSE-EEK nolabait, Eusko Jaurlaritzarekin bat egin du. Rodolfo Ares ez ditu euskal politikagintzan dauden zailtasunak ukatzen, baina aurreko etapa frentista gainditutzat jo du: "Joan direneko urteetan mundu nazionalistaren indar metaketarako joerak konfrontazioa eta blokeen politika areagotu zituen. Alabaina, uneon, EAJren gehiengoak eta Batasunaren hainbat sektorek etorkizuna eraikitzeko alderdien arteko zeharkako akordioak lortu behar ditugula ulertu dute. Hori da alderdi sozialistak beti defendatu duena. Ea gauza garen akordio transbertsalak lortzeko".

Bake eta normalizazio bidean, alderdien arteko mahaia osatzeko baldintzak izan ditugu hizpide: "ETA banda terroristak bere jarduera amaitutzat jo dezan edo mahaian eseriko direnek esan dezaten argi eta garbi uko egiten diotela terrorismo bidezko politikari. Baina hauek ez dira baldintzak, oinarritzko beharrak baizik, mahai baten inguruan esertzeko behar-beharrezkoak bere funtzionamendua bermatu ahal izateko".

Rodolfo Aresen esanetan "sozialistek Espainian gobernatzen dutenean, Euskadiri ondo doakio". Espainiako Gobernuaren presidente Rodriguez Zapaterok ETArekin bukatzeko eta

euskal auzia konpontzeko Diputatuen Kongresuan bideratu eta onetsitako akordioa ipini digu adibidetzat.

Elkarrizketa Grande-Marlaska epai-leak Batasunaren jardueraren etena bi urterako luzatzea eta BECeke ekitaldia debekatzea erabaki baino lehen burutu genuen.

Rodriguez Zapaterok bake eta normalizazio prozesuaren bidean, 2006an iaz baino are emaitza gehiago espero duela esan du. Ba al daude hori baieztatzeko datu objektiboak?

Begi-bistakoa denez, Rodriguez Zapaterok nik —edo ni bezalakoek izan dezakegun— baino datu gehiago izango du. Berari dagokio-eta terrorismoaren aurkako borrokan lider edo aitzindari izatea, ETA banda terroristaren amaiera bilatzea Espainiako presidenteari dagokio. Datu objektiboak hilketarik ez izatea da eta bestelakoak ere bai. Adibidez, Frantziak, neurri handi batean, ETA neutralizatu du eta nazio-arteko kolaborazioa egokia da. Bien bitartean gertakari mugarri bat izan zen: Madrilgo atentatua. Harrezkero, terrorismoaren arbuioa orain urte batzuk baino askoz handiagoa da gizartean baina mundu abertzalean ere. Itxura batez, ETA eta bere ingurua eztabaidatzen ari dira etorkizunari begira. Beraz, bidezkoa da 2006rako

egoera hobeagoa iragartzea, zuhurtzia handiz betiere, jakina.

Aldi berean, Estatuaren erreforma juridiko-politikoa gauzatzen ari da. Kataluniako Estatutua hizpide. CiU alderdi katalanistak ausardia eskatu dio PSOERI alderdi katalanek onetsia onartu dezan Espainiako Kongresuan.

Ausardia handia da Espainiako Gobernuaren aldetik eta PSOERen aldetik orobat. PSOEk eta sozialistek hauteskunde programan Estatuaren sistema autonomikoaren sakoneko berrikuntza egiteko nahia azaldu genuen. Hau da, autonomien estatuak hobetu aldera eta hainbat nazionalitate historikok mantentzen dituzten aldarrikapenak bete ahal izateko. Hori da gure erronka.

Kataluniako Estatutua sinatuko dutenek onartuko al dute Diputatuen Kongresutik aterako dena? Akordioa izango al da? Estatutu berria izango dela uste dut,

“Batasunaren asmoei buruz ideia ñimiñorik ere ez dut.

Baina, datu objektiboak kontuan hartuta hauxe da dakidana: Anoetako

Proposamenean iragarritako hainbat pauso ez da eman”

akordioa izango da, guztiz sinestuta nago. Batetik, Kataluniako alderdiek ezin dute pasatzen utzi aukera historiko hau, eta bestetik, PSOE senperrenak eta bi egiteko prest dago hori horrela izan dadin. Ez da zeregin erraza, noski.

Nazio terminoa onartzea al da arazoa?

Tira, badaude beste batzuk ere. Nazio terminoa ebaztea zaila da, eta ziur aski ez da Estatuaren artikulazio berrian

bilduko. Baina baliteke sarreran aipatzea, lan horretan ari dira alderdiak.

“Mihi gaitztoek” Katalunian funtsezkoa finantziakzioa dela diote.

Dirudienez gai garrantzizkoa da, baita transferentzien errebindikazioak ere. Baina finean, elkarriketaren bidez Estatuaren erreforma egin daitekeela baieztatuko da, eta PPK dioenaren aurka, Espainia zatitzetik urrun, erreforma honek Espainiaren dibertsioa indartuko du, baita seguritatea eta egonkortasuna luzarorako bermatuko ere.

Nazio terminoa adiera berbera al du Katalunian eta euskal auzian?

Katalunian, Euskadin nahiz Galizian badaude pertenezia sentimendu ugari eta denak dira errespetagarriak. Kontua hauxe da: pertenezia bikoitza ditugunon —edo bestelako pertenezia ñabardurak dituztenen— artean elkarbizitza egonkortzeko formulak eta moduak bilatzea. Euskadiko gizartea oso dibertsoa da eta akordioak lortu behar ditugu elkarrekin bizitzeko eta erabakitzeko. Sozialistentzat eginbidea Espainia eta Europaren markoan dago, orain arte garatuz joan garen ildoan. Niretzat, ez dago etorkizun ekonomikorik, modernorik ez ongizaterik, marko horretatik kanpo. Estatuaren erreforma bidean, autonomietan erabakitzen denaren ostean, oinarritzakoa da Diputatuen Kongresuaren ebazpena, herritarren subiranotasuna ere han baitago, ondoren, erreferendum bidez baieztatu behar dena, betiere joko-arauen eta Konstituzioaren barnean, bai dagoen bezala edota berau berritzen bada ere, Konstituzioa berritu daiteke-eta.

Mena jeneralaren esanak entzun ostean Konstituzioa behin betikoa dela dirudi.

Sektore batzuentzako horrela dela ematen du, baina sektore horiek hain juxtu ez zuten berau onartu. Konstituzio honek elkarbizitza egonkortu eta ziurtatu du Espainian. Abian jarri ditu autonomiak eta berauen autogobernuak. Konstituzioa berritu daiteke, baina horretarako ezarritako bideak urratu behar dira, Konstituzioak berak ezarriak. Alderdi sozialistan —datozen hauteskondeei begira— hainbat proposamen lantzen ari gara Konstituzioa-

“Kataluniako Estatuaren erreforma egin daitekeela baieztatuko da, eta PPK dioenaren aurka, Espainia zatitzetik urrun, Espainiaren dibertsioa indartuko du, eta seguritatea eta egonkortasuna luzarorako bermatuko ere bai”.

ren zenbait aspektu berritzeko, betiere, logikoa denez, egoki usten dugun unean egiteko.

Aspaldiko partez, EAEko aurrekontuak onetsi ditu PSEk. Akordioa lortu ondoren, PSEren hurrengo pausoa Eusko Jaurlaritzan egotea izan al daiteke?

Akordioa garrantzizkoa eta pozik egotekoa da, besteak beste, etapa berri baten abiapuntua delako. Baina horrek ez du esan nahi alderdi sozialista Eusko Jaurlaritzan sartzeko bidea urratzen ari denik. Ez da behin-behineko helburua guretzat. Helburua gizartearen arazoak konpontzea da, hori baita gobernu alternatiba indartzeko modu eraginkorra.

Datorren legealdian ez duzu PSE Jaurlaritzan ikusten, beraz?

Eusko Jaurlaritzan egoteko gure jomuga herritar gehiengoaren babesa lortzea da, lehendakaria sozialista izaki. Alternantzia baskista hori nahi duen jende askorekin lanean ari gara. Orain hartu dugun bidetik Ibarretxeren eta hirukoaren alternatiba lortuko dugulakoan nago, izan ere, alderdi baten proiektua baino herri proiektua da gurea, Euskadin gero eta jende gehiagok gura du alternantzia hori, EAJren alternantzia funtsean.

Kataluniako hirukoaren antzeko bat gauzatu ezean, ez dirudi posible denik.

Guk Euskadin ere Kataluniako antzeko formula gauzatzea nahiko genuke. Garrantzizkoena ordea herritarrek botoa ematea da, eta ez bakarrik orain arte botoa eman dituzten konfiantza berresteko, beste herritar askoren botoa ere lortu nahi dugu. Gero eta jende gehiagok ikusten gaitu Jaurlaritzan, herritar guztientzat "herria" egingo duen gobernu izango baita gurea, autogobernu garatuko duen alderdia, Espainian eta Europan integratua, horrexek bermatzen baitu gizarte honen geroa, gainerako politikak, independentzia aldarrikatzen duten proiektuek, gatazka eta ziurtasun eza baino ez dituzte ekartzen.

Ibarretxe lehendakariak bere izena darman proiektuaz honela esan zuen urte amaierako diskurtsoan: "Plan honek Eusko Legebiltzarraren babesa dauka, beraz, bizirik dago".

PRESO POLITIKOEN HURBILKETA

«Gai honetaz okerreko hipotesi batetik abiatuta hitz egin ohi da»

Euskal presoek etxetik ahalik eta hurbilen bete beharko lukete beren zigorra, ados. Baina, gai honetaz okerreko hipotesi batetik abiatuta hitz egin ohi da. Legea ez da horren zehatza. Legeak presoen hurbiltzea horren zehazki adierazten badu, zergatik ez zuten euren abokatuek helegitea aurkezten lehen sententziak ematen hasi zirenean. Espetxeko politika hertsiki aplikatuta dago, ados, badago eta egon behar du politika bat presoak ahalik eta hurbilen egon daitezkeen, baina eskubide hori ez da horren zehatza, legea ez da hausten ari. Gainera, badago beste arazo bat ere, azpiegiturarena, nola eta non sartu preso guztiak Euskal Herriko edota bere inguruko espetxeetan? Baina, horiek horrela, eta argi eta garbi mintza gaitezen, zenbait unetan espetxe politikak emaitzak ekarri ditu, ETA ahultzeko balio izan du, beraz, izan gaitezen zuhurrak, argi eta garbi mintza gaitezen. Pausoak eman daitezke, baina betiere pauso horiek terrorismoaren amaierara hurbiltzeko lagungarriak badira.

Tranpa pixka bat egin zuen.

Zein tranpa?

Bada, Legebiltzarraren babesa du, baina ahaztu zuen esatea Espainiako Diputatuen Kongresuaren gehiengoak plana atzera bota zuela, areago Ibarretxek ez zuen esan plebiszito moduan planteatu zituen azken hauteskunde autonomikoetan euskal gizarteak bere planari ezetza eman ziola. Ibarretxe Planak bere unea eta ibilbidea bete zituen, kito. Haatik, guk ez diogu nazionalismoari bere jomugak bertan behera utz ditzan eskatzen, jomugak beste proposamenen bitartez bidera ditzala baizik, konfrontazio bidea agortuta dago-eta.

Korapiloa askatu gabe dago ordea, erabakitze esparrua delakoa zehaztea alegia. Eusko Legebiltzarrak onetsi du plan bat, ganbararen gutxiengoarekin bada ere, baina Madrilgo Kongresua da ebazten duena azken finean.

Erabakitze esparrua ere euskaldunok ezarri duguna da. Gure autogo-

bernuaren edozein marko-juridikoren erreformak Eusko Legebiltzarreko gehiengoaren akordioa behar du, baina baita Gorte Nagusien erabakiaren errespetua ere.

Demagun egunen batean Katalunian lortutako adostasuna lortzen dela Eusko Legebiltzarrean.

Kataluniako alderdi guztiek normaltasun demokratiko osoz eta joko arauen errespetuarekin lortutako akordioa negoziatzen ari da Gorte Nagusietan.

PPrekin izan ezik.

Tira, PPrekin izan ezik.

Katalunian lorturiko adostasuna lor al daiteke EAEn?

Gu bide horretan ari gara lanean, jarrerak ixten ez badira Euskadin adostasun zabala lortu daiteke, Gorte Nagusietan berretsi ondoren, erreferendumean baieztatutako ahal izateko. Eta gutxienez, Gernikako Estatutuak izan zuen babesa edo are handiagoa izan dezan. Hori da bidea.

Marko juridiko-politiko aldatzeko orduan, PPK aurreko legealdietan dena ondo lotuta utzi zuela ematen du: Alderdien Legea, Terrorismoaren Aurkako Ituna... Adibidez, 2007ko udal eta foru hauteskundeetan egongo al da Batasuna?

Batasuna hauteskunde horietan egotea edo ez, bere esku dago. Bi modutan egon daiteke: edo biolentzia terrorista desagertu delako edo ez duelako terro-

“Ez diogu nazionalismoari bere jomugak bertan behera utz ditzan eskatzen, jomugak beste proposamenen bitartez bidera ditzala baizik, konfrontazio bidea agortuta dago-eta”

"Batasuna bi modutan aritu daiteke politikan: edo ETaren biolentzia terrorista desagertu delako edo ez duelako terrorismoa babesten eta politika egin nahi duela argi eta garbi adierazten duelako".

rismoa babesten eta politika egin nahi duela argi eta garbi adierazten duelako.

Baina ukaezina da Alderdi Politikoen Legea oztopo dela.

Ez dut uste. Hor daude Aralar, EA edo EHAK. Beren helburuak independentistak dira, legeak eskatzen duena bete dute eta baldintza berberetan lehiatu dira. Guretzat gatazka nagusia ETA erakunde terroristaren existentzia da. Gainerako gatazkak eta ezberdintasunak eztabaidatu daitezke, bideak eta moduak badaude, demokraziaren bideak, Europako beste herrialde demokratikoetan bezala.

Batasuneko BECeko ekitaldia hizpide: epaileek ebatzi behar dutela esango didazu, baina zuk zeuk zer nahi duzu erabakitzea?

Justiziak erabaki behar du ekitaldia egin daitekeen edo ez, hori da funtsezkoa, nire iritzia ez du garrantzirik.

Demagun Batasunak ETari su-etena eska diezaiokeela, Anoetako Proposamenaren bidean beste urrats moduko

bat litzateke. Hori eragozteka ez dirudi onuragarria denik bake eta normalizazio prozesua indartzeko.

Batasunaren asmoei buruz ideia ñimi-ñorik ere ez dut. Baina, datu objektiboak kontuan hartuta haxe da dakidana: Anoetako Proposamenaren iragarritako hainbat pauso ez dira eman. Nik ez dut espekulatu nahi Batasunak esango edo esan dezakeenari buruz, denborak esango du Batasunak zer dioen. Nahiko nuke bai, denok desiratzen dugun behin betiko erabakia hartzea, hau da, politika egin nahi duela demokraziaren bidean.

"PPk politikaren lohikeria bilatzen du, politikaren erabilpena egiten du. PSE eta PSOE akabatzeko helburuz gezurak sakatzen ditu. PPk ez daki garaia eskatzen duen mailan egoten"

Azken bi urteetan alderdi sozialista eta Batasunaren arteko elkarriketak izan omen dira...

Alderdi Sozialistak ez du inolako lerro irekia Batasunarekin, badaezpada ere berretsi egiten dut.

Tira, bi alderdien arteko kideen artean agian, euren ardurapean soilik bada ere. Nik dakidala ez. Horren atzean PPren politika zikina dago, PPK politikaren lohikeria bilatzen du, den-dena nahasi eta politikaren erabilpena egiten du. PPK PSE-EE eta PSOE akabatzeko helburuz gezurak sakatzen ditu. PPK ez daki garaia eskatzen duen mailan egoten. Oposizioko alderdi nagusiak Gobernuak lagundu beharko luke terrorismoaren aurkako borrokan, guk PPKo Gobernuak lagundu genuen bezala. Orduan gure gustuko eta gureak ez ziren erabaki politikoak hartu ziren, baina, guk PPren politika errespetuz eta zuhurtziaz babestu genuen. PPK terrorismoaren aurkako politika baliatzen du PSOE Espainiako Gobernutik botatzeko. Herritarrek, hala ere, bada-kite bereizten PSOEn eta PPren nahiak eta helburuak. ■

Kontuz deslokalizazioarekin eta kanpoko lehiarekin

Automobilak fabrikatzeko osagaiez hornitzen duten enpresen sektorea aski korapilatuta dabil.

Batetik, Euskal Herrian diharduten multinazionalen deslokalizazioaren arriskuagatik, eta bestetik, sektoreko enpresen tamaina txikiagatik. Sektoreak 284 enpresa eta 43.000tik gora langile biltzen ditu. Orain, enpresak gehiago biltzea eta berrikuntza gehiago egitea aldarrikatu du sektoreak.

DANIEL UDALAITZ

AUTOMOZIOA GARRANTZIZKO sektorea da Euskal Herrian, enpleguari dagokionez: 284 enpresa hartzen ditu, eta 43.706 laguni ematen die lana. Kontuak kontu, arazo larriak izan ditzake hurrengo hiru urteetan, baldin berehala erabaki zehatzak hartzen ez badira Europako Ekialdeko eta Asiako herrialdeen kompetentziari, multinazionalak deslokalizatzeko arriskuari eta enpresen sakabanaketari aurre egiteko. Orain, egoerak horretaratuta, enpresak kontzentratzeko prozesua defendatzen da, eta orobat elektronikako arloa indartuz produktio sistema berritzekoa. Lan-ildo horiek ageri dira Ibilgailuetako Osagaien Industrien Euskadiko Kluster Taldeak (ACICAEk) prestatu duen 2005-2010 plan estrategikoan. Egita-mu hori sektoreko enpresa gehien hartzen duen EAEko automozio-ko sektoreari begira landua da, baina, ez

Iruñeko Landaben poligonoan Volkswagen auto fabrikatzailearen lantegia dago.

Automozioaren hornitzaileen sektorearen bilakaera

	2000	2001	2002	2003	2004
Fakturazioa (mila eurotan)	6.450	6.820	6.948	7.332	8.117
Enpresa domestikoak	3.846	4.169	4.290	4.573	5.220
Kautxuaren arloko multinazionalak	2.604	2.651	2.658	2.759	2.896
Salmenta	5.654	6.000	6.115	6.410	7.035
Enpresa domestikoak	3.064	3.367	3.466	3.660	4.139
Kautxuaren arloko multinazionalak	2.590	2.633	2.649	2.750	2.896
Langile kopurua	41.027	42.224	41.734	42.097	43.706
Enpresa domestikoak	28.666	29.900	29.883	30.246	31.885
Kautxuaren arloko multinazionalak	12.361	12.324	11.851	11.851	11.851

Iturria: ACICAE. EAEko datuak

Hil edo biziko sektorea Nafarroako ekonomiarako

Automozioiko sektorea ezinbestekoa da Nafarroako ekonomiarako, zeren euskal lurralde horretako industria ez dago behar bezain dibertsifikatua krisi orokor bati aurre egiteko, ezta hain pisuzkoak dituen multinazionalen deslokalizazio-prozesua saihesteko ere. Nafarroako multinazionalen artean, Landabengo Volkswagen enpresa alemana da nagusi, eta, adibidez, krisian sartuko balitz, arazo larriak etor dakizkieke Nafarroako ekonomiari eta langileei. Izan ere, Nafarroako Merkataritzako Ganbarak

emandako datuen arabera, automozioiko sektoreak egiten du Nafarroako produkzio industrialaren %33 inguru; bestela esan, automobilgintzaren ekarria da Barne Produktu Gordinaren (BPGren) %10a. Iturri horrek berak azaldu duenez, egungo egunean 80 enpresek dihardute sektore horretan erabat, eta beste 233k produzitzen dute parte batean ibilgailuen industriarako. Lehen multzokoek 12.000 lagun enplegatzen dituzte eta bigarren taldekoek 10.000.

Nafarroako automobilgintzak ibil-

gailuen fabrikazioa hartzen du batetik, eta industria osagarria bestetik. Bigarren arlo horretan, autoentzako eta ibilgailu industrialentzako fluidoak, piezak eta multzoak produzitzen dira. Nafarroan, automozioaren sektoreko enpresa gehienak 100 enplegatutik beherakoak dira, baina nabarmentzekoa da multinazionalen ugaritasuna –20 bat guztira– eta esportazioen kopuru handia. Sektore horretakoak dira Nafarroako esportazioen %50 inguru, eta ehuneko horretatik %60 egiten dute Volkswagen enpresaren esportazioek.

da dudarik, Nafarroako egoera ere ispilatzen du, nahiz eta Nafarroak EAEk baino arlo horretako enpresa gutxiago izan.

Egia da, halaz guztiz, plan horren ondorioetan, ohartarazten eta nabaritzen dela egungo egunean ona dela sektorearen osasuna eta hurrengo hiru urteetan ere gora egingo duela. Segidan, ordea, plana egin dutenek diote neurriak berehala hartzen ez badira, arazo larriak etorriko direla epe ertainean.

Kontzentrazioa eta berrikuntza indartu behar dira

ACICAEn, bi norabidetan ari dira lanean, Europako Batasuneko herrialde kidetu berrien konkurrentziari eta Txinakoari aurre egiteko: batetik, enpresen arteko kolaborazioa indartzen dihardute, tamainaz haz daitezkeen, eta, bestetik, sektorearen berrikuntza bultzatzen. ACICAEko arduradunen iritziz, enpresen tamaina

funtsezkoa da, eta ibilgailuen euskal industria atomizatu egia dago. Horregatik, enpresek proiektuak elkarbanatu ditzaten ahalegintzen ari dira, eta, oroz gainera, enpresak kontzentratzeko formulak aurkitzen, tamaina handiagoko enpresak osa daitezkeen.

Berrikuntzaren arloan, berriz, ACICAEk teknologia eta gestioa eraberritu nahi ditu. Ildo horretan, planak dio euskal enpresek gaina hartu behar dutela elektronikaren arloan, zeren esparru horrek hazkunderako potentzial handia erakusten du ibilgailuen industrian. ACICAEk, transformazio horretan laguntzeko asmoz, GIAIAko elektronikako departamentuarekin akordioak erdiesteko ahaleginean dihardu.

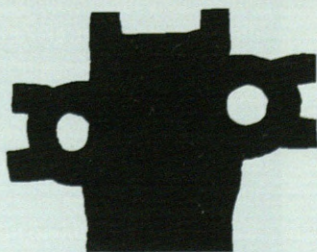
Enpresen atomizazioa batetik, 43.000 enplegutik gora, bestetik

Bi kontu hauek ezaugarritzen dute euskal automozioa: batetik, enpresen ugaritasunak, 284 baitira guztira; bes-

tetik, berriz, enplegu-kopuruak: 43.000 baino gehiago EAEn. 2004an, 2003an baino %11 gehiago fakturatu zen sektorean: 8.111 milioi euro, alegia, Espainiako Estatuan sektoreak fakturatu zuenaren %28,19. Aitortu behar da enpresa domestikoek eta kautxuaren arloko multinazionalak –Michelinek eta Bridgestone Firestonek–, batzuek nahiz besteek, lortu zituztela 2003an baino irabazi hobeak. 2004ko ekitaldian, enpresa domestikoek 5.200 milioi eurotik gora fakturatu zituzten; multinazionalak, berriz, ia 2.900 milioi eurora iritsi ziren.

Salmenten merkatuari dagokionez, honakoa da banaketa: %7,4 saldu zen EAEn, %26,8 Espainiako Estatuan, %59,6 Europan eta %6,2 munduko gainerakoan. Datuek erakusten duten moduan, handia da euskal enpresen esportatzeko joera. Urterik urte irabazi dute kanpoko merkatuko kuota, eta lehen mailako enpresa esportatzaile bilakatu dira munduko rankingean. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

gizarte ekintza

Bero-beroan

ERCren posizio zaila

PSCK eta CiUk egin dute bere jokaldia. Estatutu berriaren negoziatzioa luzea izan da eta apurka joango dira agertzen denboran izan diren jarrera desberdinak, baina ez du egoera samurra uzten Kataluniako politikan. ERCK oso ondo erabaki beharko du zer egin, baina PSOEek eta CiUk egingako jokaldian baztertuta gertatzen direla dirudi, baita azken orduan Estatutu berria onartuko balu ere. Egungo hiruko gobernu osatu aurretik berak proposatu zuen "nazio salbaziorako" gobernu zabala, jakinik PSC eta CiUk ez zutela halakorik onartuko. Bikote honek lotutakoan artean aritzera behartua dago orain, eta epe laburrera egungo hirukoa ere arriskuan egon liteke, ERCK bere hautesleriari eusteko zerbait egin beharrean baitago. CiU eta PSOEren arteko akordioa norainokoa den oraindik guztiz garbi ez badago ere, argitara eman diren informazioek urrutituzten dute iaz Kataluniako Legebiltzarrak onartu zuenetik.

Eurozentrismoa

Europako komunikabide ustez aurrerakoi asko modu bitxian ari dira ateratzen Evo Morales Boliiviako lehendakariari buruzko berriak. Koloretako trikota goi mailako agerraldi instituzionaletan erabili izanari erridikulu kutsua ematen zaio; berdin Konadore Handia izendapen indigena egiten zaionean, eta argazkiekin bakarrik, ezer esan gabe, ukitu irrigarria ematen da aditzera. *El Pais*-ek, adibidez, "Caudillaje andino" modukoekin deskribatzen ditu Morales, Humala edo Chavezen kasuak.

MONIKA DEL VALLE / ARGAZKI PRESS

Prozesuaren barne korrontea berean dago

BECeko azaleko korrontea da, ez ei du oztopatuko barne mailako korronte sendoa. Baina termometro funtzioa ere bete du. Azaleko korronte horretan bakoitza non dagoen adierazteko balio izan du. Ez da gutxi, batez ere barruko korronte hortaz ezer gutxi azaleratzen denean. Batasunak bere arriskua hartu zuen BECekoa horrela planteatuta, baina guztiz gaizki ere ez zaio atera, berriz ere Alderdien Legea eta errealitatearen arteko zanga erraldoia agertu duelako, zentralitatea eman diolako eta barne kohesioan beste urrats bat eman duelako. Prozesuaren hiru erpinek adierazi dute apustuarekin jarraitzekotan direla: sozialisten buruzagi desberdinen adierazpenek hori islatu dute; Ibarretxe eta Otegiren bilera ere nahiko adierazgarria izan da; eta Batasunak ere argi utzi du BECen eta elkarrizketa desberdinetan. Euskadi Irratian emandako elkarrizketa batean, gainera, datozen bi hilabeteetan gertakizun esanguratsuak izango direla iradoki du; beste iturri batzuek ere hala espero dutela adierazi dute.

Zer da...

Robotiker

Robotiker zentro teknologikoa irabazasmorik gabeko fundazio pribatua da, informazioaren eta telekomunikazioen teknologietan espezializatua eta, berrikuntza teknologikoaren bitartez, gizartearen garapen jasangarrian laguntzea helburu duena. Zamu-dioko egoitza zentralaz gainera, beste bi unitate teknologiko dauka: bata Madrilan eta bestea Txilen (Robotiker-Chile). Tecnalia korporazio teknologikoan integratua dago.

1985ean fundatu zuten, eta hainbat sari eskuratu ditu dagoeneko: garrantzitsuenak 2002an, zilarrezko Q-a jaso baitzuen. Lehenengo zen-

tro teknologikoa izan zen aitormen hori lortzen gestioko eszelentziagatik. Gaur egun, 150 lagun inguruko plantilla dauka. Robotiker I+G+B (Ikerketa+Garapena+Berrikuntza) hirukoaren kontratupeko hornitzaile integrala da: gama handia dauka zerbitzuetan eta produktuetan, eta zaintzatik eta prospektibatik oinarri teknologikoko enpresen sorrera bitarteko jarduna hartzen du. Enpresekin kolaboratzeko anitz modu horien artean, I+G proiektuak garatze-koek eta aholkularitza teknologikoari buruzkoek hartzen dute gaitasuna.

Daniel Udalaiz

Patxi Altuna euskaltzaina hil da

URTARRILAREN 20AN hil zen Patxi Altuna azpeitiar euskaltzain osoa Loiolan (Azpeitia), 78 urte zituela. Bizitza osoa igaro du ikasten eta irakasten. 1963an esaterako, jesuitari eman zitzaion Hizkuntza Eskolan Euskal Hizkuntzako ikasketak antolatzeako ardura. 1976an Deustuko Unibertsitatean irakasle hasi zen Euskal Filologiako lizentziatura sortu zenean eta erretiroa hartu arte jarraitu zuen. 2001ean, jubilatuta, Loiolako Artxibo Historikoaren arduradun izendatu zuten. 1965ean izendatu zuen Euskaltzaindiak euskaltzain urgazle eta 1981ean euskaltzain oso.

Patxi Altunaren tokia norbaitek bete beharko du Euskaltzaindian, baina Juan Mari Lekuonaren tokia ere betetzeko dago oraindik. Xabier Kintana, Ana Toledo eta Jose Luis Lizundiak Bernardo Atxaga proposatu dute Lekuonaren ordezkotzako. Proposamena egin dutenen ustez, hizkuntzari eta ikertzaile nahikoa bada akademian eta Atxaga hautagai proposatu dute Euskaltzaindian idazleei toki gehiago egiteko eta nazioartean proiektzioa duelako.

Ezkerrean Patxi Altuna euskaltzain hil berria eta eskuinean, Juan Mari Lekuonaren tokia hartzeko euskaltzain oso izateko proposatu duten Bernardo Atxaga.

Euskara elkarteak eta hedabideak Nafarroako Gobernuari kontu eske

URTARRILAREN 18AN egin zuten agerraldia Nafarroako 21 erakundek. Nafarroako Gobernuari egotzi zioten euskararen alde egiten duen gauza bakarra diru-laguntzak banatzea izatea. Gainera, banaketa hori murriztegia izaten dela eta berandu heltzen dela salatu zuten. 21 erakundek azpimarratu zuten prest zeudela egoera aztertu eta irtenbidea Nafarroako Gobernuarekin batera aurkitzen ahalegintzeko.

Urtarrilaren 18an egin zuten agerraldia 21 eragileek eta 18tik 21era, Parisen, Expolangues hizkuntza gutxituen azoka izan zen. Bada, Nafarroako Unibertsitate eta Hizkuntza Politikarako Zuzendaritzak proposatu zuen 2007ko ekitaldian Espainia herrialde gonbidatua izatea eta gaztelania azokako ohorezko gonbidatua izatea.

Oinarrizko Hiztegi Juridikoa

DEUSTUKO UNIBERTSITATEAK Euskaltzaindiaren laguntzaz argitaratu du *Oinarrizko Hiztegi Juridikoa*. Andres Urrutiak, Ester Urrutiak, Cesar Gallastegik eta Arantza Etxebarriak egin dute lana. Hiztegia erabili.com web gunean osorik eskura daiteke.

Lamien Urrezko Orrazia Patxi Larrainzar eskolako gurasoentzat

IRUNEKO ZALDIKO MALDIKO ELKARTEAK urtero saritzen du euskararen alde egin duen pertsona edo erakunderen bat. 2005eko Lamien Urrezko Orrazia Patxi Larrainzar eskolako gurasoek jasoko dute, haurrek euskaraz ikasteko eskubidearen defentsa duina eta jarraitua egiteagatik. Euskararen kontra aritzen denak ere izaten du bere "saria". 2005ekoa, duela bi hilabete inguru, Iruñean atak ireki dituen El Corte Inglesek jasoko du. Irekierako publizitate kanpaina osoa gaztelania hutsean egin zuen eta orain ere euskarak ez du lekurik saltokian.

Aurreikusitakoa baino baldarrago agertu dira Ermuko Forokoak

Iruñean egindako ekitaldiarekin. Eta jende oso gutxi joan zitzaion Iruñean Espainiako batasunaren alde egindako ekitaldira. Aibilezia apur bat erakutsiz, askoz gehiagok ere egin zezakeen bat Nafarroan ekitaldiarekin. Baina ez, Nafarroako eskuinak egiten duen legez, foruaren interpretazio interesatu baina intelijentea egiteko gai ere ez dira Ermuko Forokoak. Azkenean ez dira gai izan Nafarroako foruen aurka esandakoak argitzeko. Nafarroa hautatu zuten, baina Nafarroako errealitatea oso gutxi ezagutzen dutela erakutsiz.

Del Burgoren gezurrak

Santi Leone historialari nafarrak

Nafarroako foruen historia aztertu du *Los fueros de Navarra como lugar de la memoria* bere lehen liburuan. Honen harira hilaren 22an *Berrian* emandako elkarrizketa batean, gaia lantzean Jaime Ignacio Del Burgoren gezur pare bat harrapatu dituela dio: "Haren esanetan Nafarroa beti espainiar zaletasunaren aldekoa izan da, eta hori esateko XVI. mendeko idazki batean oinarritzen da. Nik jatorriko iturria aurkitu nuen artxiboan, eta ohartu nintzen *hispanitate* hitzaren ordez *kristautasun* hitza jartzen zuela. Eta hori behin eta berriz erabili du Del Burgok".

Hipokresia nuklearra

Mendebalde berriz garapen

nuklearrera begira dagoenean, harrigarria da nola ukatzen dizkien garapenean dauden herrialdeei energia molde horrek dituen "onura" guztiak. Iraneko kasua da orain horren erakusle. Pentsatzekoa da Iranek bere teknologia nuklearra garatzen duenean, ikerketa militarra ere garatuko duela. Nuklearrean jaun eta jabe diren gainerakoak bezala seguruenik.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Blogariak gripea aditu askok baino lehenago ikusi dute

Asiatik datorren gripe berria iristen bazaigu (pentsatzekoa da aldakiren bat helduko dela) horri aurre nola egin asmatzeko begiratu beharko dugu Interneten amateur koadrila batek bildu duen informazio multzoan. Kazetari, mediku eta agintari gehienak lo zeuden bitartean, haiek lana beltz egin baitute.

“**KONFIRMATU GABEKO ITURRIK** jakinaz dute Txinako mendebaldean 120 pertsona baino gehiago hil direla hegaztien gripegatik eta honek larriagotu egin du kezka Txinako gobernuak gai hau sekretupean darabilerako. Albiste horiek egia badira, ondorioak larriak lirateke”. Hitzokien hasten zuen bere e-posta izako ekainean Eurasia Group izeneko inteligentzia agentzia pribatuak. Munduko politikari eta enpresarien zerbitzuan, Eurasia Groupeko adituak saiatzen dira gerta daitezkeen krisiei buruzko informazioa aldeztetik garatzeko biltzen. Zein ziren agentzia horren “konfirmatu gabeko iturriak”? Ingelesa ez beste hizkuntzak (tartean txinera) erabiltzen dituzten web gune, foro eta blogak.

Horien aztertutik ikertu du *Bulletin of the Atomic Scientists* (Zientzialari Atomikoen Buletina) delakoak. Arma atomikoen arriskuak ikertu eta salatzen sortu zen buletin horrek prestigio handia dauka munduan. Besteren artean, famatua da gerra nuklearraren arriskua hurbilago edo urrutiago daukagun adierazteko daukan erlojua, “Doomsday Clock” edo “Azken Juizioaren ordularia” deitzen dutena. Buletin horren urtarrit-otsaileko zenbakian, Shane Harris irakasleak *The bug bloggers* (Zomorroen blogariak) izeneko artikuluan kontatu du erakunde ofizialen formalismoetatik at ari diren herri-tarren komunikazioek zer nolako garrantzia izan duten gripearen albisteak zabaldu eta gaitzaren nondik norakoak

ikertzerakoan. Honela definitu du beren garrantzia: “Hegazti gripean aditu diren amateur brigada bat gaitzari buruzko zurrumurru-errota izatetik hasi eta on-line informazioaren fabrika bihurtu da”.

Joan den udako albiste kezkarriek dagokienez, gaiak Boxun.com (Albiste Ugari) guneak zabaldu zituen. Txinatar disidenteen komunikabide honek informatu zuen Pekingo gobernuak debekatu egin zuela Qinghai probintzia txiroan zegoen gaixo multzoaren berri ematea, 1.300 herritar zeudela berrogeialdian itxita eta beste asko zeudela H5N1 birusak kutsatuta.

Txinako gobernuak ukatu egin zuen albistea, baina Boxun-en hari horri tiraka hasi ziren mundu osoan gaitzari jarraipena egiten ari zaizkion milaka aditu amateur. Shane Harris irakasleak honela zehaztu du hauen garrantzia: “Aditu amateurrok beren eguneroko lanak egin beharra eta Interneten daukaten bizitza uztartzen dituzte; hauek blogosferako teilatu gainetik tiroka ari ziren hegaztien gripea komunikabide nagusien ‘eguneko gaia’ bihurtu baino askoz lehenago. Aurretik joan dira blogari horiek, eta mundua gaixoardiaren aurrean prestatzeko lanean giltzari izan dira”.

Beste behatoki garrantzizko bat Henry Niman biologoak dauka, Recombinomics gunean. Leku horretan eskaintzen ditu informazioak, gaitzen eboluzioa adierazten duten mapa koloredunak, dokumentazioa, eta abar luzea.

Niman da zomorro-blogosferako aita-jaunetako bat, Shane Harris hitzetan. H5N1ari buruz zeuden zurrumurrutan ikertu eta gero berak bihurtu ditu albiste. The Agonist blogak, berriz, epidemiologo adituak, medikuak eta “zomorro-harrapari” amateurak biltzen ditu eta hauek oihartzun handiagoa eman zieten Txinatik zetozen albiste horiei.

Gripearen gerrako aurreko lubakian

Interneten dabilen informazioa aipatutakoan beti azaltzen da galdera bera: zein sinesgarritasun eskaintzen du amaraunean itzuli-mitzuli dabilen milioika albisteetako bakoitzak? Sareko iturriekin lan egiten duen edozein profesionalak buruan dauka sarri zalantza: honek zein sinesgarritasun dauka?

Birusei eta Txinari dagokionez, 2003ko esperientzia zeukaten blogariak. Orduan ere Internet bidez zabaldu zen SARS infekzioaren albistea. Guangzu hiriko ospitaleak larrialdi egoeran zeuden arren, mundu osora ez zen zabaldu berria, on-line komunitateak egin zuen arte. Baina alderantzizkoa gertatzeko beldurra ere beti dago. Alegia, horrelako epidemia albisteak izan daitezkeela estatu, enpresa edo pertsona jakin batzuen interesen alde egiteko amarruak. Horregatik da hain inportantea zurrumurruek argitzea, atzean benetako albisterik badagoenentz garbitzeko.

Munduko Osasun Erakundeak horretarako zerbitzu berezi bat dauka; Global Public Health Intelligence Network delakoak etengabe txekiatzen ditu munduan hainbat hizkuntzatan egiten diren 600 komunikabidez goiti. Era amateu-

"Cartoon" hau Chappatte marrazkilariak *International Herald Tribune* kazetan plazaratua da. Chappattek asteko hiru egunetan marrazki bana argitaratzen du Suitzako *Le Temps* egunkarian, eta beste hainbat kolaborazio egiten du Europa eta Amerikan. Irudi honetan, Europar Batasuna harresiz inguratutako eremu gisa marraztu du, horman hizki handitan "Europar Batasuna. Ez Sartu!" dioen afitxa duela. Hegaztiak daramaten banderolak "Hegazti Gripea" dauka idatzita. Joan den urrian publikatu zen. Ordurako, Interneteko webgune eta blog batzuek hilabete asko zeramatzaten mundu osoan zabal daitekeen epidemia ari zela sutzen Asiako hego-ekialdean. Erakunde askotatik epidemiologo amateur horiei aurpegiratu zitzairen exageratzen ari zirela, funtsik gabeko zurrumurruak haiztzen zituztela, eta herritarrei lasai egoteko adierazten zitzairen, egoera kontrolpean dagoelako. Egunak pasa ahala, gripea Europaraino hurbiltzen joan da, eta lehen kasuak azaldu dira. Baina oraindik ere, hegaztien gripeaz jakin nahi duenak sareko iturri horietara jo beharra dauka.

rean, gauza bera egiten dute Interneten gai hauen inguruan lanean ari diren milaka lagunak. Kasu honetan epidemien jarraipena egiten duten webgunez ari gara, baina antzera jokatzan dute interes-gune jakin batzuen inguruan -osasunari buruzkoak askotan- biltzen diren foro, gune eta blog askotan. Libertate handiagoz egiten dute gainera, erakundeek dituzten hesiak ez dauzkatelako.

"Batuetan gordin hitz egin beharra dago, eta blogak horretarako aukera ematen du" deklaratu du Effect Measure blogeko arduradunak. Blog hau aipatu genuen Net Hurbil honetan berriki, hegazti gripear buruzko informazio iturriarik onenetakoa delako. Gune honetan oso kritikoak dira Munduko Osasun Erakundea egiten ari den lanarekiko: "Munduko Aseguruen Erakundea" deitzen diote, korporazio horien interesak herritarrenak baino gehiago defendatzen dituela salatzeke.

Hegazti gripear informazioz gainera dagoen beste gune bat Flu Wiki

da. Epidemiaz ari den gune ez-instituzionala izanagatik, erabiltzaileari oso erraza egiten zaion antolaketa aberatsa egin dute, eta dokumentazio base oso ona bildu ere bai. Melanie Mattson izeneko blogista batek eta aipatu dugun Effect Measureko arduradunak -Revere seudonimoz idazten duenak- egiten dute. Mattsonen deklaratu du osasun agintariak ez daudela datorren pandemiarako prestatuta medikuek eta espezialistek denbora luzez gai honi hurbileko jarraipena egin ez diotelako. Publikatzeko materiala biltzeko gripe-blogarici, agerkari zientifikoei eta mundu mailako prentsari egiten diote jarraipena.

Flu Wiki lau hizkuntzatan dago egina. Hegazti gripear agerraldiei aurre nola egin erabaki behar duten agintari lokalei segurtasun prozedura gisako bat eskaintzen die. Gune horretan parte hartzen dutenen artean badira mundu osoko biologoak, epidemiologoak eta biologoak. Besteren artean, Flu Wiki sortzeko arrazoia hau izan da: gripe pandemia

zabaltzen bada gobernu federalek (AEBetan) oinezko herritarrari gutxi lagundu ahal izango diotela ohartu dira blogariok. Gripea bere sintomak azaldu aurretik ere kutsakorra da, eta epidemiologoek onartu beharko lukete dagoeneko dakiguna baino askoz eremu zabalagoetara hedatuta egon behar duela.

Beste gaietan bezala honetan ere blog eta gainerako gune guztiek ez dute aipatu Flu Wikik edo Effect Measurek daukaten bezalako maila. H5N1, adibidez, 65 urteko irakasle erretiratu batek egiten du. Crawford Killian-ek azken hiru urteotan bere blogarekin ikasi du komunikazio tresna hau menderatzen, eta hegazti gripear ere jakinduria maila bat eskuratu du. Blogariez zera dio: "Paleolito garaiko ehiztari-biltzaile talde txiki bat bezalakoak gara. Janaria harrapatzen dugu, gure artean banatu, ikasten dugu jateko zer den ona eta zer ez...". Urte hauetan harremanetan sartu da gripeaz Japonian, Israelen, Frantzian edo Alemanian lanean ari diren beste blogistekin. Izena ere egokia ipini dio bere guneari (birusarena), eta aitortzen du lana zehatz egin beharra daukala inori kalterik ez egiteko: nik neuk lerrook idazteko egunean proba egin nuen eta Google bilatzailean "H5N1" ipini eta... 6 milioi aipamenean artean lehen-lehena gizon honena ateratzen zen! Shane Harrisek *Bulletin of the Atomic Scientists* aldizkarian honela definitu ditu gripe-blogariok: "Gripearren kontrako gerran, fronteko lehen lerroan dauden erreportariak". Iraultzaile zaharren batek esango luke alternatibak gutxien espero den txokoan sortzen direla. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarek handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan dizulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Herrioni, 4 - DONOSTIA

Josemari Velez de Mendizabal

Patriotismo ekonomikoa

B

eti entzun dugu diruak ez dakiela patriotismoaz. Ziurtasuna nora dirua hara. Halaxe izan da diru mugimendu handien historia eta baita txikiena ere, gutariko bakoitzak inork baino hobeto baitaki zer egin duen bere aurrezkiekin. Burtsaren bitartez Telefonican egokituriko sos apurrak edota Costa del Soleko hainbeste metro karratu zementu eta adreilutan inbertiturikoak ideia nano baina zehatz bat ematen digu diruaren –eta gure– patriotismo ekonomikoaz. Horrela izan da betidanik eta ez dago bueltarik.

Hor ari gara gu denok hitz berri batekin ahoan: deslokalizazioa. Kasu askotan bezala, hitzaren erabilpenaren hedapena azkarragoa jazo da hitzaren beraren adierazpena ofizialki finkatzea baino, izan ere –eta Eus-kaltzaindiaren zein espainiar hizkuntzako hiztegiei nagokie– deslokalizazio ahotsa ez dago oraindik jasota. Baina, guztiok ezagutzen dugun moduan, berbaren esan gurak badu konnotazio txar bat eta funtsean diruaren beldurra agertzen da lehen lerroan. Errealitatea, ordea, gordina da: dirua, zapiaren antzera, eguzkiak seinalatutako bazter egokietara biltzen da, abiadura handiz.

Azken hilabeteotan –urte pare bat, agian?– patriotismo ekonomikoaz hitz egiten ari zaigu. Estatuek nolabaiteko blindajea ezarri nahi diete euren ekonomiaren sostenguko enpresarik enblematikoenei eta nork bere kalkuluak egin ditu, neurriak ekarriko dizkion kostu eta abantailei buruz. Eta igarotzen ari da globalizazioaren defentsa irekitik ekoizpenaren barne mekanismoen defentsa numantiarrera. Nola ulertzen da hori, ez bada egiten liberalismoaren leize zuloetatik? Europa bete-betean dago sartuta fenomeno berri honen zurrumbiloan eta aldeko haizeak betiko joan ez ote diren beldur dagoela esango nuke.

Patriotismo ekonomikoak indartsuek egin dezakete, noski. Eta patriotismoa aldarrikatzeko orduan estatubatuarrak dira aitzindariak, euren garroak mundu guztian zehar barreiatuta badituzte ere. Bushek aspaldi esan zuen: "Kontsumoak abertzaleagoak egiten gaitu". Jakina, AEBetako Nazio Produktu Gordinaren bi

DANI BLANCO

herena kontsumo pribatuan oinarritzen da. Baina, "Kontuz. Ni ez ukitu!" hotz baten bitartez edozein apetari aurre egiten diote Osaba Samen mendekoek, ez dakidan nongo legeari helduz.

Europak ere itzalak ikusi dizkio bere garapeneko modeloari eta aurreneko erreakzioak –gutxiago espero ezin zitekeen moduan– aberatsenetatik etorri da. Alemania, Frantzia, Italia... aztoratuta daude, mendealdar zibilizazio kontsumo zalean erroturiko ekoizpen kateak hautsi egingo ote zaizkien izuak jota. Beldur diote –diogu– balio erantsiaren prozesuko erabakiak hartzeko gunea eskuetatik joango ote zaigun, urrutiratu, horrek adieraz lezakeen –dezakeen– inbertsio murrizketa eta enplegu galerarekin. Ondorioa, bistan da,

pobrezia dugu. Edozein umek bere lehen jokoetatik dakiena deskubritzen ari bide gara orain heldu itsuok: lau jokalariren artean zazpi kanika badira eta batek bost baditu, gutxienez beste batek ez du kanikarik edukiko. Eta bost dituenak markatzen du, gehienetan, jokoaren erritmoa, beti bere aldera.

"Blinda ditzagun gure negozioak" esaten ari da European, euren interesak defendatzearren estatu desberdinek europarbatasunkidearen kontrako erasoak diseinatzen dituzten bitartean. Aspaldiko kontua da estatu pobreek aberatsengandik jasaten duten nekazal eta industria protekzionismoa. Galde diezaiotela Marokori! Edota Argentinari! Orain estatuak, autarkia erdoilduaren eredia oroitazten digutelarik, euren negozioen inguruko pezoia edo hesiak

eraikitzen ari dira. Epe laburrean irabaziak ekarriko dizkiete politiko demagogoei –politikoak gizarte zibilak hautatzen dituela gogoratzea ez datorkigu gaizki– baina ertain zein epe luzean patriotismo ekonomikoak mundu pobre eta mundu aberatsaren arteko distantzia areagotuko du. Hori bai, aberatsek euren estatusari helduko diote, dagokien aberria zein den bost axola dielarik. Marxek zioenez, abertzale burgesek euren irabaziak aberriko parien bizkar piltzen dituzte. Aberriaren mugak mundu osoa hedatzen direnean, pariei zer datorkien asma-tzea ez da ariketa zaila. ■

Epe laburrean irabaziak ekarriko
dizkiete politiko demagogoei
–politikoak gizarte zibilak
hautatzen dituela gogoratzea ez
datorkigu gaizki– baina ertain zein
epe luzean patriotismo
ekonomikoak mundu pobre eta
mundu aberatsaren arteko
distantzia areagotuko du

EUSKAL OROIGARRIA

MAKILA

eskaintza berezia

- Opari berezietarako
- Pertsonalizatuak
- Prezio aukera desberdinak
- Iñaki Alberdik eginak

ARGIA

Informazio gehiago nahi baduzu: **ARGIA**

Industrialdea 15 • 142 P.K.

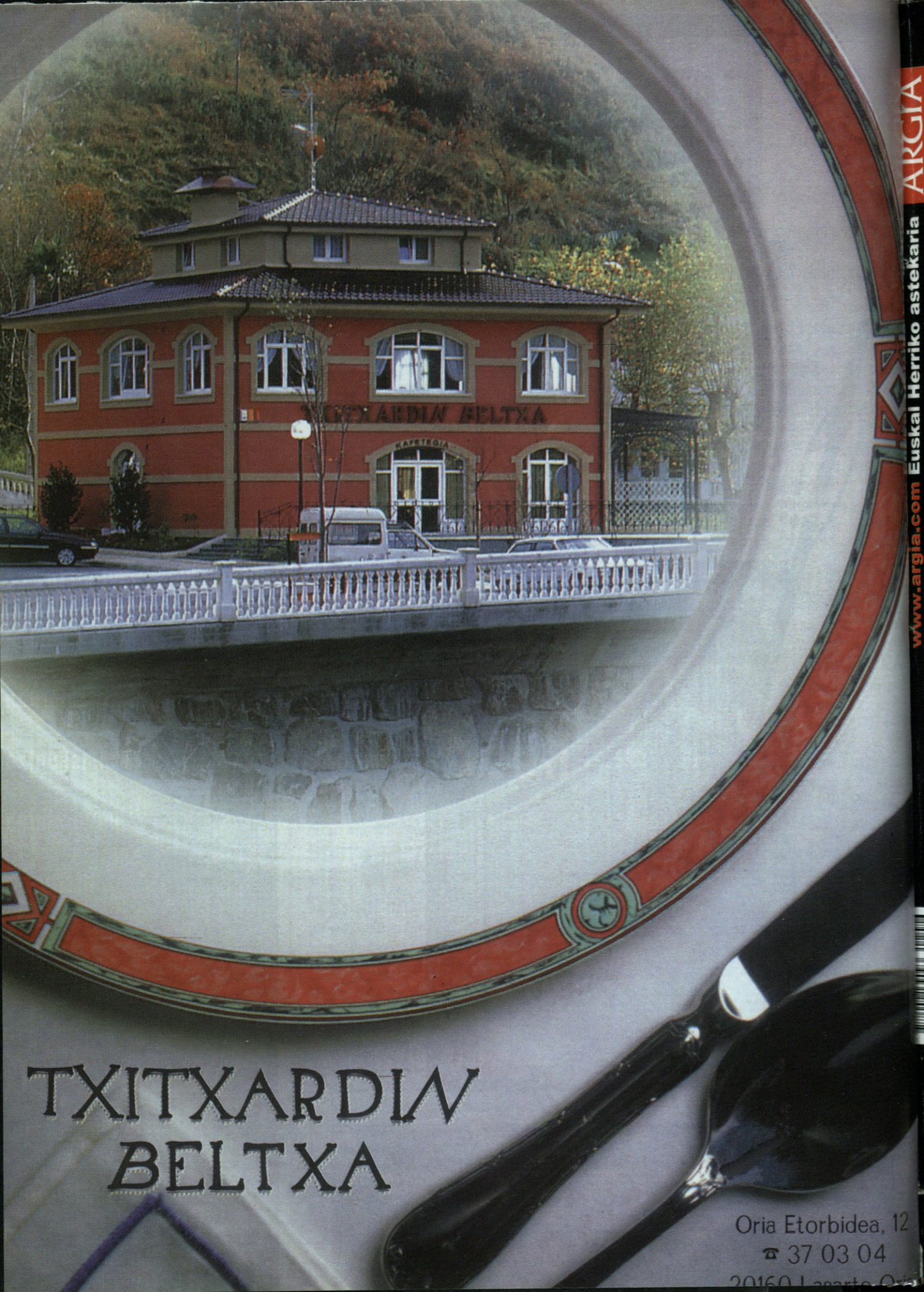
LASARTE-ORIA 20160

Telefona 943 37 15 45

posta-e: denda@argia.com

<http://www.argia.com/makilak.htdocs>

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lezarte Oria